

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK EVLERİNDE KALAN KORUNMAYA MUHTAÇ
ÇOCUKLARIN SOSYALİZASYONU KÜÇÜKÇEKMECE ÖRNEĞİ**

HİLAL ŞAVLI

Tez Danışmanı

DOÇ.DR. İSMAİL BARIŞ

İSTANBUL-2018

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK EVLERİNDE KALAN KORUNMAYA MUHTAÇ
ÇOCUKLARIN SOSYALİZASYONU KÜÇÜKÇEKMECE ÖRNEĞİ**

HİLAL ŞAVLI

Tez Danışmanı

DOÇ.DR. İSMAİL BARIŞ

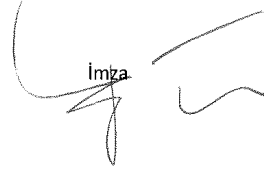
İSTANBUL-2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet
Program : Sosyal Hizmet
Öğrenci No : 154225004
Öğrenci Adı Soyadı : Hilal ŞAVLI

“Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalleşmesi Küçükçekmece Örneği” isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından 27/02/2018 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Doç. Dr. İsmet Galip YOLCUOĞLU
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Danışman : Doç. Dr. İsmail BARIŞ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN
(Sakarya Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nilgün SARP
Enstitü Müdürü

ÖZET

Korunmaya muhtaç çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, psiko-sosyal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuktur. Söz konusu çocuk hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereğince tedbir kararı alınarak uygun sosyal hizmet modelinden faydalandırılması sağlanmaktadır. Kurum bakımında kalan çocuk aile sıcaklığından, anne-baba rol modellerinden, sağlıklı aile ilişkilerinden mahrum kalmakta dolayısıyla sosyal becerileri öğrenmede ve uygulamada problemler yaşamaktadır. Kurum bakımı altında bulunan çocuğun sosyal çevresi kurumdaki arkadaşları, okuldaki arkadaşları ve görevli personellerle sınırlıdır. Bu sebeple söz konusu çocuk sağlıklı bir sosyalizasyon sürecine dahil olamamaktadır.

Araştırmanın amacı, koruma altındaki çocukların aile ortamı ve sosyal hayatla bütünleşik bir şekilde yetiştirilmeleri için oluşturulan ‘Çocuk Evi’ modelinin söz konusu çocukların sosyalizasyonuna etkisinin incelenmesidir. İstanbul İli Küçükçekmece İlçesinde faaliyet gösteren 14 çocuk evinde korunma ve bakım altında bulunan 45 çocuk ve 39 görevli personel ile görüşme tekniği kullanılarak yapılan çalışmada elde edilen veriler bulgular kısmında değerlendirilmiştir. Sonuç ve öneriler kısmında genel bir değerlendirme yapılarak öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Koruma Sistemi, Korunmaya Muhtaç Çocuk, Kurum Bakımı, Sosyalizasyon, Çocuk Evi

ABSTRACT

Socialisation of Children Needing Protection Staying in Children's Shelters Example of Küçükçekmece

A child in need of protection is a victim of crime, neglected or abused and their physical, psychological, moral, psycho-social advancement and personal safety is in danger. Such child is given the benefit of the appropriate service model according to the Child Protection Law No. 5395. The children staying at the institution child houses lack family warmth, parent role modelling, and healthy family relations thus having problems with learning the social skills and applying them. The social environment of a child staying in children's home is limited to their friends at the children's home, friends at school, and the staff at the children's home. This is why these children cannot participate in a healthy socialisation process.

The aim of the research is to examine the effects of the 'Children's Home' model on the children under protection which were created to give the children a family environment and integration with the social life. Data collection technique is interviews with 45 children and 39 staff staying at 14 different child houses in Küçükçekmece province of Istanbul. The data collected is evaluated in the findings chapter. A general overview and suggestions are put forward in the chapter results and suggestions.

Keywords: Child, Child protection systems, Child in need of protection, Institution care, Socialisation, Children's home

TEŞEKKÜR

‘‘Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalizasyonu Küçükçekmece Örneği’’ adlı araştırmamda bana yol gösteren değerli danışman hocam Sayın Doç.Dr. İsmail BARIŞ’a teőekkürü borç bilirim.

Her zaman yanımda olan, desteğini hissettiren ve yardımlarını esirgemeyen sevgili Tanel TAN’a teşekkür ederim.

Arkadaş olduğumuz süre boyunca her zaman desteğini gördüğüm Gülay KÖSE’ye, Avrupa Yakası Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü’ne bağlı Çocuk Evlerinde görev yapmakta olan değerli Ev Sorumlusu meslektaşlarıma yardımları için teşekkür ederim.

Her koşulda beni destekleyen, hayatta en değerli iki varlığımm anne ve babama sonsuz sevgi ve saygı duygularımı sunuyorum.

BEYAN

‘‘Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalizasyonu Küçükçekmece Örneği’’ adlı araştırmamın kendi çalışmam olduğunu, planlanma aşamasından sonuç aşamasına kadar etik dışı davranışta bulunmadığımı, araştırmamda yer alan bilgileri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, yararlandığım kaynakları çalışmamın içerisinde belirttiğimi beyan ederim.

27.02.2018

Hilal şAVLI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: TANIMLAR	
1.1.Çocuk Kavramı.....	4
1.2.Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı.....	4
1.2.1.Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti.....	7
1.2.2.Korunma Kararı.....	7
1.2.3.Çocuğa Yönelik Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler.....	8
1.3.Çocuk Koruma Kavramı.....	9
1.3.1.Çocuğun Fiziksel İstismarı.....	11
1.3.2.Çocuğun Duygusal İstismarı.....	12
1.3.3. Çocuğun Cinsel İstismarı.....	13
1.3.3.1.Aile İçi Cinsel İstismar: Ensest.....	14
1.3.3.2. Cinsel Sömürü.....	15
1.3.4. Çocuk İhmali.....	17
1.3.4.1.Beslenme İhmali.....	18
1.3.4.2.Güvenlik İhmali.....	18
1.3.4.3.Sağlık İhmali.....	18
1.3.4.4. Duygusal İhmal.....	18
1.3.4.5.Eğitim İhmali.....	18
1.4.Sosyalizasyon(Toplumsallaşma) Kavramı.....	18
1.4.1.Sosyalizasyon Çeşitleri.....	19
1.4.1.1.Nesnel Bakımdan Sosyalizasyon.....	19
1.4.1.2.Öznel Bakımdan Sosyalizasyon.....	20
1.4.2.Çocuğun Sosyalizasyonu.....	20

1.4.3.Sosyal Gelişme.....	21
1.4.4.Sosyal Öğrenme.....	22
1.4.5.Kültür.....	23

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

2.1. Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Tarihsel Gelişimi.....	25
2.2. Türkiye’de Çocuklara Yönelik Mevcut Hizmetler.....	29
2.2.1. Aile Yanında Bakım.....	31
2.2.1.1. Öz Aile Yanında Bakım.....	32
2.2.1.2. Koruyucu Aile Yanında Bakım.....	33
2.2.2. Evlat Edinme Hizmet Modeli.....	35
2.2.3. Çocuklara Yönelik Koruyucu Önleyici Hizmetler.....	37
2.2.3.1. Alo 183: Aile, Kadın, Çocuk ve Engelli Sosyal Hizmet Danışma Hattı.....	38
2.2.3.2. Çocuk ve Gençlik Merkezleri.....	38
2.2.3.3. Ücretsiz Kreş Hizmeti.....	42
2.2.3.4. Merkezi Koordinasyon.....	43
2.2.3.5. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri.....	43
2.2.4. Kurum Bakımı.....	44
2.2.4.1. Çocuk Yuvaları.....	45
2.2.4.2. Yetiştirme Yurtları.....	46
2.2.4.3. Sevgi Evleri(Çocuk Evleri Sitesi).....	48
2.2.4.4. Çocuk Evleri.....	47
2.2.4.5. Koruma Bakım ve Rehabilitasyon ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi.....	48
2.2.4.6. Çocuk Destek Merkezleri.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BİR KURUM BAKIMI YÖNTEMİ OLARAK; ÇOCUK EVLERİ

3.1. Çocuk Evlerinin Planlanması ve Açılması.....	53
3.2. Çocuk Evlerinin Fiziki Özellikleri.....	53
3.3. Koordinasyon Merkezi ve Çocuk Evi Görevlilerinin Belirlenmesi.....	54
3.4. Çocuk Evlerinin Çalışma Yöntemi.....	55
3.5. Çocuk Evlerinin Harcamaları.....	56
3.6. Çocukların Çocuk Evine Kabulünün Yapılması ve Yerleştirilmeleri.....	57

3.7. Çocukların Aile/Gönüllü İle Görüştürülmeleri.....	58
3.8. Çocuk Evlerinin Denetlenmesi.....	58
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM	
4.1. Araştırmanın Modeli.....	60
4.2. Araştırma Soruları.....	60
4.3. Araştırmanın Örnekleme.....	60
4.4. Veri Toplama Araçları.....	61
4.5. Araştırmada Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesi.....	61
BEŞİNCİ BÖLÜM: BULGULAR	
5.1. Personel Görüşme Formu Bulguları.....	62
5.2. Personellerin Çocuğun Sosyalizasyonuna İlişkin Düşünceleri.....	64
5.3. Çocuk Görüşme Formu Bulguları.....	77
5.4. Çocukların Çocuk Evi Sistemine İlişkin Düşünceleri.....	79
TARTIŞMA.....	84
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
KAYNAKÇA.....	94
EK A: GÖRÜŞME FORMU-1.....	99
EK B: GÖRÜŞME FORMU-2.....	102

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1.	Ülkemizde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bakım Yöntemleri 2016 Yıl Sonu Verileri.....	30
Tablo 2.2.	Ülkemizde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Aile Yanında Bakım Hizmetleri 2016 Yıl Sonu Verileri.....	32
Tablo 5.1.	Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde görevli personellerin eğitim durumları.....	62
Tablo 5.2.	Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde görevli personellerin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kuruluşlarda çalışma süreleri.....	63
Tablo 5.3.	Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların eğitim durumları.....	77
Tablo 5.4.	Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların yaşamayı tercih ettikleri yere ilişkin düşünceleri.....	78
Tablo 5.5.	Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların nerede yaşamaları gerektiğine ilişkin düşünceleri.....	79
Tablo 5.6.	Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların en güvendiği kişinin kim olduğuna ilişkin düşünceleri.....	82
Tablo 5.7.	Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların bir sorun yaşadıklarında durumu kiminle paylaştıklarına ilişkin düşünceleri.....	82

KISALTMALAR DİZİNİ

ASPB : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BSRM : Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

ÇHGM : Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

ÇHS : Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu

ÇOĞEM : Çocuk ve Gençlik Merkezi

KHK : Kanun Hükmünde Kararname

KMÇ : Korunmaya Muhtaç Çocuk

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

SED : Sosyal ve Ekonomik Destek

SHÇEK : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

TMK : Türk Medeni Kanunu

UNİCEF : United Nations Children's Emergency Fund; United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

GİRİŞ

Birey dünyaya geldiği ilk andan itibaren ailesinin ve içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olmaktadır. Bireyin gelişiminin sağlıklı olabilmesi için en önemli kurum aile ve ailenin beraber yaşadığı güvenli yuvasıdır. Ancak çeşitli sosyal, ekonomik, sağlık vb. sorunlar nedeniyle her çocuk kendi öz ailesi yanında kalamamakta, korunmaya muhtaç çocuk haline gelebilmektedir. Çocuğun bir ailesinin olmaması ya da ailenin çocuk üzerindeki fonksiyonlarını yerine getirmemesi/getirememesi gibi durumlarda kamu kurum ve kuruluşları tarafından söz konusu dezavantajlı gruplara sosyal hizmet sunmak üzere devreye girilmekte, bahse konu çocuklara kurum bakımı hizmeti sunulmaktadır.

Çocuklara yönelik koruyucu-önleyici faaliyetler ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarca yürütülmektedir. Son yıllarda çocuklara sosyal hizmet sunulması noktasında aile odaklı bakım yöntemlerine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda kurumlarda korunma ve bakım altında bulunan çocukların öncelikli olarak öz aile yanına döndürülmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi, gerekli görüldüğü takdirde aileye sosyal ve ekonomik destek sağlanması, çocuğun aileye verildiği süreçten sonra da takibinin sağlanması için çocuk hakkında ilgili mahkemece danışmanlık, eğitim, sağlık tedbiri alınması, çocuğun ailesi yanına dönmesi mümkün değil ise Koruyucu Aile Hizmet Modelinden faydalandırılması, çocuğun kimsesi yoksa ya da hukuken herhangi bir mahsuru yoksa Evlat Edinme Hizmet Modelinden faydalandırılması amaçlanmaktadır. Söz konusu hizmetlerden çeşitli sebeplerce faydalandırılmayan çocukların ise ev tipi kurum bakımı sistemi olan Çocuk Evi veya Sevgi Evine yerleştirilmesi, suça sürüklenen çocukların ise rehabilite edilerek topluma kazandırılacak kuruluşlarda bakımlarının sağlanması gerekmektedir. Kuruluş tipi bakımdan ev tipi bakım modellerine geçiş aşamasında 2017 yılı sonunda Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları hizmet dönüşümü kapsamında Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi olmuş, kuruluşlarda halihazırda kalmakta olan, ev ortamında bakımı sağlanabilecek ve ev yaşamına adapte olabilecek çocuklar için çocuk evi açılışı yapılmaya başlanmıştır

Korunmaya muhtaç çocukların aile ortamına benzer bir ortamda büyümeleri ve sosyal beceri kazanmaları amaçlanarak ilk olarak 2005 yılında ilgili Kanun'un yürürlüğe girmesi ile dönemin SHÇEK Genel Müdürü öncülüğünde Ankara İlinde açılan ve olumlu sonuçlar verdiği kanaatine varılarak aynı yıl itibariyle yaygınlaştırılma çalışmaları başlatılan Çocuk Evi Hizmet Modelinin söz konusu çocukların

sosyalizasyonu üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapılan çalışmamız altı bölümden oluşmakta olup birinci bölümde ocuk, korunmaya muhtaç ocuk, ocuk koruma kavramı ve sosyalizasyon kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde ülkemizde KS'nin tarihsel gelişimi, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sunulan aile yanında bakım hizmetleri, kurum bakımı ve koruyucu-önleyici politikalar, nc bölümde ise ocuk Evleri Hizmet Modelinin alışma usul ve esaslarından bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi yer almakta olup beşinci bölümde personel ve çocuklarla yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulguların açıklanması, son bölümde ise veriler değerlendirilerek konu hakkında tartışma, sonuç ve öneriler sunulmuştur.

Birey doğduğu andan itibaren sosyal bir varlıktır. Çocuğun gelişiminin sağlıklı olabilmesi için en önemli kurum ailedir. Onun sosyalizasyon sürecinin devam edebilmesi için ilk olarak aile bireyleri ile etkileşime geçmesi gerekmektedir. Bazı ocuklar çeşitli sosyal sebeplerden dolayı öz ailesi yanında kalamamakta, toplumda dezavantajlı grup olarak nitelendirilen korunmaya muhtaç ocuk haline gelebilmektedirler. Söz konusu çocukların korunması ve bakımına ilişkin kamu kurumları devreye girmektedir.

Ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kurumlar ve sivil toplum kuruluşları bu grupların toplum hayatına entegre olabilmeleri için çalışmalar yapmaktadır. Ailesi yanında kalamayan korunmaya muhtaç çocukların toplumla daha bütünleşik yaşam sürdürmeleri amaçlanarak 2005 yılından bu zamana halen ülke genelinde yaygınlaştırılan ocuk Evleri Hizmeti de bu çalışmalardan birisidir.

Anne babalı çocuklar aile içerisinde sosyalizasyon süreçlerini geçirirken ebeveyn bakımından yoksun korunmaya muhtaç çocuklar kurumlarda ve ocuk evlerindeki bakım veren personeller aracılığıyla sosyalizasyon süreçlerine dahil olmaktadır.

Araştırmanın amacı; özellikle ilk çocukluk döneminde oldukça önemli olan sosyalizasyon olgusunun ebeveyn bakımından yoksun, ocuk evleri hizmetinden faydalandırılan çocuklar için nasıl bir süreç içerisinde sağlandığı değerlendirilerek alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesini hedeflemektedir.

İhmal, istismar, kötü muameleye maruz kalma ya da suça sürüklenme gibi durumlar sonucunda ailesi yanında kalamayan korunmaya muhtaç çocukların topluma entegre

olma süreci diğer çocuklara kıyasla farklılıklar göstermektedir. Korunmaya muhtaç çocuklar kurum bakımı ile aile sıcaklığından ve sosyal çevreden mahrum kalmaktadırlar. Bu bağlamda bahsi geçen çocuklara yönelik sunulan hizmetlerde köklü değişiklikler yapılmış, 2005 yılından itibaren ülke genelinde toplu bakım sağlayan kuruluşlar yerine ev tipi bakım modeli olarak çocuk evleri hizmeti yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Çocuk Evleri Hizmet Modelinin korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara gerekli olan aile ortamını ve toplumla daha bütünleşik bir hayat yaşamalarını sağlayabilmek açısından daha uygun bir bakım yöntemi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada kurum bakımında kalan korunmaya muhtaç çocukların sosyal becerilerinin gelişmesi, öz güvenli ve mutlu çocuklar olarak yetişmeleri amaçlanarak sunulan çocuk evleri hizmet modelinden faydalandırılan çocukların toplumsallaşma süreçlerinin ne derece sağlıklı devam ettiği değerlendirilmiştir.

Araştırmada; konu ile ilgili makaleler ve kitaplar, Bakanlığın yayınladığı çalışmalar ve raporlar kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa Yakası Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı Küçükçekmece/İstanbul bölgesinde faaliyet göstermekte olan 14 çocuk evinde korunma ve bakım altında bulunan 45 çocuk ve 39 görevli personel ile çocuk evlerinde kalmakta olan çocukların sosyalizasyon süreçlerinin değerlendirilmesi amacıyla görüşme gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM:

KAVRAMLAR

1.1.Çocuk Kavramı

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1.maddesinde; erken yaşta reşit olma durumu dışında 18 yaşına kadar herkesin çocuk olduğu tanımına yer verilmiştir (UNICEF, 1998). Ülkemizde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3.maddesinde yer alan "çocuk" tanımı ise daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi şeklinde ifade edilmiştir (www.resmigazete.gov.tr Erişim Tarihi:30.12.2017)

Çocuk için yapılan tanımlara bakıldığında; 0-18 yaş aralığında olan kişilerin çocuk olarak kabul edildikleri görülmektedir. Çocuk yeterli olgunluk seviyesinde olmayan, yetişkinden farklı duygu, tutum ve davranışları olan toplumsal ögedirler. Bu durumda çocuğa yetişkinden farklı şekilde yaklaşılması gerekmektedir.

Çocukluk toplumsal olarak yapılandırılmış, yapısal biçimi olan bir olgudur. Toplumsal sınıf, yaş grupları şeklinde kategorize edilen çocuk toplumun önemli bir parçasıdır. Çocuklar içinde bulunduğu geçici çocukluk döneminin bir üyesidirler (Tezcan, 2005).

1.2. Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı

17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'da meydana gelen önemli değişikliklerin etkisiyle çocuğun insanın gelişme dönemleri içerisinde özel bir yere sahip olduğu anlayışı benimsenmeye başlanmış ve çağdaş çocukluk fikri ile beraber devletler çocukları korumak adına yasalar yapmaya başlamışlardır. Çocuk içinde yaşadığı sosyoekonomik yetersizliklerden en çok etkilenen grup olmakla beraber temel ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda gelişimi yeterince sağlıklı olamamaktadır. Geleneksel aileden modern aile yapısına geçişte bireyler arası destek eskisi kadar olamamakta, bu desteği alamayan bazı aileler çocuklarının bakımlarını sağlama noktasında sıkıntı yaşayabilmektedirler. Bu durum sonucunda ise bazı çocukların bakımları öz aileleri yanında sağlanamamaktadır. Söz konusu çocuklar her toplumun kendine ait sistemi ile korunmaktadır. Korunma ihtiyacı içinde olan çocuk olgusu, toplumların sosyal ve ekonomik sorunlarından biri olarak ele alınmaktadır. Bu sorunlardan etkilenen çocukların niteliği ve niceliği toplumsal yapıya ve zamana göre değişiklikler göstermektedir (Yolcuoğlu, 2009).

Çocuğa yönelik sosyal hizmet uygulamaları onun her yönden iyilik halinin sağlanması amacıyla taşınmalıdır. Çocuğun ihmal, istismar ve kötü muameleye uğraması gibi durumlarda ilgili kamu kurumları ve çalışanları gerekli faaliyetlerde bulunarak çocuğun yaşadığı soruna yönelik çalışmalar yapılmakta, çocuğa uygun sosyal hizmet modeli sunulmaktadır. 5395 sayılı Kanun aracılığıyla korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara yönelik sosyal hizmet sunulmasının ardından meslek elemanları bahse konu çocukların kurum bakımına yerleştirilmeden önce onların gereksinimlerini karşılayacak aile odaklı hizmetlerden faydalandırılmalarını sağlayacak çalışmalarda bulunmaktadır. Aile odaklı hizmetlerden yararlandırılmayan çocuğun kurum bakımından faydalandırılması ve psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı olmasını hedefleyen çalışmalar yürütülmektedir.

Bir çocuğun psikolojik, sosyal ve fiziksel gelişiminin en sağlıklı olacağı yer aile ortamıdır. Ancak bazı çocuklar çeşitli sorunlar/sebepler yüzünden ailesi yanında kalamamaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar olarak adlandırılan bu çocuklar Çocuk Koruma Kanunu'nun ilgili maddesi gereği haklarında korunma kararı alınan, fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimleri tehlikede olan çocuklardır. Söz konusu kanunda; çocuklar ile alakalı alınacak tedbir kararları ve her bir çocuğun özel durumu için uygulanacak müdahalelere açıklık getirilmiştir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3.maddesinin "b" bendinde, fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olan;

1. Anne ve babasız/ anne veya babasız
2. Anne veya babası/ her ikisi de belli olmayan
3. Anne veya babası/her ikisi tarafından terk edilen
4. Anne veya babası tarafından ihmal edilen, cinsel istismara maruz kalan, dilendirilen, alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanımı gibi durumlarla ihmal ve istismara karşı savunmasız bırakılan ve suça sürüklenen çocuğu ifade etmektedir.

Çocuğu iki açıdan ele alan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre;

Korunma ihtiyacı olan çocuk; fiziksel, zihinsel, ahlâki, psikolojik gelişimi ile şahsi güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismara maruz kalan ya da suç mağduru çocuğu,

Suçta sürüklenen çocuk ise; kanunlarda suç olarak ifade edilen bir eylemi gerçekleştirdiği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da

gerçekleştirdiği eylemden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk anlamına gelmektedir.

5395 sayılı ÇKK'nın 4.maddesinde çocukların korunmasına ilişkin olarak;

- a) Çocuğun hayatta kalma, yaşatlarına paralel gelişim gösterme, korunma ve katılım haklarının gözetilmesi
- b) Öncelikli olarak çocuğun yüksek yararı ve iyi halinin korunması,
- c) Çocuğun ve ailesinin hangi nedenle olursa olsun ayrımcılığa tabi tutulmasının engellenmesi,
- d) Çocuk ve ailesinin bilgilendirilmesi amacıyla karar sürecine katılmalarının sağlanması,
- e) Çocuğun iyilik halinin korunmasına dikkat edilerek; ailenin, ilgili kişilerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içerisinde çalışmaları,
- f) İnsan hakları esas alınarak adil, etkili ve hızlı bir yöntem izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecine dahil olan çocuğun durumuna uygun şekilde gerekli hassasiyetin gösterilmesi,
- h) Çocuk hakkında alınan kararlar ve uygulamalarda, çocuğun yaş ve gelişim durumuna uygun eğitim ve öğrenimini, kişilik ve toplumsal sorumluluğunun geliştirilmesinin desteklenmesi,
- i) Suça sürüklenen çocuklar hakkında alınacak kararlarda özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Çocuk hakkında tedbir kararı verilirken kurum bakımının son çare olarak görülmesi, kararların verilmesi ve uygulanması noktasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların korunma ve bakım altında kaldığı, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde çocuğun kimliğinin başkaları tarafından belirlenememe durumuna yönelik önlemler alınması ilkeleri gözetilmektedir (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>
[Erişim Tarihi: 19.12.2017](#))

1.2.1. Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti

Çocuğun ihmal, istismar ya da kötü muameleye maruz kalması veya suça sürüklenmesi durumlarına ilişkin çocuk hakkında ilgili yerlere iletilen şikayetler, ailenin çocuğun bakımını üstlenememesi/ üstlenmemesi, çocuğun aile tarafından terk edilmesi gibi durumlar sonucunda çocuk korunmaya muhtaç çocuk durumuna gelmektedir.

Bahse konu çocukların tespiti ve durumlarının araştırılması ÇHGM kapsamında yer alan İl Müdürlükleri ve bunlara bağlı kuruluşların sorumluluğundadır. Korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların duyurulması noktasında;

- a) Mahalli Mülki Amirler,
- b) Sağlık Kurum ve Kuruluşları,
- c) Köy Muhtarları,
- d) Genel Kolluk Kuvvetleri, Belediye Zabıta Memurları da görevlidir.

İl Müdürlükleri ve bağlı kuruluşlar, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında medyada çıkan haberleri duyuru niteliğinde kabul ederek bunun dışında resmi bir ihbar gelmesini beklemeden, harekete geçerek söz konusu durumu araştırmakla görevlidir. İl Müdürlükleri ve bunlara bağlı kurumlar civardaki korunmaya muhtaç çocukların tespit edilmesi ve çocuk hakkında 5395 sayılı Kanun gereğince gerekli tedbirleri almak amacıyla ilgili Kurum ve Kuruluşlarla iş birliği yapar. Çocuğun korunmaya ihtiyacı olduğunun tespit edilmesi aşamasında görevli kişiler ile toplumda yaşayan bireylerin veya çocuğun ailesinin İl Müdürlüğü ve Sosyal Hizmet Şubelerine başvuruları üzerine çocuk hakkında korunma kararlarının alınması için gerekli incelemelere başlanır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 19.12.2017).

1.2.2. Korunma Kararı

Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuğun bir kuruma yerleştirilmesi amacıyla ilgili mahkemece kısa süreli olarak acil korunma kararı, sonrasında bakım tedbiri kararı alınmakta; acil durumlarda savcılık istemi veya valilik olurlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuk olarak nitelendirilen çocuğun ve ailesinin bilgilerini toplayarak hakkında Sosyal İnceleme yapmakla yükümlü olan ilgili kurumlarda görevli Sosyal Çalışmacının bulunmadığı durumlarda İl Müdürlüğü tarafından uygun görülen kişi; çocuğun kurum bakımına alınmadan önce yaşadığı yerin durumunu, kurum bakımına alınma öyküsünü, anne ve babanın olup olmadığını, çocuğa bakmakla yükümlü kişinin sosyal ve ekonomik durumunu, ailenin sosyal çevresini, aile

bireylerinin sağlık durumlarını ve bu gibi konuları aile bireyleri ile ayrıntılı şekilde görüşme gerçekleştirerek raporlaştırır.

a) ocuk buluntu ise Karakol Zabıt Varakasını, anne ve baba boşanmış ise ilgili Mahkeme Kararını, ocuk terk ise durum ile ilgili tutanağı,

b) ocuğun korunmaya ihtiyacı olduğuna dair ihbar var ise bu durumun tespit edildiği tutanağı Sosyal İnceleme Raporuna ekler (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 19.12.2017).

1.2.3. Çocuğa Yönelik Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

5395 sayılı ocuk Koruma Kanunu içerisinde yer alan tedbir kararları değerlendirildiğinde; çocuğun durumuna göre olması gereken düzeyde gelişiminin sağlanabilmesi ve buna paralel olarak çocuğun sağlıklı bir birey şeklinde toplum içinde var olabilmesi için alınabilecek önemler ifade edilmektedir. Söz konusu Kanunun 5/1 maddesinde koruyucu ve destekleyici tedbirler eğitim, sağlık, danışmanlık, bakım ve barınma olarak yer almaktadır. Destekleyici tedbir kararlarıyla çocuğun ailesi yanında güçlendirilerek bakım ve gözetiminin sağlanması, koruyucu tedbir kararlarıyla ise ailesi yanında kalması mümkün olmayan çocuğun sosyal hizmet kurumlarında korunma ve bakım altında kalmasının sağlanması amaçlanmaktadır (Salim, 2011).

5395 sayılı Kanun'un beşinci maddesinde yer alan çocuğa yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirlerde; çocuğun öncelikli olarak öz ailesi yanında kalmasını sağlamaya yönelik danışmanlık ve eğitim, bakım, sağlık, barınma konularında alınacak kararlar ifade edilmektedir. Buna göre;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğa bakmakla yükümlü kişilere ocuk yetiştirme konusunda; çocuklara ise eğitim ve gelişimlerine ilişkin sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun yaş ve durumuna uygun bir eğitim kurumuna yarı zamanlı veya tam zamanlı olarak devam etmesine; iş ve meslek sahibi olması amacıyla bir meslek veya sanat öğrenme kursuna gitmesine ya da meslek sahibi bir ustanın yanına, kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğa bakmakla yükümlü kişinin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi durumunda, çocuğun kurum bakımına alınması ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun bedensel ve psikolojik sağlığının korunması ve tedavi edilmesi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, kalacak yeri olmayan çocuklu kişilere veya hayati tehlikesi bulunan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

Çocuğun tehlike altında olmadığı tespit edilmesi veya tehlike altında olmakla beraber çocuğa bakmakla yükümlü kişinin desteklenmesi ile tehlike durumunun ortadan kalkacağı anlaşılmada çocuk söz konusu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrada belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 20.12.2017)

1.3. Çocuk Koruma Kavramı

Çocuk koruma; bilerek ya da bilmeden ihmal veya istismara maruz bırakılmak suretiyle zarar verilen çocukların korunmasına ilişkin çocuk hizmetlerine bağlı kuruluşlarda görevli sosyal çalışmacı ve diğer uzmanlarca gerçekleştirilen faaliyetler olarak ifade edilebilir. Çocuğun bir yetişkin tarafından ihmal veya istismar edilmesi durumu farklı zaman zarflarında ve toplumlarda yaşanmış sosyal bir sorun şeklinde nitelendirilse de söz konusu sorunun sistemli bir şekilde ele alınarak incelenmesi 19. yy.dan 20.yya geçiş sürecinde başlamıştır. Söz konusu dönemde aile kavramında değişiklikler yaşanmış bu doğrultuda modern aile şekliyle çocukların önem kazandığı, ebeveynlerin çocuklarına üst düzeyde sevgi, şefkat, empati ve sorumluluk sergiledikleri sürece girilmiştir (Başer, 2013).

Çocuk ihmali ve istismarı; bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilen, yaşanan toplumda uygunsuz ve hasar verici eylemler şeklinde nitelendirilen, çocuğun yaşlarına paralel gelişim göstermesini engelleyen veya kısıtlayan düşüncelerin ya da fiillerin tamamıdır. Bu düşünceler veya fiillerin sonucu olarak çocuğun bedensel, psikolojik, sosyal ya da cinsel anlamda zarar görmesi, çocuğun güvenliğinin ve sağlığının tehlikede olması söz konusu olmaktadır. Ülkemizde akademik anlamda bu konuya yeterince değinen çalışmanın yapılmamış olması ve kayıtların yetersizliği rakamsal verilerin doğru şekilde tespitini engellemektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Çocuğun psiko-sosyal gelişim sürecini olumsuz yönde etkileyen, bir erişkin, devlet ya da toplum tarafından bilinçli ya da bilinçsiz şekilde yapılan eylem ya da eylemsizlikler çocuk istismarıdır. Çocuğun bedensel, zihinsel veya psikolojik gelişiminin sağlıklı

olabilmesi için gerekli gereksinimlerin karşılanmaması durumu ise çocuk ihmalidir. Anne babaların çocuklarına karşı tutum ve davranışları; içinde bulunulan toplumun çocuk yetiştirme yöntemlerinden, ailenin eğitim düzeyinden, içinde bulunulan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullardan, kendi yetiştirilme özelliklerinden etkilenmektedir. Çocuğun ihmal veya istismar edilmesi onun ruhsal yaşantısını ve duygu durumunu doğrudan etkilemekle beraber kişilik gelişimine olumsuz etki etmektedir.

“İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır” (Çoban ve Arslanoğlu, 2004).

Çocuğun beslenme, duygusal, sağlık, güvenlik ve eğitim hususlarında ihmal edilmesi de genel olarak istismar türleri içinde ele alınmaktadır. Anne-babanın, çocuğun ilişigi bulunan kurumların veya devletin çocuğa karşı temel yükümlülüklerini yerine getirmemesi olarak tanımlanabilir. Bahse konu yükümlülükler, çocuğun gelişiminin her yönden sağlıklı tamamlanmasını sağlayacak tüm gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Genel olarak bakıldığında çocuğun yaşadığı toplumdaki bireyler ve kurumlar tarafından yapılan, ihmale sebebiyet veren fiiller çocuğun hak ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19, 34 ve 39'uncu maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve bunun önlenmesiyle alakalıdır. ÇHS'nin 19. maddesine göre çocuğa bakmakla yükümlü erişkinler, bu sorumluluğunu çocuklara zarar verecek biçimde kullanamazlar. Devlet yaptığı politikalarla çocuğu ebeveynin ya da çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olan kişilerin her şekilde gerçekleştirilen kötü muamelesinden korumak, çocuğun ihmal veya istismar edilmesini önlemek ve bu gibi eylemlere maruz bırakılan çocukların rehabilite edilmesini hedefleyen programlar yapmakla yükümlüdür. Adı geçen Sözleşmenin 39.maddesi silahlı çatışma mağduru çocukların fiziksel ve zihinsel açıdan sağlık durumlarının korunması ya da tedavi edilmeleri ve toplumla bir arada olmalarını amaçlayan önlemler alınması gerektiğini ifade etmekte, şiddete uğramış çocukların rehabilite edilmelerini vurgulamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34.maddesinde ise çocuğun cinsel istismarının önlenmesine yönelik yapılması gerekenler ele alınmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuğa yönelik istismar türleri; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal olmak üzere 4 açıdan ele alınmaktadır;

1.3.1. Çocuğun Fiziksel İstismarı

Fiziksel istismar olgusu; çocuğun bir birey ya da topluluk tarafından kaza dışı yaralanması olarak tanımlanmaktadır. Herhangi bir yerinde darp/yara izi bulunduğu görülen her çocukta fiziksel istismara maruz kalmış olma durumu düşünülmelidir. Fiziksel istismara uğrayan çocuğun ruhsal, fiziksel ve duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyen ve çocuğun bedeninde iz bırakan lezyonlar bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde dayak/dövme şeklinde sıklıkla bir öğrenme metodu olarak karşımıza çıkarken, gelişmiş ülkelerde ise daha çok cezalandırma ya da öfke kontrolünde kullanılan bir unsur olarak yaygınlık göstermektedir (Yücel, 2016)

Anne ve babanın herhangi bir nedenle çocuğu gecikmeli şekilde hastaneye götürmeleri, çocuktaki bedensel bulgularla uyumlu olmayan ya da çelişkili hikâye, tekrar eden şüpheli yaralanma durumları, yaralanma sonucunu çocuğu, başka birini ya da birbirlerini suçlayan anne-baba, ebeveynlerden birinin önceden istismara uğramış olma durumu, ailenin çocuktaki yaralanma hususunda ilgisiz ya da aşırı ilgili görünme durumu fiziksel istismarı akla getirmelidir. Çocuğa yönelik fiziksel istismar günümüzde sık olarak görülen ve meşrulaştırılan şiddet biçimidir. Fiziksel istismar çocuk için yüzeysel yaralanmadan daha derin olarak fiziksel, bilişsel ve ruhsal bozukluklara hatta ölüme yol açabilmektedir. Çocuğuna karşı fiziksel istismarda bulunan ailelerin çocukluğunda benzer davranışlarla karşılaştıkları gözlemlenmiş olmakla beraber bu şiddet eğiliminin ise nesiller boyu devam ettiği yönünde çalışmalar mevcuttur.

Çocuğun hastaneye geldiğinde vücudunda tespit edilen darp izleri, morarmalar, sigara yanığı izleri, şiddet sonrası oluşan iç kanamalar, çürükler ve bu gibi kazaya bağlı olmadığı görülen yaralanma durumları fiziksel istismar vakaları şeklinde ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra annenin aşırı alkol ve uyuşturucu madde kullanımı sebebiyle anne karnındaki çocuğun ölümü, çocukların bilinçli şekilde zehirlenme, öldürme ve yakılma durumları da fiziksel istismar vakaları içerisine girmektedir (Aral ve Gürsoy 2001).

Yapılan bazı araştırmalarda çocukların şiddet uygulamayı ve bu durumu normal bir davranış olarak görmeyi anne-babalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmekte oldukları yer almaktadır. Bunun yanı sıra fiziksel istismara uğrayan çocuğun kaygı yaşadığı ve içe kapandığı, benlik algısının olumsuz etkilendiği, çocuğun kendisine öz saygısının azaldığı, saldırganlık ve şiddet davranışları gösterdiği ya da korktuğu,

kendisini çaresiz hissettiği, ileri yaşlarda yoğun kaygı ve depresyon yaşayarak sosyal ilişkilerinin zedelendiği, öğrendiği bu şiddet davranışını ileride kendi çocuğuna ya da eşine uygulayabildiği ortaya çıkmıştır.

1.3.2. Çocuğun Duygusal İstismarı

Çocuğun çevresindeki yetişkinler tarafından çocuğa yönelik gerçekleştirilen; onun benlik algısını zedeleyen, duygu durumunu olumsuz yönde etkileyen, yaşitlarına eş gelişimini engelleyen eylem ve eylemsizlikler duygusal istismarı ve ihmali şeklinde tanımlanır. Fiziksel istismara ve ihmale maruz kalan çocukların neredeyse tamamında duygusal istismar ve ihmal de olduğu tespit edilmiştir. Duygusal ihmal ve istismar olgularının diğer istismar çeşitlerine göre fark edilmesi daha güçtür. Söz konusu istismarın kız ve erkek çocuklarında görülme olasılığının eşit olduğu bilinmekle beraber bu istismar türü en çok 6 ila 8 yaş aralığında olan çocuklara yöneltilmekte, ergenlik dönemine kadar benzer oranlarda kalmaktadır. Duygusal yönden istismar ve ihmale maruz bırakılan çocuklarda içe kapanma, bir olay karşısında olması gerekenden fazla tepki verme, sosyal yönden zayıf ilişki kurma, özgüven eksikliği, intihar eğilimi ya da davranışı, çocukluk dönemi mastürbasyonu ve başkaca psikiyatrik bozukluklar görülebilmektedir (Taner ve Gökler, 2004).

Duygusal istismar; yetişkinin çocuğa karşı davranışlarından dolayı, çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyal, duygusal gelişiminde duraklama, gerileme, engellenme görüldüğü durumlarda söz konusudur. Yetişkinin çocuğa yönelik olarak onu reddetme, aşağılama, ayırma, korkutma, kışkırtma, duygusal engelleme, yetişkinleştirme (çocuğa kendi yetenekleri ve gelişim düzeyi dışında fazla sorumluluk verme durumu) duygusal istismar durumunda karşılaşılan tutum ve davranışlardır. Duygusal istismarın söz konusu olduğu durumlarda yetişkinin çocuğu tehdit etmesi, sevgi yoksunluğunda bırakması, kendine bağımlı kılması, ona ses yükseltmesi ve üzerinde aşırı otorite kurması durumları meydana gelmektedir. Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda aileden korkma, onlardan uzaklaşma, kendini değersiz hissetme, uyumsuz ve şiddet içerikli davranışlarda bulunma veya aileye ya da bir ebeveyne bağımlı olma gibi durumlar meydana gelebilmektedir. Tüm bunların yanında duygusal istismara uğrayan çocukta zihinsel ve fiziksel olarak gerileme görülebilmekte bu durum sonucunda ise çocukta öğrenme güçlüğü, dikkat dağınıklığı gibi sorunlar görülebilmektedir.

1.3.3. Çocuğun Cinsel İstismarı

Çocuğun cinsel istismarı; en az çocuktan altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum sağlama amacıyla zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının aynı amaçla çocuğu kullanmasına izin verilmesi durumudur. Tecavüz, ensest, çocuk pornografisi, teşhircilik, cinselliği kışkırtan konuşmalar, pornografik film seyrettirme, oral sekse kadar değişen eylemler cinsel istismar spektrumu içindedir. Cinsel istismar, çocuk istismarı çeşitleri içinde tespit edilmesi en zor olandır. Cinsel istismarın yaygınlığı noktasında bilinen oranlar ciddi farklılıklar göstermektedir. Gerçek yaygınlığın kadınlar için %12-17, erkekler için %5-8 olduğu düşünülmektedir. Cinsel istismar olgusu her sosyo-ekonomik düzeyde olan ailede görülebileceği gibi durumun en sık görüldüğü ailelerde genel olarak; boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı, cinsel sorunlar, sosyal izolasyon, baskın ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli, rol çatışması gibi patolojiler bulunmaktadır (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Dünya Sağlık Örgütü 1999 yılında; “sorumluluk, güven ve yetenek ile ilintili genel anlamda çocuğun sağlığına, hayatına, gelişim durumuna ve değerine zarar verebilen, fiziksel ve/veya emosyonel kötü davranışı, ihmali, her türlü ticari çıkar amaçlı çocuğun kullanılmasını içeren davranışlar” şeklinde çocuğa ilişkin fena muamele ve çocuk istismarını tanımlamıştır. Çocuğun cinsel yönden istismar edilmesinin ve kötü bir muameleye maruz kalmasının insanlık tarihinin en eski tıbbi ve sosyal sorunu olduğu bilinmesine karşın bu anlamda sayısal olarak net veriler mevcut değildir. Söz konusu istismar durumunun tespiti, tıbbi tedavisi ve çocuğun rehabilitasyonunun sağlanması dışında yasal işlemler de gereklidir. Çocuğun cinsel istismarı tekrar edebilen, çocuğa genelde yakınında bulunan kişilerce gerçekleştirilen bir istismar çeşidi olmasının yanında tedavisi en zor çocukluk çağı travmasına sebebiyet verir. Çocuğu cinsel yönden istismar eden yetişkinin çocuğun genelde bir yakını olması durumun tespit edilmesini engelleyebilmektedir (Ovayolu ve Ark.,2007)

Çocuğun cinsel doyum sağlama amacıyla kendisinden yaşça büyük kişi tarafından istismar edilmesi sık rastlanan ve genellikle senelerce sürmekle birlikte gizli kalan/tutulan bir durumdur. Yapılan birçok araştırmada cinsel istismara uğrama oranının kız çocuklarda daha fazla olduğu görülmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuklarda kaygı bozukluklarının kısa süre içerisinde ortaya çıkabildiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukta uyku bozuklukları, kâbus görme, fobiler, bedensel yakınmalar ve korku tepkileri yüksek kaygı düzeyinin kliniğe yansması şeklinde semptomlar gözlenmektedir. Cinsel istismara maruz kalmış/kalan çocukların sosyal becerilerinin

zayıf olduğu, sosyal ilişki kurmaktan kaçındıkları ya da aşırı yakın olma ihtiyacı hissettikleri ve bu durumla birlikte fazla sayıda, çokça beklentili ve kontrolcü ilişki kurdukları görülmektedir (Gökler ve Taner, 2004).

Cinsel istismara uğrama durumunun cinsiyetler arası farklılıklar gösterdiği, erkek çocuklarına göre kız çocuklarında daha fazla oranda görüldüğü bilinmekle beraber yapılan araştırmalarda çocuğa cinsel istismarda bulunan kişilerin genellikle çocuğun yakınında bulunan, onunla birebir güven ilişkisi kurabilen kişiler ya da çocuğa bir şekilde ulaşabilen yabancılar olduğu, cinsel istismarcı bireyin genelde daha düşük sosyo- ekonomik ve eğitim düzeyinde olduğu, bir çoğunun çocukluklarında aile içi şiddet ortamında büyüdükleri ya da istismara maruz kaldıkları yer almaktadır. Çocuğa cinsel istismarda bulunan kişi kim olursa olsun durum çocuk için kalıcı olumsuz etkiler yaratmakta, istismara uğrayan çocukta çoğu zaman rahatsız edici duygu, düşünce ve davranışlar gelişmektedir.

Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda; travma, travmanın ardından stres sendromu, damgalama, ayıplama, utanma, suçluluk hissetme, düşük öz güven, öfke krizleri, histeri, cinsel davranış bozuklukları, cinsel saldırganlık, bilişsel çarpıtma (dünya kötü bir yer vb. düşünceler) intihar eğilimi, kaygı ya da korku bozuklukları, kendisini değersiz hissetme, yeme bozuklukları, eşcinsellik, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, fuhşa yönelme ve depresyon şeklinde etkiler gözlemlenmektedir (Kır, 2013).

1.3.3.1. Aile İçi Cinsel İstismar: “Ensest”; Aile içerisindeki bireyler tarafından çocuğa yönelik cinsel yapılan her türlü cinsel etkinlik ‘ensest’ olarak ifade edilebilir. Bu anlamda ensesti uygulayan kişiler çocuğun anne veya babası, üvey baba ya da annesi, kardeşler, amca, dayı vb. akrabalar olabilir.

Aile içi cinsel istismarın yaygınlığı konusunda yeterli düzeyde bilgi bulunmamaktadır. Bu husus tüm toplumlar için geçerlidir. Çünkü olay gizli tutulmaktadır. Ensest konusunda önceden yapılmış bazı araştırmalarda bahse konu olgunun cinsel istismarların %10-32 si arasında bir orana sahip olduğu belirtilmektedir. Ensest durumunun ortaya çıkması genelde tesadüf eseri, çocukta gözlenen psikolojik problemlerle, çocuğun yaşından beklenmeyecek şekilde cinsel davranışlar göstermesiyle, çocuğun hamile kalma durumunda veya durumun görülerek ihbar edilmesiyle ortaya çıkmaktadır (Tezcan, 2005).

Aile içi cinsel istismar için risk faktörleri sıralanacak olursa;

1. Ciddi oranda daimi olarak alkol kullanan baba,
2. Annenin hasta olma durumu ya da ailesini terk etmesi,
3. Aile içerisinde çocuktan yaşça büyük kişilerin çocukla aynı yatakta yatmaları veya aynı odayı paylaşmaları
4. Kız çocuklarının babadan ayrı olarak yaşamaları
5. Ailede yaşayan kişilerde olan psikiyatrik problemler,
6. Annenin gece çalışması halinde çocuğa baba veya üvey babanın bakması,
7. 6 ila 8 yaşları arasında kız çocuk olmak,
8. Küçük kızda birden fark edilen yaşından büyük cinsel tavırların olması,
9. Aile bireylerinden birinin kök ailesinde daha evvel ensest ilişkinin olma durumu,
10. İktidarsız olma durumu ve psikopatidir (Ovayolu ve Ark., 2007).

Çocuğa aile içi cinsel istismar vakasında çocuk genelde yaşadığı durumu kimseye anlatamamakta ya da anlattığı yetişkin yakını ve ailesini korumak için durumu gizli tutabilmektedir. İstismar durumunu saklayan yetişkin, ailesinde böyle bir olayın olduğunun bilinmesi halinde dışarıdan alacakları olumsuz tepkilerden endişelenmekte, toplum tarafından dışlanma korkusu yaşamakta bu nedenle de olayı gizli tutmakta, çocuğu çeşitli yöntemlerle ikna yoluna giderek olayın sır kalmasını sağlayabilmektedir. Bu gibi durumlar sebebiyle aile içi istismar vakalarının önemli bir çoğunluğu bilinmemektedir.

1.3.3.2. Cinsel Sömürü: Çocuğa yönelik cinsel sömürü; 18 yaşın altında olan bir çocuğun herhangi bir yetişkin tarafından cinsel amaçla ya da maddi kazanç amacıyla istismara maruz bırakılma durumudur. Çocuğun cinsel istismara uğramasına uzaktan veya bizzat sebebiyet veren kişi ya da kişiler bu durumun suçlularıdır. Çocuklara yönelik cinsel istismar türleri; çocuk fuhşu, pornografisi, ticareti, satışı olarak kategorize edilmekle beraber çocuklarla cinsellik amaçlı turizm ve çocuk evlilikleri de çocuğa yönelik cinsel istismara girmektedir. Son yıllarda artan internet kullanımının yaygınlaşması sonucunda internet ortamında çocukların sözlü ve/ veya görsel şekilde tacize uğradıkları görülmekte, çocuklar cinsel içerikli görüntülere kolaylıkla ulaşabilmektedirler. Dünyada çocuk pornografisi üzerinden gelir elde eden kişilerin sayısı gün geçtikte artmakta, çocuklarla cinsel ilişki yaşamak isteyen yetişkin

bireyler(pedofil) çocuklara internet üzerinden kolaylıkla ulaşabilmekte, cinsel içerikli görüntüler gönderebilmekte, gerçek ortamda buluşma teklifi yapmaktadırlar.

“İnternet ve çocuk pornografisine yönelik son 20 yıla ait sayısal veriler incelendiğinde, 1.2 milyon çocuğu etkilediği ve yılda 2.4 milyar dolardan daha fazla getirisi olduğu tahmin edilen çocuk pornografisinin zamanla artış gösterdiği ve çocuk pornografisi ürünlerini üreten, dağıtan suç örgütlerine internet kullanımının yaygınlaşmasıyla destek sağlandığı bildirilmektedir. Günümüzde 25 milyondan fazla çocuğun internette saatlerce sörf yaptığı, her dört çocuktan birinin pornografi sitelerine girdiği ve bu sayfalara ilk giriş yaşının 11 olduğu saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada, özellikle ileri ergenlik dönemindeki erkek çocukların evdeki bilgisayarları ile günde 4 saatten fazla zaman geçirdikleri, en çok arama yapılan 200 anahtar sözcüğün 82’sinin pornografi ile ilişkili olduğu ve 2003 yılı itibariyle internet üzerinde bulunan sitelerin %12’sinin pornografik siteler olduğu, bu sitelerin yarısından fazlasının ABD’de bulunduğu, en hızlı artışın Rusya’da olduğu belirtilmektedir. Günümüzde merkezi İngiltere’de bulunan Avrupa Birliği’nin desteklediği “İnternet İzleme Vakfı”; internet üzerinden çocuk istismarının 2003–2007 yılları arasında 4 kat arttığını, çocuk pornografisi içeren 3.000 sitede 10.700 bireysel internet adresinin tespit edildiğini, istismar edilen çocukların % 80’inin kız, % 91’inin 12 yaş altında olduğunu tespit etmiştir. Türk İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2009 yılında yapılan “Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” sonucuna göre; Türkiye’de 16-74 yaş hane grubunun %34.3’ünün internet kullandığı ve bu bireylerin %59.7’sinin her gün internete girdiği görülürken, bilgisayar ve internet kullanımının en yaygın olduğu yaş grubunun 16-24 yaş grubu olduğu ve erkeklerde (%48.6) internet kullanımının kadınlara (%28) göre daha yaygın olduğu belirlenmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu-TÜİK, 2009). Türkiye’de internet kullanımının hızla yaygınlaştığı dikkate alındığında diğer ülkelere paralel olarak çocuk pornografisinin de artması beklenen bir durumdur”(Çağlar ve Savaşer, 2010)

Psikiyatrist ve psikologlar çocukların küçük yaşta yaşadıkları olumsuz olayları unutamadıklarını ve durumun telafisinin olmadığını belirtmektedirler. Bu tarz bir problemle karşı karşıya kalan çocukta geri dönüşü mümkün olmayan sorunlar meydana gelmektedir (Kır,2013).

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 19.maddesinde, çocuğa bakmakla yükümlü yetişkinin bu durumu çocuğa zarar verecek şekilde kullanamayacağı vurgulanmaktadır. Çocuğu yetiştirmekten sorumlu kişilerin çocuğa kötü muamelede bulunmaları ya da çocuğun

istismara maruz kalması halinde devlet bu durumları önlemek ve çocuğun rehabilitasyonunu sağlamak için sosyal programlar yapmakla yükümlüdür. Bahse konu Sözleşmenin 34.maddesinde çocuğun fuhuş ve pornografi dahil olmak üzere bunun dışında cinsel istismar ve sömürüsü durumundan, 39.maddesinde ise silahlı çatışma mağduru çocukların fiziksel ve psikolojik açıdan iyi duruma gelmeleri için taraf devletlerin gerekli önlemleri almakla mükellef oldukları ifade edilmektedir. Çocuğun istismarı ve ihmali ile alakalı türlü kanun maddeleri bulunmasının yanı sıra TCK'nın 103.maddesi çocuğun cinsel yönden istismarından, TCK'nın 232.maddesi ise çocuğun kötü muameleyle uğrama durumundan bahsetmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 34.maddesi fuhuş ve pornografi dahil olmak üzere çocuğun her tür cinsel sömürüden korunması hakkını ele almaktadır. Bu fiillerin ikisinin de hem ticari hem de cinsel amaçları vardır. Çocuk fuhuşu ve pornografisi dünyanın birçok yerinde giderek daha karlı bir iş haline gelmektedir. İnsan Hakları Komisyonu, çocukların satılmalarına, çocuk fuhşuna ve pornografisine karşı 1992 tarihli Eylem Programında bu konuları kapsamlı bir biçimde ele almakta; kamu hassasiyeti, sosyal yardım ve eğitim konularında önerilerde bulunmakta ve çocuk kaçakçılığının hem suçluları hem de mağdurları üzerinde doğrudan etkili olacak önlemleri teşvik etmektedir (UNİCEF, 1998).

1.3.4. Çocuk İhmali

Çocuğa bakmakla yükümlü olan yetişkinin çocuğun beslenme, giyim, sağlık, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaması veya çocuğu sosyal, duygusal ve fiziksel açıdan ihmal etmesi anlamına gelmektedir. İhmal durumunun pasif, istismar durumunun aktif bir davranış olması bahse konu iki olguyu birbirinden ayıran en temel noktadır. Çocuk ihmali; cinsel ve fiziksel istismar durumlarına göre anlaşılması güç bir durumdur.

Çocuğa yönelik ihmal türleri;

1.3.4.1. Beslenme ihmali: Çocuğu alması gerekli olan yeterli gıdadan yoksun bırakarak onun büyüme ve gelişmesinin yaşıtlarına paralel olmasını engellemek gibi davranışlar bu kapsamda değerlendirilir.

1.3.4.2. Güvenlik ihmali: Küçük çocukları tehlikeli bir duruma sebebiyet verebilecek şekilde evde, sokakta vb. yalnız bırakma durumudur. Ayrıca çocuğa ilaç, alkol, uyuşturucu vermek, araç içerisinde çocuğun emniyet kemerinin takılmaması, çocuğu

evden kovma, dışarıda çalıştırma, para dilenmesini isteme gibi davranışlar da bu kapsamda değerlendirilir.

1.3.4.3. Sağlık ihmali: Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin, çocuğun sağlık problemi olduğunu bilmesi durumunda tedavi için gerekeni yapmaması, doktorun çocuk için verdiği ilaçları almaması, çocuğun tedavisini yarım bırakması, aşılarını bilinçli olarak yaptırmaması, çocuğun yatışı olduğunda doktor onayı olmaksızın hastane çıkışının yapılması gibi durumlar bu kapsamda değerlendirilir.

1.3.4.4. Duygusal ihmal: Çocuğun psiko-sosyal, fiziksel durumlarıyla ilgilenmemek, anne-babanın boşanması sonrası çocuğu da duygusal olarak terk etmek, çocuğun özgüvenini geliştirecek davranışlar göstermeme vb. davranışlar bu alanda değerlendirilir.

1.3.4.5. Eğitim ihmali: Çocuğun yaşlarına, durumuna ve gelişim düzeyine paralel olarak eğitim almasının çocuğa bakmakla yükümlü kişi tarafından engellemesi, çocuğun eğitimine destek verilmemesi/ilgilenilmemesi gibi durumlar bu kapsamdadır.

1.4. Sosyalizasyon(Toplumsallaşma) Kavramı

“Kişinin çevresindekilerle arasındaki etkileşim süreci olan ve kişide sosyal davranış örüntülerinin kabulü ile sonuçlanan sosyalizasyon (Fitchter,2002) bir toplumdaki insanların hem içinde yaşadığı topluluğun kural ve değer yargılarını içselleştirerek hem de sosyal rollerini (öğretmen, anne gibi) uygulamayı öğrenmesi ve toplumun bir parçası olması sürecidir” (Marshall,2010). Bir diğer tanım ile “Sosyalleşme; genç veya çocuğun kendisine örnek olarak ya da yol gösterici özelliği bulunan insanları gözleyerek ve onların davranışlarını taklit ederek sosyal rollerin uygulanmasını öğrenmesidir”(Nirun, 1994).

Bu süreçte birey, yaşadığı toplumun değer yargılarını, kültürünü, normlarını ve rollerini öğrenir. Bu öğrenme sürecinde ise kendi yaşadığı toplumun değerlerine ve kültürüne paralel olarak bir benlik kazanır. Bu bağlamda sosyalizasyon sürecinde birey içinde bulunduğu ortamı içselleştirir. Söz konusu içselleştirme süreci yaşam boyu devam etmekle birlikte bireyin kişiliği üzerinde önemli etkilere sahiptir. “Sosyalizasyon her birey üzerinde farklı öğretilerle içselleştirilebilir. Bu öğretiler; model alma, rutinler, ritüeller ve bireyin sosyalizasyon sürecine katılan sosyalizasyon ajanlarıyla kurduğu etkileşimler sayesinde ortaya çıkar. Sosyalizasyon, bireyin doğumundan ölümüne kadar olan süreci kapsar. Birey bu süreçte, kendi toplumunun kültürel özelliklerini öğrenir,

toplumun istek ve beklentilerine uygun bir insan olarak yetiştirilir. Bu bağlamda sosyalizasyon; toplumsal boyutlu eğitimi ifade eden bir tanımdır. Sosyalizasyonun yaşı ve sınırı yoktur. İnsanın doğumundan itibaren ailesinde başlayan sosyalizasyon süreci, okul ve okul sonrası yaşamı boyunca devam eder'' (Güvenç, 1999 akt. Kaya,2011). Öcal'a (1998) göre toplumsallaşma; bireyin içerisinde yaşamakta olduğu toplumun ondan beklentisi olan davranışları yapacak şekilde yetiştirilmesi olarak ifade edilmiştir. Sosyalizasyon süreci bireyin dışında meydana gelen bir olgudur. Sosyalizasyon yalnız yeni dünyaya gelen veya topluma yeni giren bireyi değil, toplumda yaşayan herkesi etkilemektedir. Kişiler bu etkiler sayesinde içinde yaşanılan toplumun kültürü ve davranış kalıplarını öğrenirler. Toplumsallaşma hiçbir zaman tam anlamıyla olmaz. Çünkü bir yandan bilinç sahibi olma özelliğiyle insan çevrenin birebir ürünü değildir. Kendisi de çevresini etkileyip değiştirebilmekte öte yandan da bir toplumun üyeleri türlü alt toplumsal kesimlerde birbirlerininkinden az çok değişik kurallara, değişik alışkanlık ve tutumlara göre de biçimlenmektedirler (Ozankaya, 1996).

1.4.1. Sosyalizasyon Çeşitleri

Sosyalizasyon diğer adıyla toplumsallaşma kişi ve toplum açısından ele alındığında iki türlü incelenebilir:

1.4.1.1. Nesnel Bakımdan Sosyalizasyon: Toplumda yaşayan bireylerin o toplumun kültürünü, değer yargılarını, kurallarını sosyal öğrenme yoluyla içselleştirmeleri ve bu hususların kuşaktan kuşağa aktarılması söz konusudur. Bunun yanı sıra toplum bireye dinamiğine, istek ve beklentilerine, değer kalıplarına ve ideallerine göre sosyal rolünü öğretir.

1.4.1.2 Öznel Bakımdan Sosyalizasyon: Birey üyesi olduğu toplumun davranış şekillerini öğrenerek değerlerini sahiplenir. Söz konusu değerleri çevreye uyarlayarak toplumsal yaşama şekil verir, toplumda yaşayan bütün bireylerin oluşturup içselleştirdiği davranış kalıpları zamanla o toplumun kendine has, onaylanmış hareket biçimleri haline gelir.

Nesnel ve öznel açıdan toplumsallaşma olayında toplumun birer üyesi olan bireyler benlik ve kişilik kazanırlar (Tezcan, 2005).

1.4.2. Çocuğun Sosyalizasyonu

Sosyal becerilerin, toplumsal kuralların ve değer kalıplarının öğrenilerek içselleştirilmesini ifade eden sosyalizasyon sürecinde kişi üzerinde etkisi bulunan birçok

kişi, grup ve kurumun olduğu görülmektedir. Toplumsallaşmaya aracı olan kişi, grup veya kurumlar içerisinde özellikle ilk çocukluk devresinde etkili olduğu görülen aile kurumu temeldedir. Toplumsallaşma sürecinin ilk aşamasında çocuk zamanının neredeyse tamamını ailesi yanında geçirmekte dolayısıyla çocuğa model olma ya da bir yetenek kazandırma noktasında bu dönem oldukça önemlidir. Ebeveynler bahsi geçen dönemde çocuğun kişilik ve benliğinin şekillenmesine katkı sağlamakta ve çocuğu devam edecek sosyalizasyon aşamalarına hazırlamaktadır. Çocuğun sosyalizasyonunda ailenin yanında çocuğun beraber vakit geçirdiği diğer erişkinler ve akran grubu da toplumun gerektirdiği beklentilerin kazanımında etkin rol oynamaktadır. Ailenin dışında başkaca kişilerin sosyalizasyon sürecine dahil olduğu bu aşamada eğitim kurumları, akran grupları veya oyun arkadaşları, medya, politika ve sosyo-ekonomik sistemler çocuğa etki etmeye başlamaktadır. Bireyin sosyalizasyon sürecine dahil olan kişilerle girdiği etkileşim sonucu birey toplumun değer yargılarını, kurallarını, kültürünü ve toplumsa üstlenmesi gereken rolleri öğrenmekte ve uygulamaktadır (Bulgu ve Akcan, 2012).

Aile bireyleri sosyalizasyon sürecinde güçlenerek gelişmekte bu doğrultuda daha yüksek sosyal prestij sahibi olmak amacıyla yetenek kazanımı, bu yeteneğin geliştirilmesi gerekliliğini ve kullanımını öğrenmektedir (Nirun, 1994).

Ana baba ve çocuk ilişkileri ve çocuk yetiştirme teknikleri toplumsallaşma araştırmalarında en çok ağırlık verilen alanlardan biridir. Toplumsallaşma kuramında önemini büyük ölçüde sürdürmekte olan bu alan, 1950lerden sonra ekonomik ve toplumsal değişmelerin de etkisiyle daha geniş bir toplumsal bağlamda ele alınmaya başlanmıştır. Önceleri “kültürel normların bir kuşaktan ötekine aktarımı” olarak tanımlanan toplumsallaşma bugün “insan olma, insanı oluşturma süreci” olarak tanımlanır. Birinci tanımda çocuğa var olan rollere uyum sağlamanın öğretilmesi önemli iken ikinci tanımda çocuğun gizil gücünü tümüyle harekete geçirebilmek için gerekli olan araçlar odak noktasını oluşturmaktadır. Toplumsallaşma kuramcıları, bu ikinci hususun da birincisi kadar önemli olduğunu kavramışlardır (Uluğtekin, 1991).

Çocuk için en etkili kurum olan ailenin çocuğun toplumsallaşmasında önemli bir rolü ve yeri vardır. Çocuğun ilk davranış şekilleri ailede oluşmakta bu durum çocuğun benlik ve kişilik oluşumuna büyük oranda etki etmektedir. Çocuk sosyal becerileri aile içinde öğrenerek sosyalizasyon sürecine ilk burada katılmaktadır. Ancak her ailenin kendi iç dinamiğindeki sosyal ve ekonomik farklılıklar çocuğun öğrendiği olguların değişmesine

sebebiyet vermektedir. Ailenin çocuk üzerindeki beklentileri, anne-babasının yetiştirilme tarzı, aile içi duygusal bağ ve iletişim gibi etkenler her çocuğun toplumsallaşma sürecinde farklılıklar meydana getirir.

1.4.3. Sosyal Gelişme

Sosyal gelişme, sosyal değişme olayından sonra meydana gelen bir oluşumdur. Sosyal gelişme göreceli bir durumdur. Bu yüzden sosyal zamana ve sosyal mekana göre değerlendirilir. Aile bir sosyal birim olduğu için, toplumda meydana gelen değişimler aile kurumunda da bir gelişmeye sebep olur. Ailede meydana gelen gelişme ya da aile bünyesinde oluşan olumlu bir değişim, bir beklenti bile olsa, ailede kendi süreci içinde ulaşılan gelişme durumu, dışarıdan bir etki sonucu da olsa bünye içi etkileşimden kaynaklanan bir durum da olsa farklılıklar gelişmenin bir parçasını oluşturur (Nirun, 1994).

Sosyal hayatın gelişmesi anlamında gelen sosyal değişimde insanların karşılıklı beklenti ve görevleri esastır. Görevler ve karşılıklı beklentiler o toplumun değer normlarını yansıtır. Sosyal gelişme beraberinde bir dizi değişimi de getirir. Sosyal değişim ve sosyal gelişme birer olgudur. Aynı zamanda bunlar birer süreçtir. Değişimin sonunda gelişme olabileceği gibi gerileme ve sosyal çözülme ya da sosyal gerileme de olabilir. Sosyal gelişme ve sosyalleşme için kesin bir başlangıç ve sonuç ya da bir başka ifadeyle yaş sınırlaması belirlenmesi zordur. Çünkü doğumla hatta doğum öncesinden başlayan sosyalleşme süreci ömür boyu devam eder. Fakat çocuklukta çok hızlı seyreden bu gelişme, gençlik döneminden itibaren giderek yavaşlar (Öcal, 1998).

Gelişim bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bireyin diğer alanlardaki gelişiminin sosyal gelişimi etkileyeceği gibi sosyal gelişim de bireyin diğer alanlarındaki gelişimine etki eder.

1.4.4. Sosyal Öğrenme

Öznel açıdan bakıldığında zaman sosyalizasyon süreci; bireyin çevresindekilerle iletişime girerek ve çevresindeki bireyleri model alarak öğrendiği davranışların toplumla temas etmesidir. Toplumsal açıdan ise birey bu süreçte toplumun kurallarını, değerlerini, kültürünü vb. öğrenerek içselleştirir ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlar.

Sosyal bilimler açısından öğrenme sürecini çevreleyen belirli koşullar ve nitelikler söz konusudur. Bunların hepsi de bireyin başkalarıyla ilişkilerinde ortaya çıkarlar. Burada orijinal fikirler, keşifler, icatlarla ilgilenmiyoruz. Sosyal öğrenme aşaması bireyler

arasında meydana gelmekte olduğundan bu süreç her zaman sosyal ilişkilerle ilgilidir (Çelebi, 2000).

Sosyolojik açıdan ele alındığında taklit ve rekabet iki sosyal öğrenme sürecidir. Taklit; bireyin akranlarını ya da kendisinden yaşça büyük yetişkinlerin davranışlarını model alarak uygulamasıdır. Rekabette ise iki ya da daha fazla bireyin bir işi başarma konusunda birbirleriyle yarışa girmeleri söz konusudur. Rekabet; özellikle çocukların sosyal öğrenmesinde önemli bir yol olmakla beraber rekabetçi öğrenme toplumda onaylanan davranışları öğrenmenin açık bir yöntemidir. Çocukluk çağında aile çocuğunu aynı yaşta başka çocukla kıyaslayarak öğrenmesini istediği hususları bu yolla öğrenmelerini sağlamaktadır. Bu durum ebeveynlerin çocuğa karşı tutumunda sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Ancak bu şekilde bilgi elde etmeyi öğrenen çocuk ilerleyen zamanlarda bilgi elde etme konusunda bazı sorunlar yaşayabilmektedir.

Sosyal öğrenmenin temel faktörü bireyin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmesidir. Bu hususta bireyin model aldığı kişi de oldukça önemlidir. İnsanın bir davranışı öğrenebilmesi için aldığı model tarafından nasıl yapıldığını öğrenmesi, gözlemlemesi gerekir. Gözlemleyen kişi ile model arasında bazı ortak noktaların ya da benzerliklerin bulunması gerekir. Bunlar; yaş, cinsiyet ya da karakter olabilir.

1.4.5. Kültür

Kültür günlük hayatta hemen hemen her şeyi içine alan çok geniş bir kavramdır. Bu yüzden kültürün net bir tanımı yerine çok fazla tanımı mevcuttur. Sosyal bilimcilere göre kültür öğrenilmiş davranış kalıpları olarak tanımlanmaktadır.

Ünlü antropolog Edward B. Taylor'a göre kültür kavramı; bireyin yaşadığı toplumun bir üyesi olarak dolayısıyla öğrendiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, adalet ve diğer yetenekler ile alışkanlıklardan oluşan karmaşık bir bütündür (Bozkurt, 2012).

Kültür, toplumdaki bireylerin birbirleriyle etkileşimi sonucu öğrenme yoluyla olur dolayısıyla kültür toplumsallaşma yoluyla kazanılır. Kültürler her ne kadar birbirlerinden farklı olurlarsa olsunlar sahip oldukları kurumlar birbirleriyle aynıdır. İnsanların toplumsallaşmasında eğitim, kültür, aile, dil gibi değerler etkilidir. Bu değerlerin birbiriyle etkileşimi insanların ortak paydalarını oluşturur. Birey toplumsallaşırken yaşadığı toplumun gerektirdiği davranışları öğrenme ve onlara uyan davranışlarla hareket etme durumlarındadır. Bu yüzden toplumun sahip olduğu kültürün toplumsallaşma üzerinde etkisi oldukça fazladır. Toplumsallaşma ile kazanılan kültür

ortak anlayışlara sahip insanların yaşadıkları sosyal ortamdaki davranışlarının nasıl olması gerektiğini ortaya koyar. Toplumda var olan değer ve tutumlar o toplumda yaşayan bireylerin ortak özelliğini oluşturur. Bütün kültürlerin öğelerini; değerler, inançlar, semboller, dil ve normlar olarak gruplamak mümkündür.

Kültürün özellikleri aşağıdaki gibi gruplanabilir;

1. Kültür, bir topluma ait bilgi, davranış kalıpları, değer yargıları ve alışkanlıklardır. Kültür öğrenilebilir bir durum olmasının yanında o toplumun ilke, kural ve yasalarına uygun olması amacını taşır.

2. Kültür, topluma ait dil aracılığı ile nesilden nesle aktarılabilmektedir. Dolayısıyla birey hayat boyu elde ettiği tecrübelerini kendinden sonra gelen kişilere aktararak kültürün sürekliliğini sağlamaktadır.

3. Her toplumun kendine ait kültür öğretileri vardır. Toplumdaki bireylerin sahip olduğu, meydana getirdiği ve paylaşımında bulunduğu alışkanlıklar o toplumun kültürünü oluşturmakla beraber bu alışkanlıkların sürdürülebilirliği de toplumun sürekli oluşuna bağlıdır.

4. Kültür toplumsal hayatta meydana gelen bir öge olmasının yanında kişisel tutum ve davranışlar da kültür içinde önemli bir yere sahiptir. Bireyin davranışları toplumsal hayat içerisinde öğrenilmiş olsa da bu öğretiler toplumun öğrettiklerine paralel olamayabilir.

5. Kültür, hayatın ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayan hem birey hem toplum açısından işlevsel bir ögedir. Deneyimlenmiş çözümler zaman içerisinde toplumun alışkanlıklarını pekiştirir. İnsan hayatının gerekliliği olan ihtiyaçların evrensel anlamda benzer oluşu bu ihtiyaçların karşılanmasında rol alan kurumların da benzerliğini sağlamaktadır.

6. Kültürün toplumdaki bireyleri bütünleştirmesinin yanı sıra ayrıştırıcı etkisi de mevcuttur. Toplumsal açıdan uyum içerisinde olduğu görülen kültürler bütünleşme eğilimi göstermektedirler.

7. Kültür olgusu yaşamla alakalı soyut bir kavramdır. Gözlemlenebilir ya da maddesel olmayan kültür kavramı gerçeğin bir soyutlaması şeklinde izah edilebilir (Oğuz, 2011).

Toplumdan topluma farklılıklar gösteren kültür olgusu öğrenme yoluyla içselleştirilir. Dolayısıyla birey çevresindekilerle yaşadığı karşılıklı etkileşimle farkında olmadan sosyokültürel birikimini gelecek nesillere aktarır.

Bazılarına göre kültür, bir değişkenler bütününü, ilişkili ama ayrılabilir bir bağlamsal faktörler kümesini yansıtır. Bazılarına göreyse, sosyal etkileşim yoluyla nesilden nesle aktarılan daha soyut bir ortak bilgi ve öğrenilmiş anlamlar bütünüdür. Dolayısıyla, kültür kavramı sık sık, bir yandan fiziksel ve sosyal çevreler arasındaki ilişkileri, diğer yandan birey psikolojisini anlama aracı olarak kullanılır. Her psikolojik kavram, yapı, işlev ve süreç, kültürel bir süreklilik ve anlama sahiptir. Kültürler hem ayırt edici yakınlık örüntülerinden hem de bir grup insan tarafından paylaşılan ve belirli davranışları yönlendirip düzenleyen, değer verilen, uyumlayıcı yeterlilikleri insanlara aşılayan norm, fikir, değer ve yaşama dair varsayımlardan oluşur. Kültürler elbet değişir ama önemli ölçüde de bir değişmezdir (Aksu ve Bekman, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM:

TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

2.1. Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi'nin Tarihsel Gelişimi:

Türk toplumunda çocukları korumaya yönelik çalışmaların uzun yıllardır var olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda kurumsallaşmış ve modern anlamda çocukların korunmasına yönelik politikaların uygulanması ise oldukça yenidir. Bu aşamaya geçilmeden önce uzun yıllar çocuğa yönelik sosyal hizmet çalışmaları kamuya yararlı vakıflar aracılığı ile ailesi olmayan ve maddi imkanları yetersiz çocuklara İslâm dininin yardım severlik duyguları aracılığıyla yürütülmekteydi.

Ülkemizde Cumhuriyet dönemine kadar çocuk koruma yöntemi bir devlet politikası şeklinde değil daha ziyade dönem padişahlarının korunma ihtiyacında olan çocuklara yardım etmeyi kendi meşruluklarını güvencede tutma amacıyla gördükleri bir araç şeklindeydi. Osmanlı döneminde sosyal hayata müdahale imkanının kısıtlı olması, aile ve akrabalık ilişkileri, aynı köy, mahalle ve cemaate mensup kişilerin dayanışmaları, toplumdaki bireyler tarafından kurulan yardımlaşma kuruluşları, din odaklı dayanışmalardan oluşan bireysel iletişim şekilleri kişilerin ailevi, doğal ve sosyal krizler karşısında korunmalarını sağlayan bir sistemi meydana getirmiştir. Osmanlı Dönemi'nde İstanbul, Bursa, Edirne gibi illerde çeşitli halk kesimlerinin girişimleri ile maddi desteğin vakıflar aracılığıyla sağlandığı sosyal yardımlaşma kurumlarının olduğu bilinmektedir. Söz konusu dönemde devletin o anki halinin korunması ve geleceğinin güvence altına alınmasının esas konu olması sebebiyle sosyal hizmetler noktasında planlanan ve gerçekleştirilen politikalar daha yerel ve yardımlaşma vakıfları aracılığıyla, toplumun dinamiği çerçevesinde şekillenmiştir. Osmanlı Dönemi'nde ailesi olmayan erkek çocuklarının evlat edinilmesi, kız çocuklarının da "besleme" adı altında bir aile yanında kalması gelenek halini almıştır. Dünya'da 19.yy itibariyle meydana gelen gelişmelere paralel olarak Osmanlı'nın da sosyal olgu ve kurumlara bakış açısı değişmeye başlamıştır. Bununla bağlantılı olarak II. Mahmut Dönemi'nde halk sağlığını esas alan hizmetler, eşi vefat etmiş kadınların ve ailesi olmayan çocukların devletten aldıkları maddi yardımın düzenlenmesi, ailesi olmayan çocuklara ilişkin vasilik düzenlemeleri, eğitim-öğretimin yaygınlaştırılması alanında yapılan çalışmalar gibi

konularda devlet politikalar üretmeye başlamış bu doğrultuda yeni bir yönetim anlayışı temel alınmaya başlanmıştır (Özbek, 2012, Akt:Yolcuoğlu, 2015).

Devletin ihtiyacı olan dezavantajlı çocuklara sunmayı planladığı sosyal hizmet politikalarına ilişkin; II. Abdülhamit döneminde Darülhayr-ı Âli kurulmuş, İttihad ve Terakki Partisi döneminde Darüleytamların (yetim evleri) kurulmasıyla süreç devam etmiştir. Bu kuruluşların yetersizlikten dolayı kapanmasının ardından 1917’de, Birinci Dünya Savaşı Sırasında Himaye-i Etfal Cemiyeti resmen kurulmuştur (<https://herkesindergisi.com/yasincetin/himaye-i-etfal-cemiyetiden-gunumuze-devlet-korumasinda-cocuk/> Erişim Tarihi: 09.01.2018).

Himaye-i Etfal Cemiyeti yapmış olduğu çalışmalarını, yürürlüğe koyduğu yönetmeliklerini, genel kurallarını vb. çalışma raporlarını devamlı kayıt altına alarak muhafaza etmiştir. Kurum yaptığı tüzüklerle faaliyetlerini düzenleyerek yaşanan dönemin şartlarında ihtiyaç duyulan gerekli değişiklikleri yapmıştır. 1935 yılında dokuz ve onuncu yıllar genel kurulunda değiştirilerek onaylanan Himaye-i Etfal Cemiyeti Anayasası adlı 1935 yılında yayınlanan yapıtta kurumun amaçları ifade edilmiştir. 1935 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin ismi değiştirilerek Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olmuş ve 1937 yılında ise Bakanlar Kurulu kararı ile kamu faydası için çalışan bir dernek haline gelmiştir (Çengelci, 1998).

Çocuğun korunmasının temel alındığı ilk hükümler, 17 Şubat 1926 tarih ve 743 sayı ile kabul edilen Türk Medeni Kanunu’nda yer almaktadır. Bahse konu Kanun’un 241 ila 320. Maddelerinde; anne-babanın çocuğun yetiştirilmesine ilişkin muafiyetleri, ailesi olmayan çocuğun evlat edinilmesi, çocuğun velayeti, çocuğa ait mallar, evlilik dışı dünyaya gelen çocukların durumu, bahsedilen durumlara ilişkin politikalar ve ilgili hükümler yer almaktadır. Bu Kanun esas alınarak 1928 yılında Dahiliye Vekaleti aracılığıyla anne/babasından biri ya da her ikisi de olmayan ve çalıştırılan çocukların bakımının sağlanması amacıyla Belediyelerin bütçeleri ölçüsünde tüm illerde ‘‘Barınma Evleri’’ nin hizmete açılmasına karar verilmiştir. 1930 tarih ve 1593 sayı ile çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun ardından 23.04.1949 tarih ve 5387 sayılı Kanun çıkarılmış, söz konusu kanun 1957 tarih ve 6972 sayı ile değişikliğe uğrayarak ‘‘Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun’’ adı ile tekrar düzenlenmiştir. Bu Kanun ile korunma ihtiyacı içinde olan çocukların korunup bakılmaları hususunda mahalli yönetimlere de yetkiler atfedilmiş, 5387 sayılı yasada yetersiz görülen

noktaların düzenlenmesi amacıyla valiliklerde bulunan koruma birliklerine de görev ve sorumluluk verilmiştir (Yolcuoğlu, 2013)

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun devlet ve vatandaşların yardımlarıyla güçlenmesi sonucu 1961 yılında kısa süre için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na atanan idare heyeti tarafından yönetilmesine karar verilmiştir. 1980 yılında maddi güçlükler yaşamaya başlayan kurum için dönemin Genel Başkanı A.Rıza Zorluoğlu öncülüğünde 9-10 Mayıs 1980 tarihlerinde gerçekleştirilen 30. Genel Kongre Genel Kurul Toplantısında söz konusu durum gündem edilmiştir. Toplantıda tespit edilen hususların ardından 12 Eylül 1980 yılında meydana gelen askeri darbe sonucu Çocuk Esirgeme Kurumu kapanış sürecine girmiştir. 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılarak Kamu tüzel kişiliği olan katma bütçeli bir kurum olmuştur. Geçici Madde: 1)'Bu Kanunun yayım tarihinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğünce işletilen veya yatırım programlarında yer alıp halen inşaatları sürdürülen kreş ve gündüz bakımevleri, huzurevleri, rehabilitasyon merkezleri, Devlet yatırım programları çerçevesinde yaptırılmış bulunan ya da Kanun yürürlüğe girdiği tarihte inşa edilmekte olan çocuk bakım ve yetiştirme yurtları; İl Korunmaya Muhtaç Çocuklar Koruma Birlikleri ve bunlara bağlı çocuk bakım ve yetiştirme yurtları ile her türlü kuruluşları; varlığı sona erdirilen Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Genel Merkezi, İl Merkezi, Bağımsız Şube, Şube, Bağımsız Kol ve Kollarına ait tüm büro, kuruluş ve işletmeleri; bunların döner sermayeleri; tüm taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları ile kuruma devrolunur.' ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Kuruluşlarının yönetimi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına geçmiştir. 1991 yılında çıkarılan KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Başbakanlığa bağlı olarak hizmetlerini sürdürmeye başlamıştır. Madde 5- (Değişik: 24/11/1989 KHK 356/1 md.: değiştirilerek kabul: 14/3/1991-3703/1 md.) Dördüncü Maddede belirtilen genel esaslar içinde bu Kanunla verilen görevleri yapmak üzere Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu ile Başbakanlığa bağlı kamu tüzel kişiliğine sahip katma bütçeli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün merkez teşkilatı Ankara İlindedir. Başbakanlığa bağlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 81 ilde taşra teşkilatını kurmuş ve korunmaya muhtaç; çocuk, yaşlı, genç,

engelli, kadın, aile ve toplum, sokakta yaşayan/çalışan çocuklar, uluslararası sosyal hizmet alanlarında çalışmalarını sürdürmüştür (Yıldırım, 2008).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 1983 yılında çıkarılmış böylece SHÇEK kurumsal bir sisteme geçiş yapmıştır. Bu dönemde de geçmiş zamanlardaki gibi aile birliğinin korunması hedef alınmış ancak çocuğun kendi ailesi yanında yetişmesi ve ailenin güçlendirilmesi gibi önemli konular ihmal edilmiştir. Aile ve çocuğu temel alan bir anlayış geliştirilememiş daha ziyade korunmaya ihtiyacı olan çocuğun çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında korunma ve bakımının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır (Tunç, 2013).

08.06.2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK 27958 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bahse konu Kararname ile uzun seneler boyu korunma ihtiyacı içinde olan çocukların korunma ve bakımını sağlayan SHÇEK kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş SHÇEK'e bağlı bulunan sosyal hizmet kurum ve kuruluşları ASPB İl Müdürlüklerine bağlanmıştır. Bu KHK ile sosyal hizmet politikalarına yönelik ulusal düzeyde planlama yapma, uygulama ve çalışmaları gerçekleştirme ve toplumun dezavantajlı olarak nitelendirilen kesiminin korunmasını sağlama görevi Aile Bakanlığı'na verilmiştir. Söz konusu kesimler arasında yer alan korunmaya ihtiyacı olan çocuklara ilişkin korunma, bakım, aile odaklı hizmetler, koruyucu- önleyici hizmetleri yürütmek üzere Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Yazıcı, 2012).

08.06.2011 tarihli ve 633 sayılı KHK ile daha evvel başkaca yapılanmalar şeklinde faaliyet gösteren çok sayıda sosyal hizmet kurumu Bakanlığın bünyesinde yer almıştır. Bu bağlamda ASPB bünyesinde; Aile ve Toplum Hizmetleri, Sosyal Yardımlar, Kadının Statüsü, Çocuk Hizmetleri, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlükleri, Şehit Yakınları ve Gazi Hizmetleri Daire Başkanlığı olmak üzere toplam altı hizmet birimi bulunmaktadır. 633 sayılı KHK ile öncelikli olarak çocuğun aile yanında kalması ve yetişmesi hedeflendiğinden aileyi sosyal ve ekonomik destek ile güçlendirmek; korunmaya ihtiyacı olan çocukların tespit edilmesi, korunma ve bakımının sağlanması, durumuna uygun kurum ve kuruluşa yerleştirilmesi ve rehabilite edilmesi gibi çalışmaların yürütülmesi amacıyla gündüz veya yatılı olarak faaliyet gösteren kuruluşların açılması ve işletilmesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yükümlülüğündedir (Tunç, 2013).

2.2. Türkiye’de Çocuklara Yönelik Mevcut Hizmetler

Eski zamanlardan beri bütün toplumlarda "korunmaya muhtaç çocukların" korunmaları ve bakımlarının sağlanması en önemli sosyal politika sorunlarından. Toplumun dezavantajlı kesimi olarak nitelendirilen ihtiyarlar, engelliler, yoksullar ve çocuklar için oluşturulan sosyal politikalardan korunma ihtiyacı içinde olan çocukların korunup bakımlarının sağlanması daima ayrıca önem arz eden bir konu olmuştur. Tarihsel süreçte bakıldığında korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin hizmetlerin sosyal politika anlamında ilk yasal düzenlemeler içinde olduğu görülmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan hizmetlerden çocuğun ailesi yanında yetişmesinin sağlanması esas alınarak ailenin güçlendirilmesine/desteklenmesine öncelik ve ağırlık verilmelidir. Ancak bunun gerçekleşemediği hallerde kurum bakımı, koruyucu aile hizmet modeli ya da evlat edinme hizmet modeli gibi hizmetler devreye sokulmalıdır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerince korunmaya ihtiyacı olan çocuklara ilişkin hizmetler yürütülmektedir. Ancak sayısal verilere bakıldığında mevcut durumda korunmaya ihtiyacı olan çocukların yarısına bile hizmet verilememektedir (Şenocak, 2010).

Çocuğun her yönden gelişiminin sağlıklı olabileceği ve en iyi şekilde bakılacağı ortam aile ortamıdır. Fakat her çocuk türlü sebeplerle kendi ailesi yanında kalamamakta korunmaya muhtaç çocuk şeklinde nitelendirilebilmektedir. Ülkemizde 2828 sayılı Kanun gereği söz konusu çocuklara sunulan sosyal hizmetler olabildiğince geniş kapsamlıdır (Yıldırım,2008).

Çocuklar aile bireyleri ya da onun bakımını sağlayan yetişkinler tarafından; terk, ihmal veya istismar edilmeleri ya da suça itilmeleri sonucu korunmaya muhtaç haline gelmektedirler. Ülkemizde bahse konu çocuklara yönelik koruyucu-önleyici sosyal hizmet uygulamaları sunulmaktadır. Buna göre çocuğun psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı devamı için sağlıklı bir aile ortamında yetişmesinin doğru olduğu düşünüldüğünde konu ile ilgili yasalar, imzalanan uluslararası sözleşmeler temel alınarak aile odaklı uygulamalara öncelik ve ağırlık verilmektedir. Daha önceleri kurum bakımının çocuk için yararlı olduğu fikrinin aksine çocuğun aile yanında yetişmesinin yararlı olduğu fikri temel alınmaktadır. Bu bağlamda kurumun öncelikleri; çocuğun öz aile yanında desteklenmesi öz aile yanına verilmesi mümkün olmayan çocuğun durumuna göre evlat edindirme veya koruyucu aile hizmet modellerinden yararlandırılarak aile yanında bakımının sağlanması, söz konusu modeller mümkün

olmadığı takdirde çocuğun toplu bakım sağlayan kuruluşlar yerine ev tipi bakım modellerinden faydalandırılmasının sağlanmasıdır.

Tablo 2.1. Ülkemizde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bakım Yöntemleri 2016 Yıl Sonu Verileri.

Aralık/2016	Kuruluş Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
Çocuk Yuvası (0-12 yaş)	6	323
Yetiştirme Yurdu (13-18 yaş)	8	396
Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu (0-18 yaş)	4	254
Çocuk Evleri Sitesi	92	5.257
Çocuk Evleri	1.092	5.626
Çocuk Destek Merkezi	68	1.463
Toplam	1.270	13.319

(<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler> Erişim Tarihi: 15.01.2018).

Tablo 2.1.'e göre; ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ait istatistiki verilerde "koğuş tipi bakım yöntemi" olarak nitelendirilen Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarının yerini "ev tipi bakım yöntemi" şeklinde belirtilen Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri) almıştır.

Bu bağlamda 2005 yılı itibariyle ülke genelinde yaygınlaşmaya başlayan, 5 ila 6 çocuğun bir evde korunma ve bakım altında bulunduğu bakım hizmetinin diğer bakım hizmetlerinden faydalandırılan çocuklara nazaran daha sağlıklı, özgüvenli ve başarılı çocuklar olarak yetiştikleri tespit edildiğinden halen yaygınlaşma çalışmaları devam etmekte, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının kapasiteleri düşürülmektedir. İlgili Yönetmelik ve Genelgede yer alan durumlar doğrultusunda çocuk evinde kalmaya uygun ve ev yaşantısına adapte olmada güçlük yaşamayacağı düşünülen çocuklar için yeni çocuk evleri açılmaya başlanmıştır.

2.2.1. Aile Yanında Bakım Hizmetleri

Çocuğun bir aile yanında bakımının sağlanması, toplumsal perspektifte bir hizmet çeşidi olarak korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik onların yüksek yararını temel alan sosyal çalışma yöntemidir. Tüm ebeveynler kendi çocuklarına en iyi biçimde bakım sağlayarak onların yetişmesini isterler fakat her anne babanın yaşam standartları ve içinde buldukları koşullar farklı olduğundan bu isteklerini gerçekleştirme konusunda engeller çıkabilmektedir. Aile bireyleri arası birlik bozulduğu zaman bazı anne-babalar fiziksel, ruhsal, psikolojik ya da sosyo-ekonomik sebeplerle güçsüzleşerek problemlerin üstesinden gelememekte süreç içerisinde çocuklarının bakımını sağlayamayacak duruma düşebilmektedirler. Söz konusu problemlerli süreç esnasında çocuklar kurum bakımında kalabilmektedir. Ancak aileler normal şartlarına eriştikleri zaman ya da sosyal politikalar aracılığıyla güçlendirildikten sonra yapılan sosyal çalışma yöntemi ışığında çocuklar aileleri yanına geri dönebilmektedirler. Zaten çocuğa yönelik sunulan hizmetlerde esas alınan husus da budur (Can, 2013).

Çocuğun ailesinden özellikle de annesinden uzak kalma durumu farklı davranış sorunlarını beraberinde getirir. Kısmi olarak mahrum bırakma çocukta kaygı, aşırı derecede sevgi ihtiyacı, intikam alma hissi ve bunların yanında kendisini suçlu hissetme gibi duygulara sebebiyet verir. Çocukluk çağında yaşadığı ve üstesinden gelemeyeceği sorunların sebebi olarak olumsuz duygular içerisinde olan çocuğun sinir mekanizmasında bozukluklar meydana gelebilir. Söz konusu bozukluklar ise çocuğun benlik algısını ve kişiliğini olumsuz yönde etkileyerek davranım ve karakter bozukluklarına neden olabilir. Bu sebeple çocuk için en uygun ortam şekli ailesi ile beraber yaşadığı ortamdır (Yaşar ve Dağdelen, 2013).

5395 sayılı ÇKK'nın 5/1 maddesinde çocuğun öz aile yanında yetişmesi ve korunmasına yönelik olarak ilgili mahkemece çocuk hakkında danışmanlık, sağlık, eğitim, bakım ve barınma tedbirlerinin alınması gerektiği yer almaktadır. Korunma ihtiyacı olan çocuğa yönelik sunulan aile odaklı hizmetlerde temel amaç çocuğun aile yanında kalmasının sağlanması, gerekli görüldüğü durumlarda çocuğun ve ailenin güçlendirilmesi/desteklenmesidir. Bu bağlamda öncelikli olarak çocuğun öz aile yanında kalmasının sağlanması, ekonomik yetersizlikten kurum bakımında kalan çocuğun ailesine sosyal ve ekonomik yardım sağlanması, çocuğun öz aile yanında kalmasının mümkün olmadığı koşullarda ise evlat edindirme yoluna gidilmesi ya da

çocuğun koruyucu aile yanında bakımının sağlanması, danışmanlık faaliyetleri gibi politikalar çocuğun aile yanında korunup bakılmasına ilişkin hizmetlerdir. Çocuğa yönelik uygulanan sosyal politikalarda; çocuğun her anlamda iyilik halinin korunması esastır. Bu bağlamda ülkemizde son dönemde çocuk hizmetleri alanında kurum bakımı yönteminden vazgeçilerek çocuğun aile yanında bakımı, ailenin desteklenmesi gibi uygulamalar ağırlık kazanmıştır.

Tablo 2.2. Ülkemizde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Aile Yanında Bakım Hizmetleri 2016 Yıl Sonu Verileri.

Aile Yanında Bakım Hizmetleri Aralık/2016	Çocuk Sayıları
Korunma Altına Alınmadan Aile Yanında Destek Verilen Çocuk	84.872
Aileye Döndürülen Çocuk	11.227
Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan Çocuk	5.004

(<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler> Erişim Tarihi: 15.01.2018).

Tablo 2.2.'de belirtilen bilgiler ışığında; çocuğun öz aile yanında bakılmasına yönelik hizmetlere son yıllarda ağırlık verilmekte bu bağlamda aileye sosyal ve ekonomik destek sağlanarak çocuk kurum bakımında kalmadan kendi ailesi yanında yetişmeye devam etmektedir. Ayrıca çeşitli sebeplerle korunma altına alınan çocuklardan 11.227 çocuğun tekrar aile yanına döndürüldüğü görülmektedir. Koruyucu Aile Yanında Bakım Hizmetinden faydalandırılan çocuk sayısının yıldan yıla artış gösterdiğini söylemek mümkündür.

2.2.1.1. Öz Aile Yanında Bakım

Sosyal ve ekonomik destek (SED); temel gereksinimlerini karşılamakta güçlük çeken, hayatlarını en az seviyede dahi idame ettirmede zorlanan kişi ve ailelere, çocuklarını yanında yetiştirmelerine olanak tanıyan ve belirlenen miktar ölçüsünde aileye yapılan ekonomik desteğin yanı sıra psiko-sosyal destek hizmetini ifade etmektedir. ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan kurumlarda yapılan tespitler ışığında söz konusu ailelere sağlanan bu hizmet korunma ihtiyacı içinde olan çocuk ve

gençlerin korunma ve bakım altında alınma nedeni olarak ailenin ekonomik yetersizliği olması durumunda bahsi geçen çocuklara ve ailelerine kurum bakımı hizmeti yerine sosyal ve ekonomik destek vermektedir. Bu uygulama ile aile bireyleri arasındaki bütünlüğün korunması, çocuğun kendi ailesi yanında yetişmesinin sağlanması esas alınmaktadır. Bunun yanı sıra kurum bakımından ayrılan ve maddi desteğe gereksinimi bulunan gençler bir süre ile desteklenerek toplumda ihtiyaçlı durumuna gelmeden kendi ayakları üzerinde durmaları amaçlanmaktadır (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/uygulamalar> Erişim Tarihi 19.12.2017).

Çocuğun öz aile yanında bakılmasına yönelik hizmetlere son yıllarda öncelik verilmiş bu hususta yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Bu bağlamda çocuğun aile yanında kalmasına yönelik sağlanan destekte korunmaya muhtaç çocuk önceliklidir. Fakat sosyal ekonomik destek talep eden kişi sayısının fazlaca olması halinde muhtaçlık durumu, aciliyet, destek hizmetine başvurma veya durumunun tespit edilme sırası gibi hususlar incelenmektedir. Sosyo- ekonomik yardımlardan faydalanmak için çocuğun korunma kararı olması şart değildir. Sosyal ve ekonomik destek aileye kısa süreli olarak (6 ay, 1 yıl, 2 yıl gibi sürelerle) verilmekte, tekrar yardım talebinde bulunan aileye sosyal inceleme yapılarak muhtaçlık durumuna bakılmakta buna istinaden sürenin uzatılıp uzatılmayacağı kanaati oluşmaktadır. Çocuğun aile yanında kalması amacıyla sağlanan yardımın hangi amaçla kullanıldığının takibi bu alanda görevli kişilerce takip edilmektedir.

2.2.1.2. Koruyucu Aile Hizmet Modeli

Korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklara ilişkin aile odaklı bakım hizmeti olan koruyucu aile yanında bakım; çocuğun öz aile yanında kalmasının veya evlat edindirilmesinin mümkün olmaması durumlarında çocuğun bir aile ortamında büyümesi amaçlanarak sağlanan yöntemdir. Koruyucu aile hizmet modelinde devlet çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasının sağlanabilmesi için uygun görülen tutarda nakdi destek sağlamaktadır. Koruyucu aile çocuğa geçici ya da sürekli olarak bakım sağlamaktadır. Söz konusu çocukların bir aile ortamında yetişebilmeleri, anne-baba rol model görebilmeleri, sosyal becerilerinin gelişebilmesi amacıyla koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmaları amaçlanmaktadır.

Koruyucu Aile Hizmet Modelinden yararlandırılma durumu sıralanacak olursa;

- Koruyucu aile yanında kalmakta olan çocuklar;

- Kendi ailesi olan çocuklar,
- Kendi ailesi tarafından bir süre ile bakımı sağlanamayan,
- Çeşitli sebeplerle evlat edindirilmesi mümkün olmayan,
- Kız veya erkek,
- Sağlıklı veya engelli,
- Tek çocuk veya kardeşli olup,

Koruyucu aile yanına yerleştirilmesi/yerleştirilmelerinin uygun olduğuna meslek elemanı tarafından kanaat getirilen çocuklar yararlanabilmektedir. Bu doğrultuda koruyucu aile yanına yerleştirilmesi mümkün olan çocuk ya da çocukların bu karar için öz ailelerinden izin alınma gerekliliği bulunmamaktadır (Tomanbay, 1991).

14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği; korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların korunma ve bakım altında bulunmaları gereken süreç içerisinde bir aile yanında yetiştirilmesine ilişkin söz konusu hizmetin uygulama şartlarını, bu hizmetin sunulması aşamasında Bakanlığın ve koruyucu ailenin görev ve sorumluluğunu belirtmek ve hizmetin en iyi ve etkin bir biçimde yürütülmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu Yönetmelik, bahse konu çocuğun durumuna en uygun olduğu karar verilen aile seçimini, bu ailenin eğitimini, sorumluluklarını, koruyucu aile birimi ile olan ilişki düzeyini, hizmetin sürdürülmesini, talep doğrultusunda koruyucu aileye çocuğa verilen hizmet karşılığı ödenen maddi bedelin ve çocuğun aile yanına verildikten sonraki süreçte sağlanan danışmanlık hizmetini kapsamaktadır (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr> Erişim Tarihi: 15.01.2018). Koruyucu Aile çeşitleri şu şekilde sıralanmaktadır;

Para Karşılığı Hizmet Veren Koruyucu Aileler: Maddi bir tutar karşılığı koruyucu aile olanlar ya “geçici” şekilde veya “sürekli” şekilde söz konusu hizmette görev almaktadırlar. Sürekli şekilde koruyucu aile hizmeti sunmaya istekli aileler sayısal anlamda bakıldığında azımsanmayacak orandadır. Bir ülkenin maddi şartlarının iyi oranda olmasına bağlı olarak sosyal hizmet kurumlarınca bahse konu ailelere belirlenecek unsurlar doğrultusunda belirli miktarda ödeme yapılır. Bu ödemeyle, çocuğun beslenme, giyim, eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerinin yanında özel durumu var ise ek olarak masrafları karşılanır. Çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanması amacıyla koruyucu aileye verilen maddi tutar ancak çocuk için yeterli

olacak düzeyde hesaplanmaktadır. Bunun nedeni olarak ise durumun suiistimal edilmeye açık olması görülmektedir.

Gönüllü Olarak Hizmet Veren Koruyucu Aileler: Genel olarak bakıldığında çocuk sahibi olmayan, bir çocuk evlat edinme konusunda engeli bulunan ailelerin gönüllü şekilde herhangi bir maddi kaygı gütmeksizin çocuklara koruyucu aile olmayı talep ettikleri görülmektedir. Söz konusu ailelere ise öz ailesi ile arasında pek duygusal bağ bulunmayan, evlat edinilmesi mümkün olmayan çocuklar verilmektedir. Bazı aileler çocuğu evlat edinmenin bir basamağı olarak bu tür koruyucu aile olmayı talep etmektedir.

Çok Sayıda Çocuğa Bakım Sağlayan Koruyucu Aileler: Bu tür çocuklara sunulan özel bir bakım modelidir. Yalnız şekilde bir koruyucu aile yanına verilmesi mümkün olmayan, çok sayıda çocuğun kaldığı yurtlarda sağlanan bakım yöntemine de uyum sağlayamayan çocuklara ilişkin geliştirilen bir yöntemdir. Evli olan bir çiftin yanına, sayıca en çok 10 çocuk verilmekle beraber bu çocukların masrafları, her bir çocuk için belirli bir ücret şeklinde hesaplanarak devlet tarafından aileye ödenmektedir (Şenocak, 2010).

1961 yılından itibaren korunmaya muhtaç çocukların faydalandırıldığı aile yanında bakım hizmeti olan koruyucu aile hizmeti, yıllarca daha kolay bir şekilde gerçekleştiği düşünüldüğünden evlat edinmek isteyen ailelerce basamak olarak kullanılmış ve bu durumun önüne geçilebilmesi amacıyla 1994 yılında evlat edinme ve koruyucu aile hizmeti birbirinden tümüyle ayrılmıştır. İlgili kanunda gereken düzenlemeler yapılarak durum yasal olarak desteklenmiştir.

2.2.2. Evlat Edinme Hizmet Modeli

Evlat Edinme; evlat edindirilmesinin mümkün olduğu kanaatine varılan bir çocuk ile - yine kurum bakımında kalan kardeşi var ise beraber şekilde de olabilir- evlat edinmeye uygun durumda olan kişi ya da eşler arasında yasalarla da desteklenen bağlar sağlanarak çocuk-aile ilişkisinin kurulmasıdır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 21. Maddesinde devletlerin çocuğun yüksek yararını esas alan düşünceden yola çıkarak çocuğa yönelik hizmet sunulması gerektiğini ifade etmektedir.

Ülkemizde evlat edinme işlemlerinin yürütülmesi;

- Türk Medeni Kanunu'nun 305 ile 320 arasında olan maddeleri,

- Çocukun korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun,
- Çocukun Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük,
- Söz konusu mevzuat ve işleyişe yönelik olarak hazırlanan genelge ve dağıtımli yazılar kapsamında olmaktadır (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme> Erişim Tarihi 27.12.2017).

ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü; ülke içinde evlat edinme hususunda aracılık işlemlerini ‘‘Aracı Kurum’’ adı ile, ülkeler arası evlat edinmede aracılık faaliyetlerini ise ‘‘Merkezi Makam’’ yetkisi ile yürütmektedir. ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığınca yürütülmektedir (Lahey Ülkelerarası Evlat Edinme Sözleşmesi gereği ülkelerarası evlat edinme işlemlerini yürütmekten sorumlu tek yetkili merkezi makam olarak). Bu bağlamda, Dış İşleri Bakanlığı tarafından, Lahey Uluslararası Özel Hukuk Daimi Bürosu'na yapılan bildirim ile ÇHGM, ülkelerarası evlat edinme işlemlerinde Ülkemizin Merkezi Yetkili Makamı statüsünü kazanmıştır. Ülkelerarası evlat edinme işlemleri kabul eden veya menşee devlet merkezi makamları arasında iş birliği yapılarak gerçekleştirilir. Evlât edinme koşulları; küçüğün, evlât edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması, evlât edinmenin her halde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının, hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi, evlât edinecek kişi veya eşlerin, evlât edinilenden en az on sekiz yaş büyük olması, evlat edinen ile edinilen arasında en fazla 40 yaş fark olması, ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızasının alınması, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 311 inci ve 312 nci maddelerinde yer alan hükümler hariç, 309 uncu maddesinde belirtilen şekilde küçüğün ana ve babasının rızasının bulunması, küçüğün vesayet altında olması halinde, Türk Medenî Kanununun 397 nci maddesinde öngörülen vesayet dairelerinin izninin alınmış olması, eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş bulunmaları koşulları aranır. Evlât edinmek isteyen ve evli olmayan kişinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşulu aranır (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme> Erişim Tarihi 27.12.2017).

Aile Bakanlığına bağlı kurumlarda korunma altında kalmakta olan evlat edinme hizmet modelinden faydalandırılması uygun görülen çocuk ile aile eşleştirilmesi evlat edinme birimi tarafından yapılır. Kurum bakımında kalmakta olan çocuktan sorumlu meslek elemanı ve evlat edinme biriminde görevli meslek elemanı çocuk-aile arasındaki oryantasyon sürecini yönetir. Bu noktada aile ile çocuk görüştürülür ve aile-çocuk arasındaki uyum ve iki tarafın motivasyonuna göre görüşmeler düzenli şekilde devam eder. Görüşmelerin olumlu olması sonucu meslek elemanlarınca hazırlanacak rapora istinaden çocuk evlatlık verileceği aileye teslim edilir. Çocuğun aile yanında kaldığı süreçte zaman zaman aileye ziyaretler gerçekteşir. Bu ziyaretlerde aile ve çocuğun uyumu ve birbirlerine alışma durumu gözlemlenerek raporlaştırılır. Bu süreç ‘‘geçici bakım sözleşmesi’’ diye adlandırılır. 1 yıl devam eden bu süreç sonunda aile ile çocuk arasında evlat edinme anlamında herhangi bir olumsuz durum tespit edilmezse çocuğu evlat edinilmesi tamamlanmış olur.

2.2.3. Çocuklara Yönelik Koruyucu-Önleyici Hizmetler

Çocuklara yönelik sunulan bu hizmetler onların fiziksel, psiko-sosyal ve zihinsel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek çeşitli risklerden korunmaları ve söz konusu risklerin oluşmadan önce gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik yapılan çalışmalardır.

‘‘Önleme çalışmalarının düzeyleri üç aşamada ele alınır;

- Birincil düzey önleme: Çocukların gelişimlerinin olumlu ilerlemesine katkıda bulunarak sorunların ya da risklerin oluşmasını önlemeyi amaçlayan ve ayırım gözetmeksizin her kesime sunulan önleyici programları kapsar.
- İkincil düzey önleme: Risk altındaki kişilere sunulan programları kapsamakta olup riskin gelişimini durdurmak ya da oluşmuş risklerin olumsuz etkilerini azaltmak üzere geleceğe yönelik yapılan koruyucu çalışmaları kapsar.
- Üçüncül düzey önleme: Sorun yaşayan kesime sunulan ve sorunun daha da büyümesini ya da tekrarlanmasını önlemek için planlanmış çalışmaları kapsar.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ülkemizdeki korunmaya muhtaç yada suçta sürüklenmiş çocukların korunmalarını bunun yanında haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasını amaçlamaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda 2005 yılında yürürlüğe girmiş olan 5395 sayılı ÇKK kapsamında korunmaya ihtiyacı olan ya da suçta sürüklenen çocukların gereksinimlerinin belirlenerek öncesinde gereken yardımın

sağlanması amacıyla söz konusu Kanunun 5/1 maddesinde sağlık, eğitim, danışmanlık, bakım ve barınma tedbirleri tanımlanmıştır. ÇKKda ifade edilen tedbirleri yürütmek ve koordine etmek ÇHGM görev ve yetkileri arasındadır. Bahse konu kanunla beraber çocukların korunmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesinden sorumlu olan ve konu hakkında iş birliği yapılması gereken kurumlar arası koordinasyonun sağlanması amacıyla Merkez, İl ve İlçe düzeyinde teşkilatlar kurulmuştur. Bu bağlamda illerde çocuk koruma bünyesinde aynı amaca hizmet veren kurum ve kuruluşların buralardaki temsilcilerinden oluşan il koordinasyon kurullarınca çocuk koruma alanına ilişkin kurumlar arası iş birliği esaslı ile gerekli çalışmalar yürütülmektedir (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr> Erişim Tarihi:27.12.2018).

2.2.3.1. Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk Ve Engelli Sosyal Hizmet Danışma Hattı:

ASPB'ne ait çağrı merkezlerinden biri olan Alo 183 Sosyal Destek Hattına ulaşan; aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ile gaziler ve gazi yakınlarına ilişkin hizmetler doğrultusunda alınan çağrılar dikkate alınarak gerekli görüldüğü hallerde rehberlik ve danışmanlık faaliyetleri yürütülmektedir. Bunun yanında ihmal, istismar ya da kötü muameleye uğrama veya töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için tedbir amaçlı ihbarlar da alınmakta, durumun aciliyetine göre olayın vuku bulduğu şehirde görevli Acil Müdahale Ekip Sorumlusuna ve/veya kolluk kuvvetlerine durum iletilmektedir. Acil Müdahale Ekibi durumu değerlendirir, gerekli gördüğü hallerde emniyet veya jandarma birimleri ile iletişime geçerek kısa sürede müdahale edilmesini sağlamaktadır. Alo 183 Hattına 7 gün 24 saat kesintisiz ulaşılabilir ve yurt içinden yapılan aramalar ücretsizdir. Alo 183 Hattında işaret dili bilen personeller görevlendirilerek, işitme ve konuşma engelli kişilerle 3G uyumlu telefonlar aracılığıyla görüntülü konuşma gerçekleştirilmektedir. Aile Bakanlığı; bahsi geçen hizmetin etkin bir biçimde verilebilmesi amacıyla tüm mobil ve sabit telefon operatörleri ile yazışma yoluyla, kişilerin Alo 183 Hattına ücretsiz kısa mesaj gönderebilmesine olanak sağlamış olup görev alanı kapsamında yer alan hizmetler ile alakalı olarak gereken rehberlik ve yönlendirmeyi sağlamaktadır (<http://alo183.aile.gov.tr/alo-183> Erişim Tarihi: 15.01.2018).

2.2.3.2. Çocuk ve Gençlik Merkezleri:

Çocuk ve Gençlik Merkezleri; eşler arası anlaşamama durumu, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk gibi sebeplerle sokakta kalarak çeşitli tehlikelerle karşı

karşıya bulunan ya da sokakta zorla çalıştırılan genç ve çocukların geçici bir süreyle rehabilite edilmelerine ve yeniden topluma entegrasyonlarını sağlama amacıyla faaliyet gösteren yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Merkezin görevleri şunlardır:

- a) Sokakta yaşadığı veya zorla çalıştırılarak türlü tehlike ile karşı karşıya kalan çocukların korunmaları amacıyla gereken sosyal hizmet müdahalelerini hazırlamak ve uygulamak
- b) Çocuklarla alakalı her şekilde yönetsel ve mesleki kayıtları tutarak ilgili belgeleri saklamak,
- c) Çocuklar ile ailelerinin iş ve meslek sahibi olmalarını hedefleyen programlar yürütmek amacıyla ilgili kurumlarla iş birliğini sağlamak,
- d) Maddi yetersizlik içinde olduğu saptanan çocuklar ve ailelerinin sosyal ve ekonomik yardımlardan faydalandırılmalarını sağlamak,
- e) Çocuklar ve ailelerinin durumlarının incelenerek, Sosyal Hizmetler Kanunu doğrultusunda korunma altına alınması gerekli görülen çocuklara ilişkin işlem başlatmak,
- f) Çocuğun sosyal becerilerini geliştirici her türlü sosyo- kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetleri düzenlemek,
- g) Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklara ve ailelerine ilişkin, durumlarına uygun sosyal hizmet programlarını hazırlayarak uygulanmasını sağlamak,
- h) Konu hakkında kamu ve STK lar ve kişiler ile iş birliği yaparak eşgüdüm içinde çalışmayı amaçlayan önlemleri almak,
- ı) Alanda çalışan meslek elemanları aracılığıyla sokakta yaşayan veya çalıştırılan çocuklarla ilgili nicel ve nitel bilgiler elde ederek bu bilgileri değerlendirmek; konuyla ilgili izlenecek yol ve uygulanabilecek sosyal hizmet müdahalelerini belirlemek; bu anlamda gereken mesleki çalışmaları yapmak,
- i) Merkezde görevli personel ve bahsedilen hizmetlerin yürütülmesini sağlayan kurum, kuruluş ve bireylere ilişkin sorun alanına ve uygulamalara yönelik hizmet içi eğitim programlarını oluşturmak,
- j) Sosyal hizmet kurum ve kuruluşları dışındaki birimler ile gerekli mesleki ilişkileri sağlayarak iş birliği ve eşgüdüm içerisinde çalışmak,

k) Merkez ile alakalı çeşitli yönetsel iş ve işlemleri yerine getirerek amaca uygun diğer çalışmaları yapmak, Merkez kayıtları, çalışma raporlarını düzenli aralıklarla ilgili makamlara iletmek olarak sıralanabilmektedir.

Söz konusu merkezler; çocukların suç mağduru olmaları, yaşamlarını sokakta sürdürmeleri, hamilelik, uyuşturucu madde bağımlılığı gibi ihtisas alanlarında yaş gruplarına (11-14/15-18) ve cinsiyetlerine göre ayrılmaktadır. 11 yaş altı benzer nedenlerle korunma altına alınan çocukların ise öncelikli olarak aile odaklı bakım hizmetlerinden faydalandırılmaları amaçlanmakta ya da diğer sosyal hizmet birimleri olan çocuk evleri veya çocuk evleri sitelerinden(sevgi evleri) yararlandırılmaktadırlar (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi 19.12.2017).

- a. **“Suça Süriüklenen Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri** : Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eylemi yaptığı iddia edilen, hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan veya yaptığı eylem sebebiyle hakkında güvenlik tedbiri kararı bulunan çocuklar arasında psiko-sosyal desteğe gereksinim duyduğu saptanan çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahale yöntemlerini uygulamak, aile ve ya yakın sosyal çevrelerine geri dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir.
- b. **Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri**: Kanunlarda suç olduğu ifade edilen bir eylemin kendisine karşı işlenmesi sonucunda mağdur duruma gelen ve hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuklardan psiko sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir.
- c. **Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri**: Ailesi ile ilişkisi az olan, ailesi olmayan, evden atılan, evden kaçan ve günün tamamını sokakta geçirip, gereksinimlerinin tamamını veya önemli bir kısmını sokakta karşılayan, psiko sosyal desteğe ihtiyaç duyan çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya

diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir.

- d. Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri:** 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde tanımlanan refakatsiz çocuklara, aynı Kanunun 66 ncı maddesi gereğince hizmet veren merkezler oluşturulmaktadır.
- e. Gebe çocuklar ve Çocuk Annelere Yönelik Çocuk Destek Merkezleri:** Özel suretle korunması gereken gebe çocuklar ile çocuk annelerin bebeği ile birlikte kalabileceği, gebe çocuklar ve çocuk annelerin temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir. Gebe çocuklar için mahkemeden sağlık tedbiri kararı verilmesi talep edilmektedir. Çocuklar merkeze kabul edildikten sonra gerekli güvenlik ve sağlık önlemleri alınmaktadır. Gebe çocuklar merkezlerde doğumdan sonra bir yıla kadar kalabilmektedir. Çocuk anne ve bebek arasında ilişkinin devamına karar verilmesi durumunda, bu süre ihtiyaç doğrultusunda uzatılabilmektedir. Doğan bebek nüfusa kayıt ettirilerek bebek hakkında da bakım tedbiri kararı alınmaktadır. Merkezlere gebe çocuklar ile üç yaşını doldurmamış bebeği olan çocuk annelerin de kabulü yapılmaktadır.
- f. Madde Bağımlısı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri:** Uçucu, çözücü ve uyuşturucu madde bağımlısı olan çocuklardan hakkında bakım tedbir kararı verilen çocukların Sağlık Bakanlığınca madde bağımlılığı tıbbi tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması sonrası bu çocukları aile ve sosyal çevreleri ile sosyal uyumlarının sağlanması amacıyla merkezlere kabulleri sağlanmaktadır.
- g. Bireyselleştirilmiş Psiko sosyal Destek Programı:** Çocuk Destek Merkezlerinde hizmet alan çocukların kuruluşa geliş nedenleri benzer ise de özelinde her çocuğun bu davranışı yapma şekli, yapılan davranışın etkileri, çocuğun kendisinin bu davranıştan etkilenme derecesi, gelişimsel özellikleri, v.b. farklılık gösterdiğinden her çocuğa sunulan hizmet de bu değişkenler göz önünde bulundurularak oluşturulan bireysel bir plan çerçevesinde verilmektedir.
- h. Suriye Uyruklu Refakatsiz Çocuklara Yönelik Hizmetler:** Suriye’de yaşanan iç karışıklık nedeniyle ülkemize sığınarak ülkemizde “geçici koruma” statüsü ile barınan ve özel ihtiyaç sahibi grupta yer alan Suriye uyruklu refakatsiz

çocuklara yönelik bakım ve barınma hizmetleri yürütülmektedir. Kolluk kuvvetleri tarafından terk, buluntu vb. sebeplerle çadır/konteynır kent dışında kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın tek başına bulunan Suriye uyruklu refakatsiz çocukların, kayıtların incelenmesi suretiyle ülkemiz sınırlarında aile veya yakın akrabalarının olup olmadığının araştırılması sağlanmaktadır. Ailesi veya akrabasının yanında çadır/konteynır kentte bulunan çocukların psiko-sosyal destek hizmeti alabileceği kreş ve çocuk dostu alanlar oluşturulmuştur’’(<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi:27.12.2017).

2.2.3.3. Ücretsiz Kreş Hizmeti:

Koruyucu ve önleyici bir hizmet modeli olarak geliştirilen “Ücretsiz Bakım Hizmeti” ile maddi yetersizlik içerisinde olan ailelerin çocuklarına gerçek veya tüzel kişiler tarafından işletilen Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Çocuk Kulüplerinde hizmet verilmektedir. Yönetmelik; kamu kurum ve kuruluşları ile 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında yer alan işyerlerinde açılacak olan emzirme odaları ve yurt/çocuk bakım yurdu/kreşler dışında, gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine ait kreş ve gündüz bakımevleri ile çocuk kulüplerinin işleyişine ilişkin hususları kapsar. Söz konusu kuruluşların açılış, işleyiş ve denetimleri Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerince yürütülmektedir. Resmi Gazetede yayınlanan 30 Nisan 2015 tarih ve 29342 sayılı Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430-4.htm> Erişim Tarihi: 30.12.2017).

Yukarıda bahsedilen hizmet; çalışmakta olan anne-babanın, 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bakımlarını sağlamak, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını korumak, geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla yürütülmektedir. Kamu ve Özel Kurum ve kuruluşlarca işletilen Kreş ve Gündüz Bakımevlerinin denetimi, bu kuruluşların hizmetlerini geliştirici ve iyileştirici yönde rehberlik ve danışmanlık hizmetleri yürütülmektedir. Ücretsiz Bakım Hizmeti ile maddi yetersizlik içerisinde olan ailelerin çocuklarının kurum bakımına alınmadan, aile yanında güçlendirilerek gündüzlü şekilde kreş hizmetinden faydalandırılmaları

sağlanmaktadır. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde en az 2 çocuk olmak üzere % 5 kontenjan ayrılarak ücretsiz bakım hizmeti verilmektedir. (Tunç, 2013)

2.2.3.4. Merkezi Koordinasyon:

Resmî Gazetede 23.05.2012 tarih ve 28301 sayı ile yayımlanarak yürürlüğe giren, değişiklikle daha evvel Adalet Bakanlığınca sağlanan Merkezi Koordinasyon görevi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına devrolmuştur (Can, 2013).

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle 5395 sayılı ÇKK'da belirlenen tedbirlerin yürütülmesi ve koordine edilmesi görevi ÇHGM'ne verilerek bünyesinde Çocuk Hakları Daire Başkanlığının yanında çocuk alanında ülke genelinde koruyucu-önleyici çalışmaları yürütmek amacıyla Koruyucu Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığı kurulmuştur. 5395 sayılı Kanun'da tanımı yapılan Merkezi Koordinasyonun sekretarya ve çocuk hizmetleri alanının koordinesinin sağlanması görevini de ÇHGM yürütmektedir (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi:02.01.2018).

2.2.3.5. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri:

Ani bir durum ya da bir kriz anında ailesi yanından alınan ya da aile tarafından kuruma teslim edilen çocuklar kurum bakımına alınmadan önce durumları kısa süre içerisinde değerlendirilerek uygun hizmet modelinden yararlandırılmaları amaçlanmaktadır. Bu durumlara yönelik olarak Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri ASPB İl Müdürlükleri kapsamında hizmet vermektedir. Söz konusu hizmet birimlerinin amacı çocuk kurum bakımı sistemi ile tanışmadan çocuğun aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılmasıdır. Çocuğa yönelik koruyucu-önleyici politikada nihai amaç kurumların değil çocuğun yüksek yararının sağlanmasıdır.

Çocuk karmaşık bir bütünlüğe sahiptir ve bu bütünlük sağlanamadığı zaman problemler ortaya çıkmaktadır. Çocuğun karmaşık bütünlüğünü korumak sadece tutum ve davranış değişikliğiyle değil aynı zamanda riskleri önlemek ve çocuğu yönlendirmekle sağlanır. Koruyucu-önleyici politikaların yanında yönlendirici politikaların da yer alması önemlidir. Çocuğun ihtiyaçlarını yeniden tanımlamak, gelişen teknolojiyle birlikte karşılaşılan farklı riskleri tanımlamak önemli bir unsurdur. Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda yapılan gözlemlere göre aileye ve çevreye yönelik çalışma yapılmadığı sürece sadece çocuğa yönelik çalışma yapmak yetersizdir. Koruyucu-önleyici çalışmalar çocuğun doğumundan itibaren başlayan bir süreçtir. Bu süreçte çocuğun bakımından sorumlu

kişiler başta olmak üzere çocukla muhatap olan herkes çocuğun korunmasından sorumludur. Koruyucu önleyici politikalar çocuğun hiçbir riske bulaşmamasını amaçlamakla beraber, suç mağduru suça sürüklenen ya da risk altında bulunan çocuğa da uygulanmaktadır. Ceza infaz kurumunda da çocuğun kuruma kabulü, ihtiyaçları, yaşlılarıyla ilişkileri, ailesi ile ilişkileri, çocuğun ihmal ve istismar durumu göz önünde bulundurularak çocuğun refahı sağlanmaya çalışılır. Çocuğun her türlü ortamda sağlığını, gelişimini, esenliğini sağlamaya yönelik yapılan bütün çalışmalar koruyucu önleyici çalışmalar olarak değerlendirilir (ÇHGM Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koruyucu- Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştay Raporu, 2017 Erişim Tarihi:01.01.2018)

2.2.4. Kurum Bakımı

Bir ailenin olmaması veya ailenin görev ve sorumluluklarını gerçekleştirememesi halinde, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklara kamu veya özel kurumlarca bir süreliğine ya da sürekli olarak sunulan bakım çeşidine verilen isimdir. Kurum bakımında korunma altında kalmakta olan çocuklar kendileri gibi korunma ihtiyacında olan başkaca çocuklarla beraber yaşamakta ve kendileri ile kan bağı olmayan yetişkinler tarafından bakımları sağlanmaktadır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda korunma ihtiyacı olan çocuklara ilişkin sunulan bakım modelleri tanımlanmıştır. Buna göre; 0 ile 12 yaşları arasında bulunan korunmaya muhtaç çocuklar ile gerekli görüldüğü takdirde 12 yaşını doldurmuş kız çocuklarının fiziksel, eğitsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerinin sağlıklı şekilde olmasını ve söz konusu çocukların iyi alışkanlıklar ve sağlıklı kişilik kazanımını sağlamakla görevli yatılı sosyal hizmet kuruluşları çocuk yuvası adını almaktadır. Bahsi geçen kanunda 13 ile 18 yaşları arasında korunmaya ihtiyacı olan gençlerin korunma ve bakımlarının sağlanmalarını, belli bir yaşa geldikten sonra iş ve meslek sahibi olmaları adına gerekli çalışmalarının yürütülmesini sağlayan yatılı kuruluşlar ise yetiştirme yurdu olarak ifade edilmiştir (Şenocak, 2010).

Korunmaya muhtaç çocuk alanında yapılan çalışmalar ışığında ülkemizde son yıllara bakıldığında ağırlık verilen kurum bakımı yöntemi yerini farklı sosyal hizmet müdahalelerine bırakmıştır. Çocuğun her yönden en sağlıklı gelişiminin sağlandığı yegane ortamın aile ortamı olduğu bilindiğinden sosyal hizmet çalışmalarında aile odaklı hizmetler önem arz etmeye başlamıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sağlanan kurum bakımında kalan çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin

olumsuz etkilenmesi, çocuklardaki düşük benlik algısı ve sosyal becerilerin zayıf oluşuna dikkat çekilmektedir. Kurum bakımından faydalandırılan çocukların kaldıkları kurumda görevli personeller ve diğer çocuklar dışında birebir iletişime geçebilecekleri ya da gelişimlerinin sağlıklı devamı için kendilerinden yaşça büyük, rol model alabilecekleri yetişkinlerden yoksun kalmaktadırlar (Salim, 2011).

Aile Bakanlığı'na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışmalarını sürdürmekte olan kurum ve kuruluşlarda 0 ila 18 yaş aralığında olan korunmaya ve bakım altında bulunan çocuklarla 18 yaş üzeri olup çeşitli sebeplerle korunma ya da bakım tedbiri kararı uzatılan gençlere kurum bakımı modelinde çocuk evi, sevgi evi, çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarında bakım hizmeti vermektedir. Son yıllarda çocuğun yüksek yararı esas alındığından kurum bakımı hizmeti yapılandırılmış; koğuş tipi çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının kapasiteleri düşürülmüş ayrıca daha küçük gruplar halinde ve ev ortamında çocukların faydalandırıldığı Sevgi Evleri ve Çocuk Evi Hizmet Modeli oluşturulmuştur.

Ailesi yanında çeşitli sebeplerle kalamayan, psiko-sosyal gelişimi yaşitlarına paralel olması hedeflenen korunmaya çocuklara sunulan bakım yöntemi olarak adlandırılan "kurum bakımı" yerine son yıllarda "aile odaklı hizmetler"e ağırlık verilmiştir.

2.2.4.1. Çocuk Yuvaları

0 ile 12 yaş arasındaki korunma ihtiyacı içinde olan çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal, ahlaki gelişimlerinin sağlıklı olmasını amaçlayan, söz konusu çocukların iyi alışkanlıklar ve sağlıklı bir kişilik kazanımını sağlamayı hedefleyen yatılı sosyal hizmet kuruluşuna verilen addır. Gerekli görüldüğü hallerde 12 yaşını doldurmuş kız çocukları da çocuk yuvasında kalabilmektedir. Çocuğun korunma altına alınmasına ilişkin ilgili mahkemece alınan korunma kararının ardından İl Müdürlüğü çocuğun durumuna uygun kuruluşa tertibinin yapılması ya da bir koruyucu aile yanına yerleştirilmesi işlemlerini sağlamaktadır. Çocuk korunma altına alındığı ildeki herhangi bir kuruluşa ya da koruyucu aile yanına yerleştirilemediği takdirde uygun bulunan İllerdeki kuruluşlardan birine tertibi yapılmak amacıyla korunma kararı üst yazıya ek Genel Müdürlüğe gönderilmektedir. İl Müdürlüğü, Genel Müdürlük tarafından çocuk hakkında hazırlanacak forma korunma kararı alınan her bir çocuk ile alakalı bilgileri ifade ederek anında Genel Müdürlüğe iletmekle görevlidir (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi:04.01.2018).

Çocuk yuvasında; çocukların yaşadıkları yapıyı benimsemeleri amaçlanarak dinlenebilecekleri, derslerini yapabilecekleri donanımlı ve rahat alanlar çocukların yaş ve durumlarına uygun şekilde tefriş edilmiştir. Çocuk odaları 4-6 kişilik olacak şekilde planlanarak tek kişilik bazalar, giysi dolapları, ayna ve resimlerle ev ortamı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra yuvanın bahçesinde düzenlemeler yapılarak çocukların oyun oynayabilecekleri, sportif faaliyetler yapabilecekleri ve ya boş zamanlarını etkin şekilde geçirmelerini hedefleyen kış bahçeleri oluşturulmaktadır (Başer, 2013).

Çocuk yuvasında kalmakta olan korunmaya muhtaç çocuklardan okul çağına gelen çocukların yuvalara yakın yerlerdeki okullara kayıtları yapılmaktadır. Çocuk Yuvasında kalan çocuklar gruplar halinde ayrılarak bakımları sağlanmakta bir ya da birkaç grup için çocuk yuvasında çalışan meslek elemanlarından bazıları "grup sorumluları" olarak bazıları ise sosyal serviste görevlendirilmektedir. Grup sorumluları çocukların okuldaki öğretmenleri ile periyodik görüşmeler yapmakta, onlara akademik başarılarının yükselmesi için yardımcı olmaktadır. Çocukların ileride kendi ayakları üzerinde durabilmeleri, iyi bir eğitim almaları ve meslek sahibi olmaları için gerekli özen gösterilmektedir. Bunun yanı sıra 2012 yılı itibariyle ASPB ile MEB arasında imzalanan iş birliği protokolü ile sosyal hizmet kuruluşlarında kalan çocukların özel okul, rehabilitasyon ve etüt merkezlerinden ücretsiz olarak yararlandırılmaları sağlanmaktadır. Bahse konu çocukların hem fiziksel hem ruhsal anlamda sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini hedefleyen yuvalarda sağlık takipleri düzenli şekilde yapılmaktadır. Çocuk yuvalarında bulunan revir ve burada görevli hemşireler çocukların rutin takiplerini yapmakta hastanede olan sağlık kontrolleri de düzenli şekilde devlet hastanelerinde yapılmaktadır. Psikiyatri tedavisi gören çocukların da ilaçları düzenli verilerek belirli periyotlarla olan randevularına çocuğun yanında eşlik edilmektedir.

2.2.4.2. Yetiştirme Yurtları

13 ile 18 yaş aralığında korunma ihtiyacında olan çocukların korunma ve bakımlarının sağlanması, yaşları geldiğinde uygun iş ve meslek dallarına yönlendirilebilmeleri için gerekli çalışmaları yürütmekle görevli kız ve erkek çocukları için ayrı şekilde kurulmuş yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 04.01.2018).

Yetiştirme yurtlarında kalmakta olan korunmaya muhtaç çocukların beslenme, barınma, eğitim, sağlık, sosyalleşme ve meslek edinmelerinin sağlanması bu bağlamda korunma kararı kalktıktan sonra çocuğun kendi ayakları üzerinde durmasını amaçlayan kurum bakımı yöntemidir. Söz konusu çocuklar yaş ve cinsiyetlerine uygun olarak (kız yetiştirme yurdu- erkek yetiştirme yurdu) yetiştirme yurduna yerleştirilirler. Çeşitli sebeplerle bir süre daha kurum bakımında kalması gereken 18 yaşını doldurmuş çocuğun korunma kararı ilgili mahkemece kurumdan iletilen mesleki rapor ve talep doğrultusunda 25 yaşına kadar uzatılabilmektedir.

Yetiştirme yurtlarında kalmakta olan gençlerin sosyal becerilerinin geliştirilebilmesi, diğer kurumlarla iletişim halinde olunabilmesi sebebiyle şehir merkezlerinde kurulmalarına dikkat edilmektedir. Bunun önemli bir nedeni olarak çocukların toplumla daha bütünleşik şekilde yetiştirilmelerinin sağlanması gösterilebilir. Söz konusu yurtlarda kalmakta olan gençlere sunulan barınma ve beslenme olanaklarının iyi durumda olması da çocukların gelişimlerine olumlu katkı sağlamaktadır. Bu anlamda çocuklara sağlanan beslenme ve barınma imkanlarının çocukların fiziksel ve sosyo-kültürel açıdan gelişimlerine uygun olmasına dikkat edilmelidir (Şenocak, 2010).

2.2.4.3. Sevgi Evleri (Çocuk Evleri Sitesi)

Çocuğun psiko-sosyal, fiziksel, zihinsel ve ahlaki açıdan sağlıklı gelişiminin ancak bir aile ortamında gerçekleşebileceği düşünüldüğünden Genel Müdürlük tarafından korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için öncelikli öz ailesi yanında bakım, gerekli durumlarda aileyi güçlendirme/destekleme politikasının izlenmesi, bu durumlar mümkün değilse çocuğun Koruyucu Aile ya da Evlat Edinme hizmetinden yararlandırılması ilkesi benimsenmiştir. Ancak çocuğun bir aile yanında yetişmesinin mümkün görülmediği hallerde eski koğuş tipi kurum bakımlarının yerini kapasitelerin azaltıldığı, çocukların ev ortamında bakımlarının sağlandığı bakım yöntemleri almaya başlamıştır.

Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri) ile korunma ihtiyacında olan çocuklar bina tipi kuruluşlarca çok sayıda çocuğun bakımının sağlandığı modeller yerine daha küçük birimler olan küçük müstakil binalardan oluşturulan site içinde korunmaya muhtaç çocukların bakımı sağlanmaktadır. Çocuk Evleri Sitesinde ayrı ayrı müstakil birimlerde 10-12 çocuk bir arada kalmakta, çocukların temel ihtiyaçları burada karşılanmaktadır. Bahse konu bakım yönteminde amaç çocukların kuruluş bakımının getirdiği fazlaca

kalabalık ortamdan sıyrılarak aile ortamına benzer bir yapıda, sağlıklı sosyal ilişkiler içinde yetiştirilebilmelerinin sağlanmasıdır. Çocuk Evleri sitesinde çocukların bakımlarını sağlayan personeller, onların mesleki çalışmalarını yürüten meslek elemanları bulunmakla beraber burada görevli personellerin istikrarlı şekilde, değişmeden aynı hizmeti sürdürmeleri, çocuklarda bağlanma duygusunun ve güven ilişkisinin kazanılması hedeflenmektedir.

2.2.4.4. Çocuk Evleri

05.10.2008 tarih ve 27015 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4.maddesinin b bendinde çocuk evleri; her ilin sosyo-kültürel açıdan çocuk yetiştirilmesine uygun görülen bölgelerinde, tercihen il merkezlerinde, okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evler şeklinde tanımlanmıştır. Çocuk evleri hizmeti; 0 ile 18 yaşları arasında olan korunma ihtiyacı içindeki çocukları korumak, iş veya meslek sahibi olmalarını sağlamak, izlemek ve desteklemekle görevli ve sorumlu olan yatılı sosyal hizmet kuruluşudur.

2.2.4.5. Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri

08.11.2010 tarih ve 27753 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Eylül 2009 tarih ve 27339 sayılı yönetmelikte Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi; Suça yönelindikleri saptanan çocukların davranım problemlerini giderme amacıyla rehabilitasyonlarının tamamlanması süreci boyunca geçici olarak bakım ve korunma altında buldukları, bahsedilen süre içerisinde aile ve sosyal çevreyle ilişkilerinin düzenlenmesine ilişkin gerekli çalışmalar yapıldığı, 7 ile 18 yaşları arasında olan kız ve erkek çocuklarına yönelik ayrı ayrı oluşturulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade etmektedir.

Bahsi geçen yönetmelikte Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi ise duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara maruz kalmış çocukların olumsuz hayat tecrübelerinden kaynaklı travma ve/veya davranış problemlerini gidermek amacıyla rehabilitasyonlarının tamamlanması süreci boyunca geçici olarak bakım ve korunma altında buldukları, bahsedilen süre içerisinde aile ve sosyal çevreyle ilişkilerinin düzenlenmesine ilişkin gerekli çalışmalar yapıldığı, 7 ile 18 yaşları arasında olan kız ve erkek çocuklarına yönelik ayrı ayrı oluşturulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade etmektedir.

Yönetmeliğin 6/1 Maddesinde yukarıda bahsi geçen merkezlerin, çocukların yoğun olduğu veya rehabilitasyonlarının sağlanabilmesi için öncelikle çocuk ve ergen psikiyatrisi bölümlerinin bulunduğu illerde, bütçe imkânlarının izin verdiği ölçüde Genel Müdürlüğün onayı ile hizmete açıldığı belirtilmiştir (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 05.01.2018).

2.2.4.6. Çocuk Destek Merkezleri

Suç mağduru, suça sürüklenen ve sokakta yaşayan çocuklara hizmet veren merkezlerin çocukların özelliklerine göre farklı isimlerle (Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ve Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri) adlandırılması, çocukların korunmaya muhtaçlığı ve mağduriyetlerine işaret ettiğinden; 19.02.2014 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6518 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Çocuk Destek Merkezi olarak yeniden tanımlanmıştır. Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği 29.03.2015 Tarih ve 29310 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı suç mağduru, suça sürüklenen, sokakta ve risk altında bulunan çocuklara özgü Çocuk Destek Merkezleri oluşturmaktadır. Bu merkezler çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir. Çocuk Destek Merkezlerinde çocukların rehabilitasyonunun sağlanması nihai amaç olup, süreç içerisinde çocuğun yaşamını normal bir şekilde sürdürebilecek şekilde rehabilite olması ve toplumla bütünleşmesi amaçlanmaktadır. Rehabilitasyon hizmetinin nitelikli ve özellikli olmasından dolayı bu süreç ayrıntılı ve çözüme odaklanmış bir anlayışla hizmet üretimini gerektirmektedir. Bu amaçla öncelikle çocukların olumsuz davranışlara sevk eden nedenlerin, koşulların iyi tespit edilmesi ve bu tespitten yola çıkılarak bir tedavi planının oluşturulması gerekmektedir (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi:07.01.2018).

Son yıllarda korunma ihtiyacı içinde olan çocukların kurum bakımından ziyade asıl ihtiyaçları olan aile odaklı hizmetlere yönlendirilmesi için gerekli çalışmalara öncelik ve ağırlık verilmektedir. Çocuklara sunulan sosyal hizmetlerin kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmeye devam etmekte, koğuş tipi kuruluş bakımının yerini ev

tipi hizmetler almaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sağlanan bakım hizmetlerinde koruyucu-önleyici ve aile odaklı yaklaşımlara ağırlık verilmekte, çocukların ihtiyacı olan aile ortamında yaşamlarını sürdürebilmeleri için çocuklar uygun hizmet modellerine yönlendirilmektedir. Kurum bakımı yöntemi her ne kadar eskiye nazaran iyileştirilse de çocukların psiko-sosyal gelişimlerini olumlu yönde sağlamakta yetersiz kalmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

BİR KURUM BAKIMI YÖNTEMİ OLARAK

ÇOCUK EVLERİ

Ülkemizde değişen sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapılara paralel olarak korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısındaki azımsanmayacak artış söz konusu çocuklara sağlanan yatılı sosyal hizmet kuruluşu hizmetinin yeniden planlanması ve ihtiyaca göre şekillenmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yeni kurum bakımı yöntemi olarak korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hali hazırda hizmet vermekte olan, toplu bakım sağlayan kuruluşlar yerine çocuk evi adıyla 6 ila 8 çocuğun, yaşlarına (aralarında en fazla 4 yaş olacak şekilde), durumlarına ve cinsiyetlerine uygun olarak bir evde bakım ve korunmalarının sağlanması planlanmıştır. Söz konusu sistemde çocukların bir ev içerisinde temel ihtiyaçlarının karşılanması, arkadaşlık, komşuluk gibi kavramlarla iç içe büyüebilmeleri, benlik algısı yüksek, sosyal becerileri gelişmiş, gelecek kaygısı azalmış çocuklar yetiştirmek amaçlanmış ve söz konusu sistem yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Çocuk evi hizmetinden faydalandırılan çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin toplu yaşanan kuruluşlara nazaran daha sağlıklı olabilmesi, çocukla bireysel ilgilenilmesi ve bu doğrultuda daha mutlu, geleceğe umutla bakan, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmeleri hedeflenmektedir (Koşay, 2013).

Önceki yıllarda SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı koordinesinde yürütülmekte olan çocuk evlerinin koordinasyonu görevi, SHÇEK'in kapatılmasının ardından 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı'na verilmiştir. Çocuk evleri ile ilgili tüm işlemlerin yürütümü İllerde il müdürlüğü bünyesinde bulunan çocuk evleri koordinasyon merkezi ve bu merkeze bağlı çocuk evi sorumlusu tarafından yapılmaktadır. Çocuk evlerinde ise çocuk evleri sorumlusuna bağlı bakıcı anne veya bakım elemanı bulunmaktadır. Çocuk evleri uygulaması Ankara'da pilot uygulamayla başlamıştır. Uygulamanın başarılı olması nedeniyle bu hizmet 2005 yılı içerisinde başka illerde de uygulanmasına başlanmıştır. Çocuk evlerinin daha da yaygınlaştırılması için kamu ve gönüllü kuruluşlar ile iş birliği protokolleri yapılmaktadır (Yazıcı, 2012).

Mevzuatı olmayan bütçe açısından ödeme kalemi bulunmayan çocuk evlerinin faaliyete başlaması için gönüllü kişi, kuruluş ve STK'ların desteği alınmıştır. İlk olarak 2005 yılında dönemin SHÇEK Genel Müdürü İsmail BARIŞ öncülüğünde Korunmaya Muhtaç Çocuklar Derneği ile SHÇEK Genel Müdürlüğü arasında 2005 yılında yapılan iş birliği protokolü ile yaygınlaştırmanın başlangıcı olan ilk çocuk evleri Ankara'da açılmıştır. Başlangıçta "Grup evleri projesi" adı altında Ankara ilinde faaliyete geçen bu evler, 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 26. maddesi ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesi (f) bendine eklenen 11 numaralı alt bent ile "çocuk evleri" olarak tanımlanmıştır. Söz konusu kanunda çocuk evleri; "0-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukların kaldığı ev birimleri" şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuk evinde kalan çocukların öz güvenli, başarılı ve sağlıklı çocuklar olarak yetiştiklerinin gözlemlenmesi sonucu Çocuk Evi Hizmeti yaygınlaştırılmaya başlanmıştır (Başer, 2013).

14 Şubat 2011 tarih ve 2011/02 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelgede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin; 05.10.2008 tarihli ve 27015 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdiği ve konuyla ilgili olarak Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Konulu 2008/12 sayılı Genelge yayımlandığı, uygulamada görülen aksaklıklar nedeniyle bazı maddelerinde değişiklik yapıldığı, Yönetmeliğin 25.07.2009 tarihli ve 27299 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdiği, yapılan değişiklikle birlikte yeni genelge çalışmasına ihtiyaç duyulması sebebiyle genelge yayınlanmıştır. Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğine göre Çocuk Evleri; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlüdür (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 03.01.2018).

Genel Müdürlüğün 2016 yıl sonu istatistiksel verilerine göre Türkiye genelinde 1.092 Çocuk Evi'nde 5.626 çocuğa hizmet verilmektedir. Çocuk Evleri Hizmet Modeli halen ülke genelinde yaygınlaştırılmaya çalışılmakta, bu anlamda kamu ve gönüllü kişi veya kuruluşlar ile iş birliği protokolleri imzalanmaktadır. 2005 yılından bu yana açılışına hız

verilen Çocuk Evlerinin; bu evlerde kalan çocukların sosyalizasyonuna olan etkisi araştırmamızda yer alacaktır.

3.1. Çocuk Evlerinin Planlanması ve Açılması

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 35. Maddesinde; Genel Müdürlük ve Maliye Bakanlığı tarafından belirlenecek üçer kişiden oluşan temsilci ile meydana gelecek komisyonda açılması planlanan çocuk evlerinin sayısı belirlenmekte, söz konusu toplantı her yıl haziran ayında gerçekleşmektedir. Komisyon koordinasyonu Genel Müdürlükçe yerine getirilmektedir. Çocuk evinin isminin belirlenmesinde; ev için özel kişi isimleri, iş birliği protokollerinde ismi yer alan kişi, vakıf ya da dernek adları talep edilmemektedir.

İlgili Genelgenin 7.maddesine göre; çocuk evlerinin açılması ve işletilmesine yönelik kurum ve kuruluşlar, gerçek ve tüzel kişilerle iş birliği yapılabilir. Konu hakkındaki başvurular yazılı olarak İl Müdürlüğü tarafından alınır. Talepte bulunanın sivil toplum kuruluşu (dernek ve vakıf) olması durumunda yazılı talebin yanı sıra; kuruluş tüzüğü ve yönetim kurulunun belirtilen konuya ilişkin kararının birer örneği eklenir. İl Müdürlüğü tarafından, gereksinim dahilinde talep değerlendirilerek uygun bulunması durumunda karşılıklı protokol imzalanması için protokolün örneği ilgili Daire Başkanlığından temin edilebilir. Hazırlanan iş birliği protokolü incelenmek ve imzalanmak üzere İlgili Daire Başkanlığına iletilir. İmza yetkisi İl Müdürüne devredilebilir. Protokol imzalanmasını müteakip, çocuk evinin açılışında diğer çocuk evlerinde uygulanan süreç aynen uygulanır. Protokol yapılarak çeşitli ihtiyaçları karşılanan çocuk evlerinin işleyişine ilişkin sorun yaşanmaması amacıyla her kademedeki personel ile gönüllülerin protokol hükümlerine titizlikle riayet etmesi sağlanır. Protokol hükümlerine aykırı davranılması halinde yapılacak iş ve işlemlerin belirlenmesi amacıyla durum vakit geçirilmeksizin Genel Müdürlüğe bildirilir (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr> Erişim Tarihi: 03.01.2018).

3.2. Çocuk Evlerinin Fiziki Özellikleri

Yönetmeliğin 14. Maddesinde Çocuk Evinin fiziksel koşullarının nasıl olması gerektiği açıklanmıştır. Buna doğrultuda; açılan her çocuk evinde binanın fiziki koşulları ve imkanlarına uygun şekilde düzenlenmiş çocuk/genç odaları, oturma ve yemek odası, mutfak, banyo ve tuvalet bunun yanında ihtiyaç dahilinde olan bölümler bulunur. Bu bölümlerin çocuk evinin açılmasından önce belirlenen kapasiteye uygun şekilde

(odaların büyüklüğü vs.) olması gerekmektedir. Çocuk evlerinin girişine ya da kapı ziline ‘‘çocuk evi olduğu ibaresi’’ olan herhangi bir tabela, yazı vs. asılmaz.

Çocuk Evi hizmeti; bir apartman dairesinde, ev düzeninde oluşturulmuş, yaş grubu - aralarında en fazla 4 yaş olacak şekilde- ve cinsiyetine uygun olarak evin kapasitesine göre korunmaya muhtaç 5 ila 6 çocuğun bir arada kaldığı bakım türüdür. Çocuk evi; içerisinde yetişecek çocukların ihtiyaçlarına yönelik ve bu ihtiyaçları karşılar nitelikte olmalıdır. Çocuk Evi hizmet modelinden faydalandırılan çocukların yaşadıkları evi benimsemeleri, bireysel olarak ilgi görebilmeleri, civarda oturan komşu çocukları/akran grubu ile sosyalleşebilmeleri, kendilerine verilmeye çalışılan ev sıcaklığını hissedebilmeleri hedeflenmektedir. Bu doğrultuda benlik algısı yüksek, başarılı, eğitilmiş, ileride meslek edinebilen ve kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmaktadır.

3.3. Koordinasyon Merkezi ve Çocuk Evi Görevlilerin Belirlenmesi

Çocuk evi hizmetinin uygulanması için ilk aşama Çocuk Evinin bulunduğu İlde açılan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nün oluşturulmasıdır. İlgili Yönetmeliğin 5. Maddesinde Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi'nin nerede oluşturulacağı, personeller ve görevleri açıkça belirtilmektedir.

05.10.2008 tarih ve 27015 sayılı Yönetmelikte Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi'nin bulunduğu İl Müdürlüğü bünyesinde çocuk evlerine yönelik faaliyetler ile maddi giderlerin takibini sağlayarak çocuk evlerindeki genel iş ve işleyişi denetlemek ve evler arasında koordineyi sağlamak amacıyla oluşturulduğu, Koordinasyon merkezinde görevlendirilecek meslek elemanlarından; sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimci ve öğretmenlerin ihtiyaç dahilinde İl Müdürlüğü tarafından belirlendiği, Koordinasyon merkezinin çocuk evlerinde verilen hizmetin uygulanmasından ve işlemlerinden sorumlu olduğu ifade edilmiştir. İlgili Yönetmeliğin 6. Maddesinde çocuk evi sorumlusunun; sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog gerektiğinde koordinasyon merkezinde görevli personel veya üniversitelerin sağlık, sosyal, eğitim bilimleri bölümleri mezunlarından ve bu konuda eğitim programına tabi tutulmuş kişiler arasından il müdürlüğünce seçildiği, çocuk evi sorumlusunun, evde verilecek hizmetin sunulmasından sorumlu olduğu ifade edilmiştir

İlgili Genelgenin ikinci maddesinde Çocuk evinde görevlendirilecek bakım elemanlarının hangi durumlara göre seçildikleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/data/544e243c369dc3180440599e/cocuk_evleri_calisma_usul_ve_esaslari_hakkinda_yonetmeligin_uygulanmasi_hakkinda_genelge.pdf
Erişim Tarihi: 03.01.2018).

Açılması planlanan Çocuk Evinin açılışı için gerekli belgeler (çocuk evine yerleştirilecek çocuklara ilişkin komisyon raporu, iskân raporu, kira kontratı, evin CD veya DVD'ye kaydedilen iç ve dış görünüş fotoğrafları) ve çocuk evi açılış raporu Genel Müdürlüğüne gönderilir onaylanmasının ardından ilk aşama çocuk evine yerleştirilecek çocukların belirlenmesidir. Çocuk Evinde 24/48 şeklinde çocukların psiko-sosyal, zihinsel, fiziksel ve ahlaki gelişimini olumlu yönde etkileyebilecek, yönetmelikte yer alan ilgili bölümlerin birinden mezun, çocuğun her anlamda bakımını anne şefkatiyle üstlenebilecek, öncesinde çocuk evlerinde staj yapmış ve staj yaptığı Çocuk Evinin sorumlusu tarafından hakkında olumlu rapor düzenlenen, mülakatlarda da işin tanımı kendisine yapılmış 3 bakım elemanı ve çocuk evi ev sorumlusu görevlendirilmektedir. Bunun yanı sıra çocuk evini denetlemek için koordinasyon merkezince görevli en az 2 meslek elemanı haber vermeden ev ziyaretleri gerçekleştirir.

Çocuk evinde hali hazırda kalmakta olan, çocuk evine tertibi ve nakli gerçekleştirilen çocukların, ayrıca koordinasyon merkezinde sosyal serviste görevli meslek elemanları Yönetim Bilişim Sistemi'nde (YBS) veri girişlerini yapmakta, çocuk kayıtları hakkında hazırlanan raporlar ve mesleki çalışmaların bir kısmını ev sorumlusu ile beraber yürütmektedir. Çocuklar hakkında verilerin güncel olması için çocuk evi ev sorumlusu ve sosyal servis meslek elemanlarının eksiksiz bilgi akışında bulunurlar.

3.4. Çocuk Evi Çalışma Yöntemi

05.10.2008 tarih ve 27015 sayılı Yönetmeliğin 15. Maddesi gereği; çocuk evleri diğer kurum bakımı yöntemlerine göre farklı bir sistem olduğundan 24 saat esasına dayalı olarak faaliyetler yürütülmektedir. Çocuk evinin açılışında her bir çocuk evi için üç personel belirlenir ancak çocuk evi için üç bakım personelinin yetersiz görüldüğü hallerde özel hizmet alımı yoluyla görevlendirme yapılabilir. Çocuk evi açılmasına ilişkin protokol yapan bazı dernekler çok küçük yaşta olan ve özel durumu bulunan çocuk ya da çocukların kaldığı çocuk evlerinde kendi bütçesiyle bakım elemanı görevlendirebilir. Bakım elemanı ve ev sorumlularının çocuk evlerinde görev aldıkları gün ve saatler çocukların günlük yaşamları dikkate alınarak aylık olarak düzenlenmekte, bayram ve tatil günleri ile sosyal etkinliklerin düzenlendiği günlerde çocuk evi

sorumlusu gerekli gördüğü personeli görevlendirebilmektedir. Çocuk Evi yaşayan bir sistem olduğundan, korunma ve bakım altında bulunan çocuklar ile alakalı acil durumlarda saat/gün fark etmeksizin personel görevlendirilebilir.

Koordinasyon merkezinde görevli meslek elemanları, personel birimi ve mali işlerden sorumlu elemanlar mesai kavramı ile görev yapmaktadır.

3.5. Çocuk Evi Harcamaları

Çocuk evlerinin harcama yetkilisi İl Müdürü olup harcamayı gerçekleştirme görevlisi ise çocuk evleri koordinasyon merkezi sorumlusu veya çocuk evi sorumlularıdır. Her çocuk evine o evde kalmakta olan çocukların gıda ve evlerde kullanılan temizlik malzemelerinin alınması amacıyla aylık olarak iâşe ve ibate bedeli yatmaktadır. İâşe ibate bedelleri çocuk için belirlenen miktarda yatmaktadır. Söz konusu tutarlar her yıl Maliye Bakanlığınca belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılır. İâşe ve ibate giderleri her çocuk evi için ayrı bordro düzenlenerek hiçbir kesinti yapılmaksızın çocuk evleri koordinasyon merkezi veya ilçelerde irtibat büroları adına açılacak bir ve gerekli görüldüğünde birden fazla banka hesabına aktarılır. Çocuk evleri iâşe ve ibate harcamaları Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezince belirlenecek kullanım sistemine göre (haftalık, 10 günlük, 15 günlük, aylık) ilgili hesaptan çekilir ve çocuk evi sorumlusuna imza karşılığında teslim edilir. Çocuk evine düzenli olarak yatırılan iâşe-ibate bedelinden Çocuk Evinde kalan çocukların ihtiyaçları doğrultusunda yiyecek ve temizlik malzemeleri alışverişi ev sorumlusu tarafından yapılır ve söz konusu alışveriş faturası ay sonunda koordinasyon merkezinde mali işlerde görevli personellere teslim edilir. Her ay iâşe-ibate bedelinin ne kadar harcandığı, diğer ay için devreden tutar hesaplanır ve çocuk evinde elde kalan para ile karşılaştırılarak hesap kapatılır. Bunun yanı sıra Çocuk evlerinin kira, elektrik, su, yakıt, bina ortak giderleri ile telefon giderleri harcamaları için İl Müdürlüklerine gönderilen ödenekten karşılanır. Çocuk evleri için gerekli ödeneklerin tamamı (özel hizmet alımı yoluyla çalışan personelin maaş ve diğer ödemeler), ihale ve ödeme işlemleri İl Müdürlüklerince gerçekleştirilir. Çocuk evlerinde hizmet alımı yoluyla çalıştırılacak personelin sayısı anılan Yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre belirlenmektedir (http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/data/544e243c369dc3180440599e/cocuk_evleri_calisma_usul_ve_esaslari_hakkinda_yonetmeliğin_uygulanması_hakkinda_genelge.pdf Erişim Tarihi: 03.01.2018).

3.6. Çocukların Çocuk Evine Kabulünün Yapılması ve Yerleştirilmeleri

14.02.2011 tarih ve 2011/02 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği Uygulanması Hakkında Genelgede; çocuk evine yerleştirilecek çocukların belirlenmesi, çocukların durumlarına, yaşlarına ve cinsiyetlerine uygun görülen çocuk evine yerleştirilmelerinde sosyal serviste görevli meslek elemanları ile beraber çocuk evi sorumlusunun görev almakta olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra çocuğun kalmakta olduğu çocuk evinden başkaca bir çocuk evine nakil edilmesi hususu sosyal servis ve ev sorumlusunun yapmış olduğu mesleki çalışmalarla belirlenmektedir.

Çocuk evine ağır düzeyde mental ve davranış problemleri olan, sürekli tedavi ve bakım gerektiren rahatsızlığı olan çocuklar yerleştirilmemektedir. Çocuk Evlerinde görevli bakım elemanları 24/48 şeklinde vardiyalı olarak çalışmakta olduğundan gün boyu çocuklarla her alanda ilgilenmektedir. Yukarıda bahsi geçen özel durumu olan çocukların bireysel ilgiye ihtiyaçları olduğundan ve çocuk evinde 24 saat görevli yalnızca bir bakım elemanı bulunduğundan çocuk evi hizmet modeli çocukların bu ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Bu sebeple Çocuk Evine yerleştirilecek çocukların kaldıkları kuruluşlarda dosyalarının incelenerek çocuk evine uygun olup olmadığına karar verilmesi ve buna istinaden meslek elemanlarınca komisyon raporu yazılması gerekmektedir. Çocuğun Çocuk Evine uyum problemi yaşamaması/ bu durumun en aza indirgenmesi için çocuğun yerleştirileceği çocuk evinde görevli bakım elemanı çocuğun bulunduğu kuruluşa yönlendirilerek; çocuğa yaşayacağı yeni yapı hakkında bilgi vermesi, çocuk evinde kalan diğer çocukları anlatması, sağlıklı bağlanmanın sağlanması amacıyla görevlendirilmektedir.

Çocuk Evi Hizmet Modeli hakkında toplumumuzun çok fazla bilgisi olmadığından çocuk evlerine komşular tarafından olumlu ya da olumsuz farklı tepkiler gelmektedir. Bazı komşular çocukların durumunu öğrendiklerinde acıma duygusuyla yaklaşarak bunu çocuğa da hissettirmekte bazı komşular ise çocuk gürültüsünden rahatsız olarak şikâyet etme durumuna kadar gitmektedir. Çocuk Evinin açılacağı daireye komşu olan kişilere korunmaya muhtaç çocuklara sunulan hizmetler hakkında bilgi verilmesi, çocuğa gerçek anlamda "çocuk" olarak yaklaşılması gerektiğinin açıklanması, çocuk evinde kalan çocuklar için komşuluk ilişkilerinin kurulması amaçlanmaktadır.

3.7. Çocukların Aile/Gönüllü ile Görüştürülmeleri

Genelgenin 4.maddesinde çocukların aile görüşmeleri, yatılı-izinli verilmeleri, ziyaretçi görüşmeleri hakkında; çocuk evlerinde kalan çocukları ailelerinin belli periyotlarla ziyaret ettikleri ya da uygun olduğu meslek elemanınca yapılan sosyal inceleme sonucu karar verilen çocukların ailelerine yatılı-izinli verildikleri, belli bir süre aile yanında kaldıktan sonra kuruma teslim edildikleri, aile ya da yakınlarıyla görüştürülen çocukların görüşme programlarının koordinasyon merkezinde görevli kişilerce yapıldığı, söz konusu programın aileye bildirildiği ve görüşme günlerinin buna göre gerçekleştirildiği yer almaktadır. Çocukların aileleriyle görüşme sıklığı aile ve çocuğun isteğine göre değişiklik göstermektedir. Bu ziyaretlerle çocuğun ailesi yanına geri dönüşünün teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu ziyaretler koordinasyon merkezinde yer alan ziyaret takip çizelgesine işlenmekte ve kayıt altında tutulmaktadır.

Bunun yanı sıra çocuk evi gönüllüsünün çocuk ile dışarıda zaman geçirmesi ya da süreli olarak çocuğu yatılı-izinli alması durumlarında; gönüllü-çocuk arası uyum, çocuğun istek durumu, gönüllünün geliş sıklığı ve süresi, çocuk ile gönüllü arasında güvenli ve sağlıklı bağ oluşma durumları ev sorumlusu tarafından değerlendirilerek izin verilmektedir. Buna istinaden doldurulan TKY formlarından izin alma ve izin dönüşü teslim tutanağı gönüllü, ev sorumlusu ve kurum müdürü tarafından imza altına alınmaktadır.

3.8. Çocuk Evlerinin Denetlenmesi

Çocuk evleri yapısı itibariyle ev tipi bir bakım modeli olduğundan evlerin içerisinde kamera vb. bulunmamaktadır. Bu durumun avantajlarının yanı sıra dezavantajları da mevcuttur. Çocuk evinde görevli bakım elemanının çocuklarla iletişimini sürekli olarak gözlemlene şansı olmamaktadır. Bu nedenle çocuk evlerine koordinasyon merkezi tarafından görevlendirilen elemanlarca haber vermeden ve farklı zaman dilimlerinde denetleme yapılmaktadır. Bakanlık bünyesinde görevli müfettişler, İl Müdürlüğü ve koordinasyon merkezinde görevli müdürler ve müdür yardımcıları zaman zaman çocuk evlerini denetlemektedirler.

Koordinasyon Merkezi tarafından çocuk evlerinin denetlenmesi amacıyla görevlendirilen en az iki kişi evde bulunan çocuk evi günlüğü ayrıntılı olarak incelenmekte, bakım elemanları ve ev sorumlularının işledikleri nöbet çizelgesi,

temizlik takip çizelgesi; çocuk hakkında işledikleri; okula hazırlık takip formu, kitap hayattır projesi formu, ziyaret takip çizelgesi, izin alma-izin dönüşü teslim tutanağı, çocukların sağlık bilgileri, kan grubu formu, boy-kilo takip formu gibi formların eksiksiz doldurulması sağlanmakta, söz konusu formlar ve çocuk evi günlüğü ev sorumlusu tarafından düzenli kontrol edilmektedir. Koordinasyon Merkezi tarafından görevlendirilen en az iki meslek elemanı çocuk evlerine haber vermeden günün farklı saatlerinde ziyaret gerçekleştirmekte, çocuk evinde bulunan TKY formları, çocuk evi günlüğü, evin tertip ve düzeni gibi hususlara dikkat ederek denetim yapmaktadırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada veri toplama tekniği olarak yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevabı aranan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme belirli bir araştırma konusunu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlar. Görüşmeler anket ve gözlem gibi birçok yöntemle birleştirilerek de kullanılabilir (Büyüköztürk ve Ark., 2016)

Yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı araştırdığı konu/soru hakkında önceden hazırladığı soruları görüşmecilere yöneltir. Bu yöntem görüşme yapılan kişilerin duygu ve düşünceleriyle doğrudan bağlantılıdır. Araştırmacı karşıdan aldığı bilgiler ışığında bütünsel yorumlama yapar. Araştırmacının yaptığı yorumlama ise araştırma konusunun ana temasını oluşturmaktadır.

4.2. Araştırma Soruları

- Çocuk evlerinde kalmakta olan çocukların çevrede kalan diğer akran grubu ile iletişim becerileri nasıldır?
- Çocuk Evlerinde kalmakta olan çocukların sosyal çevre ile iletişim becerileri nasıldır?
- Çocuk Evlerine Çocuk Yuvalarından yeni nakil gelen çocuklar ile uzun süredir Çocuk Evinde kalan çocuklar arasında benlik algısı, kendini ifade etme becerisi, sosyal beceri anlamında farklılıklar mevcut mu?
- Çocuk Evleri Hizmet Modeli çocuğa toplumla bütünleşik bir hayat yaşama olanağı sağlıyor mu?

4.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi; ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapsamında İstanbul İl Müdürlüğü bünyesinde faaliyet göstermekte olan Avrupa Yakası Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı Küçükçekmece/İstanbul bölgesinde

bulunan 14 ayrı Çocuk Evinde korunma ve bakım altında kalan çocuklar ile Çocuk Evlerinde görevli Bakım Elemanları ve Ev Sorumlularından oluşmaktadır.

4.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada; konu hakkında daha önce yapılmış çalışmalar, konu ile ilgili makaleler ve kitaplar, Aile Bakanlığı'nın çalışmaları ve raporları kullanılmıştır. Çocuk evinde kalan çocukların sosyalizasyonunu değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen çocuk evinde kalmakta olan çocuklar ile çocuk evinde görev alan personellerin görüşlerini almak amacıyla önceden hazırlanmış görüşme formları kullanılmıştır:

Çocuk Görüşme Formu: sosyo-demografik özellikler, çocuk evi yöntemine bakış açısı, çocuk evinde beraber yaşadıkları diğer çocuklar ve çocuk evinde görevli personeller ile ilişki düzeyleri, çocuğun etkileşimde olduğu diğer kişiler ile iletişiminin ne yönde olduğu gibi sorulardan oluşmaktadır.

Personele Görüşme Formu: Sosyo-demografik özellikler, çocuk evi hizmetine bakış açısı, çocuğun etkileşimde olduğu kişilerle ilişki düzeyinin nasıl olduğu, çocuk evi sisteminin çocuğun sosyalizasyonuna olumlu/olumsuz ne yönde etkisinin olduğu gibi sorulardan oluşmaktadır.

4.5. Araştırmada Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesi

Veri toplama sürecinde İstanbul İli Küçükçekmece İlçesinde faaliyet gösteren 14 çocuk evinde fiilen bakılan 60 çocuktan 45 çocuk ve gönüllülük esasına uygun olarak 39 personel ile yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak çalışma yapılmıştır. Çocuklar için düzenlenen görüşme formu; sorulan soruları algılayarak yanıtlayabilen, kendisini ifade edebilen çocuklara uygulanmıştır.

Veriler; araştırmacı tarafından Çocuk Evinde kalan çocuklar ve görevli personellere uygulanan görüşme formları ile toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, verilerin kontrolü sağlanarak hatalı veriler düzeltilmiştir. Açık uçlu sorulardan elde edilen veriler kategorize edilerek değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler yorumlanarak sonuç ve öneriler sunulmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM:

BULGULAR

Bu bölümde Çocuk Evlerinde korunma ve bakım altında kalmakta olan çocukların sosyalizasyonuna ilişkin personele ve çocuğa yönelik uygulanan görüşme soruları sonucu alınan görüşler ifade edilmiştir.

5.1. Personel Görüşme Formu Bulguları

Çocuk evinde görev alan bakım elemanları ve ev sorumluları ile yapılan görüşmede personellerin; sosyo-demografik özellikleri, mesleği, korunmaya muhtaç çocuk alanında çalışma tecrübeleri, çocuk evi hizmetine yönelik değerlendirmeleri, çocuğun etkileşimde olduğu kişilerle ilişki düzeyinin nasıl olduğu, çocuk evi sisteminin çocuğun sosyalizasyonuna olumlu/olumsuz ne yönde etkisinin olduğu vb. bilgiler elde edilmiş, bu doğrultuda hazırlanan tablolarda söz konusu bilgiler ifade edilmiştir.

Çalışmada incelenen Küçükçekmece/İstanbul bölgesinde bulunan çocuk evlerinde görev alan personellerin; 6'sı Çocuk Evi Sorumlusu, 33'ü Bakım Elemanı olan 39 personelin tümünün cinsiyeti kadındır. Görevli personellerden 18'inin 20 ila 30 yaş aralığında, 12'sinin 30 ila 40 yaş aralığında, 9'unun ise 40 yaşın üzerinde oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 5.1. Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde görevli personellerin eğitim durumları.

Eğitim Durumu	Sayı
Lise	18
Ön Lisans	9
Lisans	9
Lisans Üstü	3

Tablo 5.1. de verilen bilgilere göre; araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde görevli Ev Sorumlusu ve Bakım Elemanlarının yarısından fazlasının en az ön lisans

mezunu oldukları, geri kalan kısmının ise lise mezunu oldukları görülmektedir. Personellerin ifadelerine göre alınan eğitimlerin genellikle ilgili bölümler üzerine oldukları, lise mezunu olan bakım elemanlarının Çocuk Gelişimi bölümünden mezun oldukları, ön lisans, lisans ve lisans üstü eğitim alan personellerin ise yine çocuk gelişimi, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet bölümlerinden mezun oldukları saptanmıştır.

Tablo 5.2. Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde görevli personellerin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kuruluşlarda çalışma süreleri.

Çalışma Süresi	Sayı
1-3 Yıl	21
3-5 Yıl	11
5-8 Yıl	5
8 Yıl ve Üstü	2

Tablo 5.2. de belirtilenlere göre; Çocuk Evinde görevli personellerden 21'inin 3 yıldan az süredir, 11'inin 5 yıldan az süredir, 5'inin 8 yıldan az süredir, 2 personelin ise 8 yıldan uzun süredir Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kuruluşlarda çalıştıkları görülmüştür.

Çocuk Evi Hizmet Modelinde görevli 6 Ev Sorumlusundan 5'inin 2'ser Çocuk Evi'nin, 1'inin ise 4 Çocuk Evinin sorumluluğu için görevlendirildikleri, 33 Bakım Elemanının her birinin 1 Çocuk Evinde görevlendirildikleri öğrenilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evi Hizmet Modelinde görevli personellere yöneltilen "Bu alanı tercih etme nedeniniz nedir?" sorusuna gelen cevapların büyük çoğunluğunun çocuk sevgisi, maneviyat duygusunun gelişmiş olması, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması ve iyi birer birey olarak yetiştirilmeleri amacıyla, geri kalan kısmı ise görevlendirilme ve çalışma şartlarının iyi olmasını sebep göstererek bu alanı seçtiklerini ifade etmişlerdir.

Çocuk Evi Hizmet Modelinde görevli 39 personelden 2'si iş yoğunluğu, yoruculuğu ve zaman zaman çocuklarla iletişime geçebilmenin zor olması sebebiyle çalıştıkları alandan memnun olmadıklarını belirtmiş, 37 personel ise çalıştıkları alanı sevdiğini, çalışma şartlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

5.2. Personelin ocuğun Sosyalizasyonuna İlişkin Düşünceleri

Çocuk Evi alanında çalışmakta olan 39 personelin büyük bir kısmı korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar için en uygun hizmet modelinin aile yanında kalmaları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda verilen cevaplarda mevcut durumda çocuklar bir evde yaşasalar da çocuğun anne-babasının yerini kimsenin alamayacağını, bu ortamın hiçbir zaman tam olarak bir aile ortamı olamayacağını belirtmişlerdir. Bu bağlamda varsa ve mümkünse gerekli çalışmalar yapılarak ve ihtiyaç halinde gereken destek sağlanarak çocukların öz ailesinin yanında yaşamalarının; mümkün değil ise çocukların diğer aile odaklı hizmet modellerinden, koruyucu aile ya da evlat edinme hizmetlerinden yararlandırılmalarının uygun olacağını ifade etmişlerdir. Az sayıda personel ise mevcut durumda Çocuk Evi Hizmetinin çocuklar için uygun bir bakım yöntemi olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuk Evinde 1 yıldır görevli Bakım Elemanı sorulan soru hakkında *“Çocuk Evleri Hizmet Modelinin yararlı ve uygun olduğunu düşünüyorum. Çocukların hem kendilerini ait hissedebilecekleri bir ev ortamında hem de tam olarak hissetmeler de aile sıcaklığında yaşamlarını sürdürmelerinin onların duygusal ve psiko-sosyal gelişimlerine olumlu yönde etki yarattığı düşüncesindeyim.”* şeklinde ifadelere yer vermiştir.

Çocuk Evi alanında 4 yıldır görev alan Sosyolog- Çocuk Evi Sorumlusu söz konusu soru hakkında verdiği cevapta; *“Her çocuk bir aile ortamında büyümeyi hak eder. Gözlemlerime göre Çocuk Evi, Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu hangisi olursa olsun kurum bakımında kalan çocuklar ve anne-baba yanında büyüyen çocuklar arasında ciddi farklılıklar mevcuttur. Aile yanında büyüyen çocuk daha fazla kişiyle iletişime geçmektedir fakat kurum bakımında kalan çocuğun sosyal çevresi kurum bakımında kalan diğer arkadaşları, görevli personeller ve okul arkadaşları ile sınırlıdır. Bu bağlamda kurum bakımında büyüyen çocukta bazı davranış problemleri gözlemlenebilmektedir. Bu davranış problemlerinin temelinde çocuğun “ aile sevgisi ihtiyacı” olduğunu düşünmekteyim. Bu sebeple çocuğun tam olarak iyilik halinin sağlanması ve psiko-sosyal gelişiminin olumlu yönde etkilenebilmesi için çocuğun uygun durumdaysa ve mevcutsa öz aile yanına döndürülmesinin, buluntu veya terk durumundaysa evlat edindirilmesinin, bunlar mümkün değil ise koruyucu aile hizmet modelinden faydalandırılmasının uygun olacağı görüşündeyim.”* şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Aynı Çocuk Evinde kalmakta olan korunmaya muhtaç çocukların birbirleriyle iletişimleri sorulduğunda görevli personeller; çocukların hepsinin farklı karakterlere sahip oldukları, zaman zaman çocuklar arasında kıskançlıklar olabildiği, evde yaşı büyük olan çocuğun kendinden küçük olan çocuklara üstünlük kurmaya çalışabildiği, erkek çocuklarının birbirlerine daha fazla şiddet gösterme eğilimlerinin olduğu, evde geçici sorunlar yaşandığı fakat genel anlamda bakıldığında çok ciddi sorunlar yaşanmadığını ifade etmişlerdir. 1,5 yıldır çocuk evinde çalışmakta olan Bakım Elemanı görev aldığı çocuk evindeki çocukların birbirleriyle iletişim düzeylerini “ *Çocuklar birbirleriyle genellikle rekabet halindedir. Bu bağlamda çocuklara adil davranmak gerekiyor fakat çocukların yaş grubu (4-9 yaş) itibariyle bunu yapmak mümkün olmayabiliyor. Çocuklar aynı evde kaldıkları öz kardeşleriyle bile sık sık kavga edebiliyor fakat kardeşler diğer çocuklarla anlaşmazlığa düştüğü zaman çocuk kendi kardeşini savunmayı seçiyor.*” İfadeleriyle açıklamıştır. Çocuk Evinde 1 yıldır görev alan Bakım Elemanı ise çocukların birbirleriyle olan ilişkilerini “ *Genel anlamda çok fazla anlaşmazlıklar da aralarında çok büyük sorunlar yaşanmıyor ve birbirlerine karşı çok samimi olmadıklarını gözlemledim. Bireysel farklılıklar, yaş gibi etkenler olduğu için daha güçlü karakterler üstünlük kurma çabasına girebiliyorlar. Küçük yaş grubu çocukların da büyük yaş grubu çocuklardan görüp uyguladığı olumsuz davranışlar olabiliyor.*” Şeklinde belirtmiştir.

5 yıldır Çocuk Evi Hizmeti alanında görevli Uzman Psikolog- Ev Sorumlusu ise görev aldığı Çocuk Evlerinde kalmakta olan çocukların birbirleriyle iletişimlerini “*Genel olarak çocukların birbirleriyle iletişimleri gayet iyi ancak zaman zaman aralarında anlaşmazlık ve kıskançlık yaşanabiliyor. Anlaşmazlıkların yaşandığı zaman müdahale dilmeye gerek kalmadan bir süre sonra normal düzene dönebiliyorlar.*” Şeklinde açıklamıştır. 3 yıldır Çocuk Evlerinde görevli olan Çocuk Gelişimcisi- Ev Sorumlusu ise sorumlu olduğu çocukların birbirleriyle olan ilişki düzeylerini şu şekilde ifade etmiştir; “ *Sorumlu olduğum bir evimde kalan çocukların yaşları birbirleriyle paraleldir. Yaşıt olmaları ve yaş farklarının az olması çocukların birbirleriyle iletişimlerini kuvvetlendirmekte, paylaşımları artmakta ve ev içinde-dışında anlaşabilmektedirler. Sorumlu olduğum diğer çocuk evinde kalan çocuklar arasında yaş farkının olması sebebiyle yaşça büyük olan çocuklar evde otorite kurarak diğer çocukları yönlendirmektedir. Yaşı büyük olan çocuklar evde yaşı küçük olan çocuklar üzerinde baskı oluşturmaktadırlar. Bu durum çocukların psiko-sosyal gelişimlerini*

olumsuz etkilemektedir. Diğer çocuklar yaşça büyük olanların her dediğine uymakta onların istediklerini yapmaktadırlar.”

Çocuk Evlerinde görevli personellerin konu hakkında ifadeleri dikkate alındığında; aynı çocuk evinde kalan çocukların birbirleriyle yaş gruplarının benzer olması sonucunda çocuk kendi yaş grubundaki diğer çocuğun nasıl oyun kurduğunu, nelerden hoşlandığını gözlemleyerek sosyal öğrenme yoluyla davranış kazanmaktadır. Bu durumun olumlu olduğu kadar olumsuz tarafları da vardır. Çocuk olumsuz davranışa evinde sürekli seyirci kaldığında zamanla bu davranışı öğrenerek kendisi de uygulayabilmektedir.

Çocuk Evlerinde kalan çocuklar zaman zaman diğer Çocuk Evlerini ziyaret edebilmekte, kurumun ya da çocuk evi açılışında protokolü olan derneğin planladığı etkinlikte bir araya gelebilmektedirler. Dolayısıyla farklı Çocuk Evlerinde kalan çocuklar arasında bir bağ kurulabilmektedir. Çocuk Evleri arasında gerçekleşen bu ziyaretler esnasında yaş grubu, cinsiyet ve bireysel farklılıklar dikkate alındığında olumsuz durumlar ortaya çıkabilmektedir. Konu hakkında Ev Sorumlusu- Sosyolog; *“Küçük yaş grubu çocuk evleri arasında gerçekleştirilen ziyaretlerde çocuk oyuncağını bir diğer çocuk ile paylaşmak istemeyebiliyor ya da evdeki ablasının-bakım elemanı-yalnızca kendisiyle ilgilenmesini istediğinden diğer çocuğu kıskanabiliyor. Büyük yaş grubu çocuk evlerinin gerçekleştirdikleri ziyaretlerde ise yaşça büyük çocuklar kendilerinden küçüklere üstünlük kurmaya çalışabiliyorlar. Bu gibi olumsuz durumların dışında bu ziyaretlerle çocuklar arasında sağlıklı bir bağ ve güzel arkadaşlıklar kurulabilmekte, çocuklar karşılıklı ziyaretlerle evlerine misafir geldiği zaman nasıl davranmaları gerektiğini ve birinin evine misafir olarak gittiklerinde nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmektedirler. Buna bağlı olarak büyük yaş grubu kız evlerinde mutfakta bakım elemanına yardım etme, yemek yapma, odasını toplama gibi temel becerilerin öğretildiği gözlemlenmektedir”* ifadelerinde bulunmuştur.

Söz konusu konu ile bağlantılı olarak sorulan soruda çocuk evleri arasında gerçekleşen ziyaretlerde yaşananları çocuk evinde görevli bakım elemanı; *“Zaman zaman oyuncaklarını paylaşmak istemiyorlar. Başka evden gelen çocuklara “burası bizim evimiz” tarzında ifadeler kullanabiliyorlar. Ancak genelde güzel anlaşıyorlar.”* şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer bakım elemanı ise *“Çocuk evine gelen kendilerine yakın hissettikleri çocukla güzel bir şekilde iletişim kurup oyun oynuyorlar ve ziyaretler olumlu oluyor fakat hoşlanmadıkları çocukları kabullenmeme davranışı gösteriyorlar.”* ifadelerinde bulunmuştur. İki Çocuk Evinin Ev Sorumlusu ise aynı soru hakkında

şunları dile getirmiştir; “ Bu karşılıklı ziyaretlerde çocuklar arası ilişki değişkenlik göstermektedir. Uyumlu çocuklar diğer çocuk evlerinde kalan çocuklarla yaş grubu fark etmeksizin anlaşabilmektedir. Sorumlusu olduğum bir evin diğer çocuk evleriyle ilişkisi bu sebeple oldukça iyidir. Ancak diğer evimde kalmakta olan çocuklarda aynı durum söz konusu değildir. Genel anlamda uyumsuz davranışlar sergiledikleri için diğer evlerle de iletişimleri olumlu değildir.”

Her çocuk farklı kişilik yapısına sahiptir. Çekingen, dışa dönük, hırçın, sevecen vb. özellikleri taşıyan çocukların diğer çocuklara davranışları da farklılık göstermektedir. Bunların yanı sıra her çocuk evinin dinamiğinin farklı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak sorulan soruları yanıtlayan personellerin genel olarak ifadelerinde Çocuk Evleri arasında yapılan karşılıklı ziyaretlerin çocukları olumlu etkilediği, çocukların evlerine misafir gelmesinden mutlu olduklarını hem davranışsal hem sözel şekilde ifade ettiklerini dile getirmişlerdir.

Söz konusu durumlar dikkate alındığında çocukların diğer çocuk evlerine gerçekleştirdiği ziyaretlerle çocuğun sosyal çevresi genişlemekte, bu durum çocuğun toplumsallaşmasına olumlu yönde etki etmektedir. Çocuk aynı evde kaldığı diğer arkadaşlarından başka yaş grubu aynı/farklı/cinsiyeti aynı/cinsiyeti farklı çocuklarla etkileşime geçmekte bu durum sonucunda da çocuğun iletişim kapasitesi genişlemektedir.

Çocuk Evi alanında görevli personellere yönelik “Sorumlu olduğunuz çocukların çocuk evinde görevli bakım elemanı ve ev sorumlusu ile ilişki düzeyi nasıldır?” sorusuna Çocuk Evinde görevli bakım elemanı “Çocuk Evinde kalan çocukların bakım ablaları ve ev sorumlusuyla ilişkileri genel olarak iyi ancak bazı zamanlar çocuklar her şeyi elde edebileceklerini, çevredekilerin onlara her istediklerini karşılamak zorunda olduğunu düşünüyorlar. Memnuniyetsizlik, doyumsuzluk gibi davranışlarda bulunabiliyor, kişiye göre muamele yapabiliyorlar.” İfadelerinde bulunmuştur. Çocuk Evi Sorumlusu ise soruya cevaben “Çocukların tavırları, yapısı nöbette olan ablaya göre değişmekte, nöbete gelen abla çocuklara anlayışlı davrandığında birlikte iyi vakit geçirebiliyorlar fakat bazı ablalarda çocuklarla zıtlık, anlamamak için ayak direme durumları olmakta; çocuklar da aynı karşılığı verebilmektedir.” demiştir. Çocuk Gelişimci- Ev Sorumlusu ise “Çocuklar bakım elemanına saygı duymakta, onları anne yerine koyabilmektedir. Çocuklar bakım elemanlarının onların ihtiyaçlarını karşılaması, bakımlarını sağlama gibi durumlardan dolayı bakım elemanlarını farklı bir yere koymakta onları sevip

saymaktadır. Çocuklar personellerin dediklerini dinlerler. Ancak yaş ilerledikçe bu durum değişebilmekte çocuklar personele işini yapması yönüyle değerlendirmekte bütün bunların personelin görevi olduğunu düşünmektedir. Bu durum evde saygı ortamını düşürmekte ve çocuklar personelin yönlendirmesini kabul etmemektedir. Çocukların bakışı daha bencil bir boyut kazanmaktadır.” İfadelerine yer vermiştir.

Genel olarak verilen cevaplar küçük yaş grubu çocuklarla bakım elemanları ve ev sorumluları arasındaki iletişimin oldukça iyi olduğu yönündedir. Ancak bazı personeller çocukların kendi isteklerinin karşılanma durumlarına göre iletişimin olumlu ya da olumsuz yönde seyrettiğini ifade etmişlerdir. Çocukların yaş grupları bakım elemanları ve ev sorumlusuyla iletişimlerine büyük etkindir. Personeller küçük yaş grubu çocuk evlerinde çocukların bakım elemanlarını anne yerine koyarak sayıp sevdiklerini, iletişimlerinin olumlu olduğunu dile getirmişler ancak bu iletişimin büyük yaş grubunda -ergen çocuk evlerinde- farklı olabildiğini ifade etmişlerdir. Ergenlikle beraber tüm çocuklarda gözlemlenen hırçınlık, bencillik, karşılık bekleme gibi davranışların yanı sıra söz konusu çocukların bunlara ek olarak kaldıkları yerin bir devlet kurumu olduğunu algılayacak yaşa geldikleri için personelleri çalışan olarak görerek tutumlarını o yönde değiştirebildikleri gözlemlenmektedir.

Aynı Çocuk Evinde görev alan ev sorumlusu ve bakım elemanlarının genel olarak ifadelerinde; saygı çerçevesinde ilerlediği ve herkes görevini bildiği sürece iletişim problemi yaşanmadığı, zaman zaman yaşanan ufak anlaşmazlıkların çok kısa sürede çözüme ulaştığı ancak bu süreçte çocuklara yansıyan olumsuz bir durumun olmadığı, iki tarafın da birbirlerinden beklentilerinin karşılandığı ve çocuklar için orada olunduğunun unutulmadığı takdirde iletişimin olumlu seyrettiği bu durumun çocuklar nezdinde de pozitif etki yarattığı belirtilmiştir. Durum hakkında bakım elemanı *“Görev aldığım çocuk evindeki arkadaşlarımla anlaşabildiğimizi düşünüyorum. Evin ve çocukların gün içindeki genel durumu hakkında sürekli iletişim halindeyiz. Ev sorumlusu ile de gereken zamanlarda fikir paylaşımı yapabiliyoruz. Herhangi bir iletişim problemi yaşadığımızı düşünmüyorum. Saygı ve belli bir sistem içerisinde görevimize devam ediyoruz.”* Şeklinde görüş belirtmiştir. Ev sorumlusu ise aynı konu hakkında *“Beraber çalıştığım bakım elemanları görevlerini yerine getirirler. Personeller arası kişisel herhangi bir problem yaşanmamaktadır. Ancak zaman zaman iş ile alakalı birbirlerine bilgi aktarımında aksaklık yaşanabilmekte bu durumu çocuklar fark ettiğinde ise kullanabilmektedirler.”*

Her Çocuk Evi içerisinde yaşayan çocukların özellikleri, bakım elemanları ve ev sorumlusuna göre farklı düzende işleyebilmektedir. Her evin kendine has bir yapısı olduğundan davranış, iletişim, ifade şekilleri farklılıklar gösterebilir. Bu bağlamda işleyişin nasıl bir düzende devam etmesi gerektiği o evde yaşayan çocuklar ve sorumlu kişilerce belirlenir. Kurum bakımı altında kalan çocuklar kurum bakımına alındıkları tarihten itibaren çok fazla kişiyle iletişime geçmek zorunda kalmaktadırlar. Çocuk yuvası (grup içi değişiklikler), çocuk evi (evler arası değişiklikler, personellerin değişmesi) sebebiyle çok fazla farklı yüz gören çocuğun davranışları her an değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle çocuklar ilk kez tanıştıkları personel ya da çocuğun sınırlarını denemek istemekte, davranışlarıyla karşı tarafı zorlayabilmektedir. Çocuğa karşı net ve tutarlı olmanın sonucunda çocuk da bir süre sonra karşı tarafa adapte olabilmektedir.

Çocuk Evinde kalmakta olan korunmaya muhtaç çocukların sınıf öğretmenleri ve arkadaşları ile ilişki düzeyleri genel olarak olumlu şekilde ifade edilmiştir. Konu hakkında yöneltilen “Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerindeki çocuklar okula gidiyorlarsa öğretmenleri ve okuldaki arkadaşlarıyla iletişimleri nasıldır?” sorusuna bu alanda görevli çocuk evi sorumlusu “Çocukların öğretmenleri ile rutin aralıklarla görüşmeler gerçekleştiriyorum. Bazı çocuklar okulda uyum problemleri yaşıyorlar fakat öğretmenler çocukların durumunu bildiğinden gerekli hassasiyeti gösteriyorlar. İletişim olumlu değilse bile iyileştirmeye çalışıyorlar. Çocukların okul arkadaşlarıyla iletişiminde ise; çocuklar genelde aynı okulda yine çocuk evinde kalan bir çocuk varsa daha çok onunla samimi olmaktadır (aynı durumu paylaştıkları için olabilir). Çocuk evinde uyumlu olan çocuk genelde okuldaki arkadaşlarıyla da uyumlu, uyum problemi yaşayan çocuk ise yine aynı şekilde olduğu gözlemlenmiştir.” Şeklinde yanıtlamıştır. Bir diğer ev sorumlusu ise söz konusu soru hakkında “Çocukların birçoğu okula gitmektedir. Çocuk Evimin taşınmasıyla çocuklar yeni bir okula başlamıştır. Çocuklar yeni okullarına çok çabuk adapte olmuş, arkadaş ilişkilerini geliştirmişlerdir. Öğretmenleri de çocuklarla ilgilenmiş, öğretmen- öğrenci ilişkileri hepsinin gayet olumludur. Ancak çocuklardan birinin yapı itibarıyla çekingen oluşu arkadaş ilişkilerini çok fazla geliştirmesine engel olmaktadır. Diğer çocukların okuldaki arkadaşlarıyla ilişkileri gayet iyi durumdadır.” Şeklinde ifadeler yer vermiştir.

Yapılan görüşmelerde çocukların okul toplantılarına ve öğretmen görüşmelerine genelde Çocuk Evi Sorumlularının katıldığı öğrenilmiştir. Ev sorumluları ilgilendikleri

çocuklar okula başlamadan önce öğretmenleriyle görüşme gerçekleştirerek çocuğun çocuk evinde kaldığını, herhangi bir durumda anne-baba olarak onlarla iletişime geçmeleri gerektiğini ifade etmektedirler. Buna göre okuldaki öğretmenlerin çocuk okulda davranış problemi sergilese de ev sorumlularına geri dönüşleri daha ılımlı olmaktadır. Karşılıklı görüşmelerle çocuğa evde ve okulda nasıl davranılması gerektiği, çocuğun nasıl kazanılması gerektiği konuşularak gereken hassasiyeti göstermektedirler. Çocukların okul arkadaşlarıyla olan ilişkileri genelde çocuğun yapısına bağlı olmakla birlikte çocuk kurum bakımına alınmasından itibaren zaten çokça çocukla bir arada olmakta, çocuklarla nasıl iletişim kurabileceğini bilmektedir. Yalnız ilk okulda diğer çocukları annelerinin okula bıraktığını gören çocuk evlerinde kalan çocuklar bu durumda haklı olarak üzülebilmekte ya da kıskanabilmektedir. Bazı çocukların bu gibi durumlarda çocuk evi bakım elemanını ya da ev sorumlusunu arkadaşlarına ‘‘anne, teyze’’ gibi sıfatlarla tanıttığı, bazı çocukların kolay kabul göreceği düşüncesiyle arkadaşlarına çocuk evinde kaldığını söylemedikleri, anne-babalarıyla beraber kaldıklarını ve onlarla geçirdikleri hayali zamanı anlattıkları görülmüştür.

Çocuk evinde kalan çocukların çocuk evinde en yakın arkadaşı olarak bahsettikleri birinin olup olmadığı ve ilişki düzeyleri görevli personellere sorulduğunda bazı personeller duymadıklarını, bazı personeller çocukların genelde aynı evde kalan ilişki düzeyi iyi olan arkadaşlarını yakın arkadaşı olarak gördüklerini ya da okulda kendilerine yakın hissettikleri arkadaşlarından bahsettiklerini ifade etmişlerdir. Çocuk evinde görevli ev sorumlusu ‘‘*Kardeşlerin beraber yaşadıkları evlerde çocuk genelde kendi kardeşiyle daha yakın olabilmekte, en yakın arkadaş kategorisine onu koyabilmektedir.*’’ İfadelerinde bulunmuştur. Bir diğer ev sorumlusu aynı soru hakkında ‘‘*Çocuk evinde beraber kalan çocukların yaş grupları ve cinsiyetleri genelde aynı olduğundan, sürekli beraber zaman geçirdikleri ve beraber oyun kurdukları için birbirlerini en yakın arkadaşı olarak görmekte, okulda ise genelde sıra arkadaşlarından söz etmekte ya da iyi anlaşabildikleri bir çocuk varsa en yakın arkadaş olarak ondan bahsetmektedir.*’’ şeklinde yanıtlamıştır. Bakım elemanı soru hakkında ‘‘*En yakın arkadaşım dedikleri birileri yok fakat kendilerine yakın hissettiği kişilerle keyifli, sorunsuz vakit geçiriyorlar.*’’ İfadesini kullanmıştır.

Araştırmada görevli personellere yöneltilen ‘‘ Görev aldığımız Çocuk Evlerindeki çocuklar okuldan geldiklerinde okulda yaşadıkları olumlu ya da olumsuz durumları sizinle paylaşıyor mu?’’ sorusuna görevli bakım elemanı ‘‘*Paylaşıyorlar. Günlerinin*

nasıl geçtiğini, okulda, derste arkadaşlarıyla neler yaptıklarını sorduğumda kendi evladımınla yaptığım muhabbeti onlarla da yapıyorum. Çünkü sohbet etmeyi seviyorlar. Onları dinlediğimi görünce heyecanla anlatmaya devam ediyorlar.” Şeklinde dile getirmiştir. Soru hakkında ev sorumlusu ise *“Çocukların okulda yaptıklarından evde bahsetmesi çocuğun o günkü ruh haline ve genel olarak kişiliğine göre değişkenlik gösterebiliyor. İçeride kapalı çocuklar sorulduğunda çok yüzeysel bahsediyor ya da hiç anlatmayabiliyorken dışarıya dönük çocuklar sorulmadan da anlatabiliyor, sorulduğunda ise ayrıntılı olarak anlatabiliyorlar.”* Şeklinde yorum yapmıştır. Bir diğer bakım elemanı söz konusu soruya cevaben *“Evet daha kapalıdan girmeden anlatmaya başlıyorlar. Fakat bu paylaşımlar genellikle kendileri açısından olumlu olan durumlar oluyor olumsuz durumlardan bahsetmiyorlar.”* demiştir.

Verilen cevaplar doğrultusunda Çocuk Evinde kalan çocukların genelde yaşadıkları çocuk evini, arkadaşlarını, görevli bakım elemanlarını ve ev sorumlularını benimsedikleri görülmekle beraber yaşadıkları olumsuz ya da olumlu durumları-kişilik yapılarına bağlı olarak- çocuk evinde paylaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk Evinin civarında oturan kişilerin çocuklara yaklaşımının ne yönde olduğu sorusuna verilen cevaplarda personeller; komşuların genellikle çocukların yaşadıkları yerin çocuk evi olduklarını bildiklerinden gerekli hassasiyeti göstermeye çalıştıklarını, çocuklarla dışarı çıkıldığında yardımcı olma ihtiyacı içinde olduklarını, bazı komşuların çocuklarla duygusal bağ kurduklarını ve çocuk evine gelip gitmek istediklerini ya da çocukları kendi evlerinde ağırlamak istediklerini, bazı komşuların çocuklara acıyarak baktıklarını ve ulu orta personele para uzatarak bahçede bulunmak istediklerini, bunun aksine bazı komşuların çocuk gürültüsünden rahatsız olarak durumu görevli personellere sürekli dile getirdiklerini ya da site yönetimine çocuk evini şikayet ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak bahsedilen iki farklı yaklaşımdan büyük çoğunluğunun olumlu olduğunu da eklemişlerdir. Bunun yanı sıra komşuların çocuklara nasıl bakıldığını anlamak amacıyla çocukları ve bakım elemanlarını parkta, bahçede gözlem altında tuttuklarını bir bakım elemanı şu şekilde ifade etmiştir; *“Genel olarak çocukları ve bizleri inceleme altına alıyorlar ve gözlem altında tutmaya çalışıyorlar. Parkta kişinin kendi çocuğu veya öz annesi yanında bir çocuk düşse normal karşılarken çocuk evinde kalan çocuk yere düştüğünde anormal yaklaşabiliyorlar.”*

Araştırma kapsamında görevli personellere yöneltilen Çocuk evinde kalan çocukların parka vb. yerlere gittiklerinde akran grupları ile kolay iletişime geçip geçmedikleri

sorulduğunda genel olarak alınan yanıt çocuğun ilk etapta çocuk evinde kalan arkadaşıyla oynamayı tercih ettiği ancak yanına tanımadığı bir çocuk gelince de onunla iletişime geçebildiği, oyununa dahil ettiği yönündedir. Çekingen yapıda olan bazı çocukların tanımadığı çocukla iletişime geçme konusunda zorluk yaşadığı, çocuk evindeki arkadaşlarıyla oynamayı tercih ettiği çoğunlukta olan yanıtlardandır. Çocuk evlerinde 3,5 yıldır görev alan bakım elemanı soru hakkında *“Bizim çevremizde çok fazla çocuk evi olduğundan çocuklar öncelikli olarak tanıdıkları için onlarla oynuyorlar ancak tanımadıkları bir çocuk oyunlarına dahil olmak istediğinde onu dışlamıyorlar ya da yalnız bir çocuk görünce oyunlarına çağırıyorlar”* ifadelerine yer vermiştir. Görevli başka bir bakım elemanı *“ Çocuklar tanımadıkları kendi yaş grubu çocuklarla aynı ortamdayken iletişime geçebiliyorlar. Yalnız bu durum çocukların bireysel özelliklerine göre farklılık gösteriyor. Çocuk evinde kalan şiddet eğilimi olan bazı çocuklar dışarıdan oyununa dahil olan çocuğa da bu davranışı yapabiliyor ya da oyununa hiç almayabiliyor. Ancak gözlemlerime göre genelde çoğu çocuk akran grubuyla kolaylıkla iletişim kurabiliyor”* ifadelerinde bulunmuştur.

Görevli personellere çocuk evinde komşu ziyaretleri olup olmadığı ve durumun çocuklara yansımaları sorulduğunda bazı çocuk evlerinde İstanbul’da oturulması ve insanlara güvenmenin zor olması, çocukların da emanet olması düşünüldüğünden komşu ziyaretinin hiç yapılmadığı, bazı çocuk evlerinde komşu ziyaretlerinin genelde kapıdan yapıldığı, personellerin ve komşuların bu konuda çekingen davrandıkları öğrenilmiştir. Konu hakkında görevli bir ev sorumlusu *“Genelde bayram, kandil gibi özel günlerde çocuklar, uzun süredir tanıdığımız, personeller ve benim de iletişimim olan komşulara personel eşliğinde gidiyorlar. Bayramda komşuya bayramlaşmaya gittiklerinde ya da kandilde kandil simidi götürüp kandilleştiklerinde çocuk evine çok mutlu dönüyorlar birkaç gün yaşanan bu durumu anlatıyorlar. Komşular da çocuk evine ziyarette bulduklarında çocuklara misafir ağırlamanın nasıl olması gerektiği öğretilmeye çalışılıyor, çocuklar evlerine birilerinin gelmesini olumlu ve mutlu şekilde karşılıyorlar. Daha önceki ev sorumluluğu yaptığım çocuk evi uzun süredir aynı yerde olduğundan komşuluk ilişkileri iyi derecede mevcuttu. Çocuk evini ziyaret eden komşunun aynı yaş ve cinsiyette bir çocuğu vardı ve zaman zaman çocuk evine oynaması için çocuğunu gönderiyordu. Bu durumdan çocuklar olumlu etkileniyorlar hatta doğum günlerine karşılıklı olarak birbirlerini davet ediyorlardı.”* Şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer ev sorumlusu sorulan soruya cevaben *“Bayram ve kandil gibi*

günlerde komşu ziyareti yapılıyor. Çocuklar hayatın normal akışına ve toplum içine karıştıkları için bu durumdan olumlu etkileniyorlar. Apartmandaki çocuklarla arkadaşlık kurduklarından sosyal çevreleri de genişliyor.” demiştir.

Çocuk evinde kalan çocukların öz aileleriyle görüşme sıklıkları ve aile bireyleriyle iletişimleri görevli personellere sorulduğunda genel olarak alınan cevaplar; ilgilendikleri bazı çocukların aileleriyle düzenli aralıklarla koordinasyon merkezinde saatli olarak görüştükleri, bazı çocukların yatılı-izinli olarak kısa sürelerle ailesi yanında kaldıklarını, bazı çocukların düzensiz ve uzun aralıklarla aile görüşmelerinin olduğunu, bazı çocukların ise aileleri ile hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Ailesi ile görüşen çocukların aile bireyleri ile iletişim düzeyinin çocuktan çocuğa farklılık gösterdiğini, aile görüşmelerinde aile bireylerinin çocuklara abur cubur getirdiklerini, çocukların ellerine telefon, tablet vererek görüşmeyi bu şekilde geçirdiklerini, bazı anne-babaların iki saatlik görüşme diliminde bile sıkılarak görüşmeyi erkenden sonlandırdıklarını, çocukla iletişimlerinin çok az olduğunu, çocuğun aile bireylerine karşı bağlılığının pek olmadığını, çocuk evindeyken ailesini pek fazla sormadığını, görüşmeye giderken heyecanlı olmadığını ve görüşme bittiğinde aileden ayrılma konusunda zorluk yaşanmadığını ifade etmişlerdir. Aksi olarak da daha az oranda ailenin çocukla görüşmelerinde güzel vakit geçirdiğini, çocuğun da görüşmelere mutlu ve heyecanlı gittiğini, çocuk evinde ailesiyle görüşeceği günü sorduğunu, görüşmelerde aile yanından ayrılırken üzüldüğünü ya da ağlayabildiğini, görüşmelerden mutlu döndüğünü belirtmişler, aile görüşmesi hiç olmayan çocukların aile görüşmesine giden çocukları kıskandıkları, gün içerisinde sürekli olarak ailesi hakkında sorular sorduğunu, görüşmeden çocuk evine dönen çocuğa karşı hırçın ve saldırgan tavırlar sergileyebildiğini ifade etmişlerdir. Söz konusu soru hakkında ev sorumlusu *“İlgilendiğim çocukların çoğunluğu sık sık veya düzenli olmasa da ailesi ile görüşüyor. Çocuklar ailelerine oldukça düşkünler. Görüşmelerin düzensiz oluşu özlemlerini arttırmakta ve çocuklar bu süreçte devamlı ailelerini sormakta, bazen onların durumları hakkında endişelenmektedirler. Çocukların aile görüşmelerinde şu zamana kadar olumsuz bir durum yaşanmamıştır. Aileler de çocuklarıyla görüşmelerde ilgili davranmaktadırlar.”* ifadelerine yer vermiştir. Bakım elemanı ise konu hakkında *“İlgilendiğim 5 çocuktan 4’ü ailesiyle görüşüyor. Bazı çocukların aileleri görüşmelere çok düzenli gelirken bazılarının görüşmeleri çok düzensiz oluyor. Çocukların bir kısmı bu görüşmeleri normal karşılarken kimisi tepkisiz olabiliyor. Aileler ve çocuklar sürekli*

görüşmediğinden arada fazla bağlılık olmuyor ve aile görüşü sonlandığında çocukların ailelerinden ayrılmaları zor olmuyor'' şeklinde görüş belirtmiştir.

Araştırma kapsamında değerlendirilen 14 çocuk evinde görevli 39 personele çocukların ayrı ayrı ya da ev bazlı gönüllüsü olup olmadığı sorulduğunda 18 tanesi çocukların bireysel ya da çocuk evinin gönüllüsünün olmadığını, 21 tanesi ise ilgilendikleri çocuk evinde çocukların bireysel gönüllülerinin olmadığını fakat çocuk evinin gönüllüsü olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı gönüllülerin çocukların akademik başarılarına katkı sağlamak adına çocuk evine gelerek onların okul derslerine yardımcı olduklarını, bazı gönüllülerin çocuk evine gelerek çocuklarla kaliteli zaman geçirmeye çalıştıklarını, bazı gönüllülerin dışarıda çocuklarla etkinlik yaparak bir araya geldiklerini ve olumlu paylaşımlarının olduğunu bazı gönüllülerin ise çocukları kendi evlerinde ağırladıklarını ve onlara aile sıcaklığı, anne-baba rol model olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Çocukların çocuk evine gönüllü gelen kişilerle ilk etapta fazlaca paylaşımlarının olmadığını ancak gönüllü kişi düzenli aralıklarla çocukları ziyaret etmeye başladığı zaman aralarında duygusal bağ kurulduğunu, çocukların gönüllülerle vakit geçirmekten keyif aldıklarını, bir süre eve gelmeyince merak ettikleri ya da özledikleri için sorduklarını, bazı çocukların gönüllülerinin evlerine gitmek, orda kalmak istediklerini dile getirdiklerini ifade etmişlerdir.

Söz konusu soru hakkında iki çocuk evinde görevli ev sorumlusu *''Çocuk evlerimin gönüllüleri var ancak düzenli şekilde gelinmiyor. Geldikleri zaman çocuklar gönüllüleri ile çok güzel vakit geçiriyorlar. Aralarındaki iletişimin iyi olduğunu gözlemliyorum''* şeklinde görüş belirtmiştir. Bir diğer ev sorumlusu ise cevap olarak *'' Evlerimin çocukların akademik başarısına destek olmak amacıyla gelen bir gönüllüsü bulunmaktadır. Haftada bir kez düzenli olarak çocuk evindeki çocuklara ders anlatmak ve ödevlerine yardımcı olmak için gelmekte, çocuklar ilgiyle onu dinlemekte ve saygı duymaktadır. Birlikte zaman zaman sohbet etmekte ve keyifli vakit geçirmektedirler.''* Diye belirtmiştir. Bir çocuk evinde görevli bakım elemanı ise görevli olduğu çocuk evinin gönüllüsü olmadığını ancak çocuk eviyle protokolü bulunan derneğin başkanının sıklıkla çocukları ziyaret ettiğini, onlarla dışarıda vakit geçirdiğini, zaman zaman kendi evinde çocukları ağırladığını belirtmiş bu durum sonucunda çocukların oldukça mutlu olduklarını, dernek başkanını sevdiklerini ve ona saygı duyduklarını dile getirmiştir.

Çocuk Evlerinde görevli personeller çocuk evinde kalmakta olan çocuklarla dışarıda yapılan faaliyetlerde bazı çocukların etkinliklerden mutlu ayrıldıklarını, etkinliğin

olduğu alanda akran grubu çocuklarla kaynaşma sağlayabildiğini, çocukların yaş ve gelişimine göre yapılan faaliyetlerin çocukların psiko-sosyal ve duygusal gelişimlerine katkı sağladığını, çocukların sosyalleşmesine etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Bunların aksine bazı çocukların dışarıya çıktıklarında kendilerini daha farklı tanıtmaya çalışma amacıyla farklı görünmek istedikleri, etkinlik bittikten sonra hoşnutsuz tavırlar sergileyerek ‘‘eğlenmedim, ne çabuk bitti’’ gibi cümleler kurdukları, olduklarından daha fazla hareketli oldukları, kuralların dışına çıkabildiklerini, bazı çocukların dışarı çıkıldığında ürkek ve çekingen olduklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu soru hakkında iki çocuk evinde görevli ev sorumlusu ‘‘*Bu noktada çocukların dışarıda sergiledikleri davranışların farklı olması; çocuk evinin yapısına, çocukların yaş grubu ve cinsiyetine, davranış örüntülerine göre değişiklik göstermekle beraber genelde aynı çocuk evinde kalan çocuklar beraber etkinliğe gittiklerinde olumlu kazanımların daha fazla olduğu birden fazla çocuk evi bir araya geldiğinde sayıda artma olduğundan ve çocukların birbirlerinden etkilenme durumlarının fazla olduğu göz önünde bulundurulduğunda yapılan etkinliklerin olumsuz durumlarla sonuçlanabildiği, çocukların etkinlik yaptıkları alanda çocuk evinde kalan çok fazla çocuğun aynı ortamda olması sebebiyle yaş grubu aynı olan başka çocuklarla kaynaşma ortamının olamadığı gözlenmiştir. Bunun dışında Çocuk Evlerinde çocukların daha sağlıklı besinlerle, düzenli beslenerek yetiştirilmesi hedeflendiğinden çocuk evine paketli ve hazır gıdalar, abur cuburlar alınmamakta bu durumda dışarıda bu besinleri gören çocuklar farklı davranışlar göstermekte çevreden bu durum tepki çekmekte, yanlış anlaşılmaktadır.*’’ Şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Çocuk evlerinde görevli 39 görevli personelin sorumlu oldukları çocukların çocuk evine geldikleri ilk zamana göre olumlu ya da olumsuz ne yönde değişiklikler gösterdikleri ile ilgili olarak görevli ev sorumlusu; çocuklarla diğer kurum bakımı yöntemlerine nazaran bireysel ilgilenme durumu daha fazla olan bir ortama girdikleri için ders başarılarının yükseldiğini, ilk zamanlara göre daha öz güvenli olduklarını, olumsuz bir davranış değişimi gözlemlemediğini belirtmiştir. Bir diğer ev sorumlusu ‘‘*Daha çok olumlu gözlemlerim olmuştur. Ev sorumlusu olarak görev yaptığım çocuk evinin çocuklarını 5 yıl önce yuvadan aldığımda daha gergin ve mutsuzlardı. Ancak şu an daha mutlu ve başarılı çocuklar görüyorum.*’’ İfadesinde bulunmuştur. Bakım elemanı çocuklarda yaşanan değişimi ‘‘*Çocuklarımız eve ilk geldiklerinde hiçbiri hemen hemen konuşamıyordu. Ancak şu an kelime hazneleri gelişmiş şekilde sürekli sorular soruyor,*

kendilerini daha kolay ifade edebiliyorlar. Çocuk evine ilk geldiklerinde çocuklarda ısırma, vurma gibi saldırgan ve hırçın davranışlar gözlemliyordum fakat zamanla daha uyumlu çocuklar oldular.” Şeklinde belirtmiştir. Bir diğer bakım elemanı ise konu hakkında *“Öfke nöbetleri geçiren kızımız artık geçirmiyor. Çocuklar ilk geldikleri zamana göre düzeni, temizliği, izinsiz eşya alınmaması gerektiğini öğrendiler. Korkularını yendiler ve dışarıda nasıl davranmaları gerektiğini öğrendiler.”* ifadelerinde bulunmuştur.

Görüşmede görevli personellere kendi çevrelerinde gözlemledikleri çocuklar ile çocuk evinde kalan çocuklar arasında farklılık olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya görevli ev sorumlusu *“Çocuklarda sevgi yoksunluğundan dolayı iyi ve kendisine sevgi gösterdiğini düşündükleri yabancılarla kolay samimi olabilmekte bu durum olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.”* yanıtını vermiştir. Bakım elemanı aynı soru hakkında *“Dışarıdaki çocukların genelde aileleri tarafından her istedikleri yapıyor. Çocuk evlerinde bu durum zamana ve evin durumuna göre değişiyor. Dışarıdaki çocuklar anne-baba ile beraberken buradaki çocuklarda maalesef özellikle “baba” rol model eksikliği mevcuttur.”* ifadelerinde bulunmuştur.

Çocuk evinde bir diğer görevli bakım elemanı konu hakkında *“Buradaki çocuklar ve diğer çocuklar arasında farklılıklar mevcut. İlgilendiğimiz çocuklar ne kadar güzel giydirilse, yedirilse, içirilse de onlardaki anne-baba eksikliği bakışlarından bile anlaşılıyor. Dışarıda ailesi olan çocuk gördüklerinde çaktırmamasalar bile gözleri hep onların üstlerinde”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Görevli ev sorumlusu ise söz konusu soruya cevaben *“Ergen yaş grubu olan çocuk evinde bu durumu fazla gözlemlemesem de küçük yaş grubu çocuk evimde kalan çocuklar herkese anne-baba diye hitap etmekte ve oldukça fazla tensel (sarılma, kucaklama vs.) temasa ihtiyaç duymaktalar.”* Dile getirmiştir. Çocuk evinde görevli başka bir bakım elemanı ise gözlemlerini şu şekilde aktarmıştır; *“Çocuk evinde kalan çocukların diğer akranlarına göre okul başarılarının yeterli düzeyde olmadığını, insan ilişkilerinde daha zayıf, güvensiz ve içe dönük olduklarını görmekteyim. Ne kadar samimi olunursa olunsun bir kişiyle duygusal anlamda özel bir bağ kuramıyorlar. Yaşadıkları sevgi eksikliklerini, bastırılmış duygularını bir şekilde; öfkelenerek, şiddet uygulayarak, susarak dışarı atmaya çalışıyorlar.”*

5.3. Çocuk Görüşme Formu Bulguları

Çocuklara Yönelik Görüşme Formu ile Çocuk Evinde kalmakta olan korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin sosyo-demografik özellikler, çocuk evi hizmetine bakış açıları, çocuk evinde beraber yaşadıkları diğer çocuklar ve çocuk evinde görevli personeller ile ilişki düzeyleri, çocuğun etkileşimde olduğu diğer kişiler ile iletişiminin ne yönde olduğu vb. bilgiler elde edilmiştir. Bahse konu bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Araştırmada incelenen Küçükçekmece/İstanbul bölgesinde bulunan çocuk evlerinde bu hizmetten faydalandırılan 45 çocuktan 32'sinin kız, 13'ünün erkek oldukları, 16'sının 3 ila 9 yaş aralığında, 22'sinin 9 ila 15 yaş aralığında, 7'sinin ise 15 yaşın üzerinde oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 5.3. Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların eğitim durumları.

Eğitim Durumu	Sayı
Anasınıfı	14
İlköğretim	15
Ortaöğretim	9
Lise	7

Tablo 5.3.'te verilen bilgilere göre; araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalmakta olan korunmaya muhtaç çocukların yarısından fazlasının en az ilköğretim öğrencisi oldukları, geri kalan kısmının ise anasınıfı öğrencisi oldukları görülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklara kardeşlerinin olup olmadığı sorulduğunda 10 çocuk kardeşinin olmadığını, 35 çocuk kardeşinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun üzerine çocuklara kardeşleriyle kalmak isteyip istemedikleri sorulduğunda 19 çocuğun kardeşiyle aynı çocuk evinde kaldıkları, 9 çocuğun kardeşlerinden ayrı yerde kaldıkları öğrenilmiş; 28 çocuğun kendi öz kardeşi ile beraber aynı evde kalmak istediği, 7 çocuğun ise kardeşiyle kalmak istemediği bilgilerine ulaşılmıştır.

Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların çocuk evinde kalma sürelerini bilip bilmedikleri sorulduğunda 9 çocuk bilmediğini, 26 çocuk 1-3 sene aralığında kaldığını, 7 çocuk 3-5 sene aralığında kaldığını, 3 çocuk ise 5 seneden uzun süredir Çocuk Evinde kaldığını ifade etmiştir. Bunun üzerine çocuklara yöneltilen “Çocuk Evine gelmeden önce Çocuk Yuvası/Yetiştirme Yurdunda ne kadar süre kaldın?” sorusuna çocuklardan 23’ü bilmediğini, 16’sı 1-3 sene aralığında yuvada kaldığını, 3’ü 3-5 sene aralığında yuvada kaldığını, geri kalan 3’ü ise 5 senenin üzerinde hem çocuk yuvasında hem yetiştirme yurdunda kaldığını belirtmişlerdir.

Tablo 5.4. Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların yaşamayı tercih ettikleri yere ilişkin düşünceleri.

Yaşamayı Tercih Ettiği Yer	Sayı
Bulunduğu Çocuk Evi	18
Çocuk Yuvası	0
Yetiştirme Yurdu	1
Ailesiyle Beraber Aynı Evde	21
Akrabaları ile Beraber Aynı Evde	1
Diğer	4

Tablo 5.4.’te verilen bilgilere göre; Çocuk Evinde kalmakta olan 45 korunmaya muhtaç çocuktan 21’inin ailesinin yanında kalmak istediğini, çocukların bu esnada ailelerine olan özlemlerini dile getirdikleri, 1 çocuğun babaannesinin yanında kalmak istediğini onu çok sevdiğini ve özlediğini ifade ettiği, 1’inin geldiği yetiştirme yurdunda arkadaşlarının olduğunu, orayı sevdiğini belirttiği, 18’inin kaldığı çocuk evinde mutlu olduklarını dile getirdikleri, geri kalan 4 çocuğun ise “diğer” diyerek kendilerini mutlu hissettikleri yerde yaşamak istediklerini dile getirmişlerdir. Buna göre çocuklardan çoğunun aile özlemi olduğu, soru sorulduğu esnada kaldıkları çocuk evinde ne kadar mutlu olduklarını dile getirseler de ailelerinin yanlarında kalmak istedikleri, büyük bir kısmının ise kaldıkları yapıda mutlu oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 5.5. Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların nerede yaşamaları gerektiğine ilişkin düşünceleri.

Çocuklar Nerede Yaşamalı	Sayı
Çocuk Evi	15
Çocuk Yuvası	4
Yetiştirme Yurdu	0
Ailesiyle Beraber Aynı Evde	23
Akrabaları ile Beraber Aynı Evde	0
Diğer	3

Tablo 5.5.'te verilen bilgilere göre; 45 çocuğun tümü sorulan soruya yanıt vermiş, 23'ü çocuğun kalması gereken yerin ailesinin yanı olması gerektiğini ve çocukların aile sevgisine ihtiyaç duyduğu ve ailesini özledikleri için orada kalmaları gerektiğini belirtmiştir. 4 çocuk geldikleri çocuk yuvasında arkadaşları olduğunu, orada mutlu olduklarını bu sebeple çocukların çocuk yuvasında kalmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. 3 çocuk; insanın kendisini mutlu hissettiği yerde kalmasının doğru olacağını dile getirmiştir. 15 çocuk ise çocukların çocuk evinde kalması gerektiğini, çocuk evini çok sevdiklerini ifade etmişlerdir.

5.4. Çocukların Çocuk Evi Sistemine İlişkin Düşünceleri

Çocuk Evinde korunma ve bakım altında kalmakta olan çocuklara yöneltilen "Çocuk Evinde sevdiğin ve sevmediğin şeyleri belirtir misin?" sorusuna küçük yaş grubu çocukların sevdikleri şeyleri oyun oynamak, boyama ve resim yapmak olarak belirttikleri, daha büyük yaş grubu çocukların yapmaktan keyif aldığı aktiviteleri ve çocuk evi/okul arkadaşları ile katıldığı faaliyetleri sıraladıkları, ergen grubu kızların ise bakım elemanları ile beraber yemek yapmayı sevdiklerini ifade ettikleri, bunun yanı sıra farklı yaş grubundaki çocuklardan bazıları en sevdiği şey olarak aileleriyle görüşmek olduğunu belirttikleri; sevmedikleri şeylere ise çocuklardan bir kısmının yanıt vermediği, bazı çocukların ailelerinden uzak olmayı sevmediğini, bazılarının ders çalışma, evdeki arkadaşlarıyla tartışmayı sevmediğini ifade ettikleri gözlenmiştir.

Çocuklara; aynı evde kaldıkları diğer arkadaşları, bakım elemanları ve ev sorumluları ile iletişimlerinin nasıl olduğu sorulduğunda çocukların hemen hemen hepsi kaldıkları çocuk evini sevdiklerini, ev sorumluları ve bakım elemanlarını sevdiklerini ve iyi anlaştıklarını dile getirdikleri, bakım elemanları ve ev sorumlusunun onlar için iyi şeyler yapmaya çalıştıklarının farkında oldukları, onlarla uzun süredir ilgilenen bakım elemanları ve ev sorumlularını aile bireyleri olarak gördüklerini ifade ettikleri görülmüştür. Kardeşi ile beraber aynı evde kalan çocukların ilk etapta kendi kardeşleriyle çok iyi anlaştıklarını vurguladıkları, uzun süredir aynı evde beraber kalan çocukların bir süre sonra aralarında duygusal bağ oluştuğu verilen cevaplardan tespit edilmiştir. Bazı çocuklar aynı evde kalan arkadaşlarını dışlama, şiddet gösterme davranışında bulduklarından ya da bu durumlara maruz kaldıklarından verilen yanıtlar da olumsuz bahsettikleri arkadaşlarını sevmedikleri yönünde olmuştur.

Çocuklar başka çocuk evinde kalan çocuklarla görüştiklerini, onların evlerine gelmelerinden mutluluk duyduklarını, arkadaşlarının evlerine ziyarete gitmeyi sevdiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra başka çocuk evleriyle aynı sitede konumlanan çocuk evlerinde kalan çocuklar diğer çocuk evlerinde kalan çocuklarla site içerisinde ya da parkta karşılaştıklarını, bazen beraber oyun oynadıklarını ifade etmişler, çocuklardan bir kısmı isim belirterek başka evlerde kalan ev sevdikleri ve en yakın arkadaşlarını dile getirmişlerdir.

Araştırma kapsamında Çocuk Evinde kalmakta olan görüşme yapılan çocukların büyük bir kısmı çocuk evine onları ziyaret etmek, derslerine yardımcı olmak, beraber oyun oynamak, dışarıda etkinlik yapmak ya da çok uzun aralıklarla evlerine gittikleri kişileri anlatmış, gönüllü kişinin ismini ifade ederek onunla yaşadıkları keyifli zamanlardan bahsettikleri, bu durumdan mutlu oldukları gözlemlenmiştir. Geri kalanı ise çocuk evine onlarla zaman geçirmek için düzenli gelen kimsenin olmadığını ifade etmiş bunun üzerine herhangi bir yorum getirmemişlerdir.

Çocuk Evinde kalmakta olan çocuklar zaman zaman site parkına çıktıklarını, bakım elemanları, ev sorumlusu ve evde kalan diğer arkadaşları ile bazen beraber sinema, tiyatro, piknik, lunapark gibi etkinliklere gittiklerini, dışarı çıkmaktan keyif aldıklarını ve dışarı çıkmanın onları mutlu ettiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra bazı çocuklar yakın zamanda çocuk evindeki arkadaşlarıyla beraber nereye gidildiğini ayrıntılı olarak anlatmışlardır. Çocuk Evinde kalan bir çocuk bu soruya cevaben *'Bazenleri etkinliğe gidiyoruz. Bu beni çok mutlu ediyor. Buz patenine gittiğimizde bir*

arkadaşım olmuştu. Belki yine karşılaşırız.” Şeklinde ifade bulunmuştur. Bir diğer çocuk ise şunları söylemiştir; “Her hafta okul olmadığı günler dışarı çıkıyoruz. Etkinliğe gitmeyi çok seviyorum.”

Çocuklar Çocuk Evi dışında yaptıkları düzenli aktivite olup olmadığı sorulduğunda bir kısmı zaman zaman dışarı çıkıldığında yapılan etkinliklerden bahsetmiş, bir kısmı çocuk evlerinin protokolü bulunan derneklerin çocuk evlerinde kalan çocukların eğitimine katkıda bulunmaları amacıyla açmış oldukları etüt merkezi ve yaşam merkezi olarak adlandırılan yerlerde aldıkları derslerden, burada yaptıkları faaliyetlerden bahsetmişlerdir. Çocuk Evleri açılışında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile imzaladıkları protokol çerçevesinde korunmaya muhtaç çocuklara yönelik çalışmalar yapan derneklerin çocukların faydalandırılması için faaliyete geçirdikleri bu alanlarda çocukların akademik başarılarını yükseltmeye yönelik aldıkları okul derslerinin yanı sıra, değerler eğitimi, müzik, el sanatları, takı tasarımı gibi dersler de görmektedirler. Çocuklar genelde katıldıkları bu merkezlerden mutlu olarak dönmekte ve sevdiklerini her fırsatta dile getirmektedirler.

Çocuklara okuldaki öğretmenleri ve arkadaşlarıyla olan iletişimleri sorulduğunda küçük yaş grubu çocukların öğretmenlerini çok sevdiğini, öğretmeninden çok iyi, çok güzel, öğretmenimi çok seviyorum, bana iyi davranıyor şeklinde bahsettiği, ergen yaş grubundaki çocukların ise birden fazla öğretmenlerinin olduğunu, hepsiyle iletişimlerinin olmadığını, ilişkilerinin yüzeysel olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Çocukların hepsinin okulda kendisini yakın hissettiği en az bir arkadaşı olduğunu, küçük yaş grubu çocuklar oynadıkları oyunları, oyuncak paylaşımı, aynı sırada oturmayı kıstas alırken büyük yaş grubu çocukların arkadaşlarını ortak paylaşımlarının olup olmaması yönünde değerlendirdikleri görülmüştür.

Tablo 5.6 Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların en güvendiği kişinin kim olduğuna ilişkin düşünceleri.

En Güvendikleri Kişi	Sayı
Ailesi	7
Çocuk Evinin Gönüllüsü	4
Çocuk Evinde Görevli Personel	15
Arkadaşı	14
Öğretmeni	2
Kimse	3

Tablo 5.6.'da belirtilenlere göre Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklara en güvendikleri ve kendilerini en yakın hissettikleri kişinin kim olduğu sorulduğunda 45 çocuktan 7'si aile bireylerini, 15'i kaldığı çocuk evinde görevli bakım elemanı ya da ev sorumlusunu, 4'ü çocuk evinin gönüllüsünü, 14'ü kendilerine yakın hissettikleri arkadaşlarını, 2'si öğretmenini ve 3'ü kimseye güvenmediğini ifade etmiştir.

Tablo 5.7. Araştırma kapsamında incelenen Çocuk Evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların bir sorun yaşadıklarında durumu kiminle paylaştıklarına ilişkin düşünceleri.

Paylaşımında Bulunulan Kişi	Sayı
Ailesi	5
Çocuk Evinde Görevli Personel	24
Arkadaşı	5
Öğretmeni	5
Kimse	6

Tablo 5.7.'de verilen bilgiye göre; Çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocukların bir sorun yaşadıkları zaman bunu kiminle paylaştıkları sorulduğunda 45 çocuğun yarısından fazlasının kaldığı çocuk evinde görevli bakım elemanı ya da ev sorumlusunu ifade ettiği, 5'inin aile bireylerini, 5'inin kendilerine yakın hissettikleri arkadaşlarını,

5'inin ise öğretmenlerini dile getirdikleri bunun yanı sıra 6'sının ise kimseyle paylaşmadıklarını, genelde kendi içlerinde çözme yoluna gittiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Araştırma kapsamında korunmaya muhtaç çocuklara yöneltilen "Yaşadığın çocuk evinin bulunduğu yerde komşunuz var mı? Varsa sizi ziyaret ediyor mu ya da siz onu ziyaret ediyor musunuz?" sorusuna çocukların ufak bir kısmı komşu ziyaretlerinin olmadığını, zaman zaman site içerisinde komşuları gördüklerini ama konuşmadıklarını ifade etmişlerdir. Sorunun yöneltildiği geri kalan çocuklar ise komşu ziyaretlerinin seyrek olarak gerçekleştiğini, birkaç kez komşunun evlerine geldiğini, onların da bayram ya da kandil gibi günlerde komşuları ziyaret ettiklerini, bu ziyaretlerden mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Komşu ziyaretleri esnasında neler yaptıkları sorulduğunda çocuklar komşuya bazen evde yapılan kek, kurabiye gibi yiyecekleri ikram ettiklerini komşuların da onlara çikolata, meyve suyu verdiğini, oturup sohbet ettiklerini, bazen komşuların yiyecek bir şeyler alarak çocuk evine geldiklerini, onların da komşulara bir şeyler ikram ettiklerini ifade etmişlerdir.

Çocuklara aile bireyleriyle görüşüp görüşmedikleri, görüşüyorlar ise nasıl geçtiği sorulduğunda; bir kısmının aile görüşünün hiç olmadığını, aile bireylerinden bahsederek anne, baba, teyze vb. işleri olduğundan gelemedikleri ya da uzakta oturdukları gibi durumları karşı tarafa ifade ederek savunma mekanizması geliştirdikleri görülmüştür. Bunun dışında çocukların bir kısmı aile görüşmelerinden güzel vakit geçiriyorum, eğleniyorum, mutlu oluyorum gibi kısa cümleler ile yüzeysel şekilde bahsettikleri, aile görüşmelerinde genelde aile bireylerinin onlara bir sonraki görüşte alacakları oyuncak, kıyafet vb. bahsettikleri ya da görüşme esnasında tablet ya da telefonda oynadıkları oyunlardan bahsettikleri, aile görüşmelerinde sürekli abur cubur yediklerini belirtmişlerdir. Çocuklardan çoğunun ise ailesine düşkün oldukları, görüşecekleri zamanı sabırsızlıkla bekledikleri, aile bireyleri ile sıklıkla görüşmeler de aralarında duygusal bir bağ olduğu, çocuklardan aile bireyleriyle görüşenlerin büyük kısmı ailesinin onu yanına alacağını umut ettiği, aile görüşlerinden beklentilerinin bu olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA

Çocuk refahı alanında yeni hizmet modeli olarak Çocuk Evleri Hizmetini incelemeye yönelik Başer(2013) tarafından yapılan araştırma sonucunda; çocuk evi hizmetinden faydalandırılan çocukların ve bu alanda görevli personellerin hizmeti benimsedikleri, korunmaya muhtaç çocukların kuruluş bakımı ortamından farklı olarak olumlu yönde gelişim gösterdikleri, bunun yanında söz konusu hizmet modelinin gelecek nesillerin sağlıklı yetişmeleri için koruyucu-önleyici ve rehabilite edici yönünün yüksek olduğunun tespit edildiği gözlenmiştir.

Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerini karşılaştırmaya yönelik Koşay(2013)'ın yapmış olduğu çalışmada; kurum bakımında kalan korunmaya muhtaç çocukların ailesi yanında yaşayan çocuklara göre sosyal becerilerinin düşük çıktığı, söz konusu çocukların kaldıkları kuruma yönelik sosyal becerileri karşılaştırıldığında ise kurum bakımının ev bakımına göre daha dezavantajlı olduğu, kurum bakımı yerine nitelikli çocuk evlerinde kalan korunmaya muhtaç çocukların sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki çalışmalar araştırmamızı destekler niteliktedir. Bu bağlamda çocuk evleri hizmetinden faydalandırılan korunmaya muhtaç çocukların benlik algılarının ve sosyal becerilerinin arttırılmaya, onlara iyi alışkanlıklar kazandırılmaya çalışılması, çocukların kardeşleriyle aynı evde kalmaları mümkün değil ise kardeşlerin görüşmelerinin düzenli şekilde ayarlanmasının sağlanması böylelikle kardeşlik bağlarının korunması, çocukların sağlık ve eğitim durumlarıyla birebir ilgilenilmesi, yaş, cinsiyet ve gelişim düzeyine uygun olarak düzenli faaliyetlere katılımlarının sağlanması, ahlak gelişimlerinin yakından takip edilmesi, çocukların maddi ve manevi açıdan hayata hazırlanmalarına yönelik çalışmalar yapılması, çocuklarla birebir iletişimde olunması ve çocukların yakından takip edilmesi gibi hususlar doğrultusunda Çocuk Evi Hizmet Modelinin başarılı bir bakım yöntemi olduğu çalışmamızda gözlemlenmiştir.

Bunun yanında çalışmamızda elde edilen bulgular ışığında; kuruluş bakımında kalan korunmaya muhtaç çocuklara kıyasla çocuk evinde kalan çocukların bu hizmet ile komşu ziyaretleri gerçekleştirerek sosyal ilişkileri tanımaları, civarda oturan akran

grubu ile sağlıklı iletişim kurabilmeleri bu doğrultuda çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinin amaçlandığı ancak sistemin bu amacına tam anlamıyla ulaşamadığı görülmektedir.

Aile Bakanlığı'nın yayınladığı istatistiksel verilere bakıldığında çocuk evlerinde kalan korunmaya muhtaç çocuk sayısının diğer kurum bakım yöntemlerinin çok üzerinde olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak çocukların toplu olarak barındıkları büyük yetiştirme yurtlarının yerini ev ortamını daha çok hissedebilmeleri için yaygınlaştırılan çocuk evlerine bırakmış olması gösterilmektedir. Bu durum, kurum bakımı altındaki çocukların sosyo-kültürel ve psikolojik gelişimleri açısından son derece önemli bir hizmetin verilmeye başlandığının bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Bugün küçük yaşlarda verilen eğitim ve kazanılan alışkanlıkların gelecek hayatın şekillenmesinde ne kadar önemli olduğu bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuş bir gerçektir. Bilimsel verilerin ışığında bu tür çalışmaların desteklenmesinin önemi tartışma götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar kurum bakımı altındaki çocuklara aile ortamı tam olarak yaşatılamasa da aile ortamına en yakın ortamların oluşturulması son derece önem arz etmektedir (Dinç ve Şenol, 2016).

Yukarıdaki literatür bilgisi araştırmamız bulgularını desteklemektedir. Bahse konu bulgular korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sunulan hizmetlerden toplu bakım sağlayan kuruluşlara göre ev tipi bakım hizmeti olan çocuk evlerinin çocukların gelişiminin sağlıklı devamı açısından daha tercih edilebilir bir bakım yöntemi olduğunu ortaya koymaktadır.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda; Çocuk Evi Hizmetinin korunmaya muhtaç çocuklara aile ortamı sağlama noktasında diğer bakım yöntemlerine nazaran daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılsa da hiçbir kurum bakımı yönteminin çocuklara gerçek aile sıcaklığını veremeyeceği, sağlanan tüm imkanların çok daha azı sağlansa bile çocukların anne baba yanında olmalarının onların gelişimlerini çok daha olumlu etkileyeceği, her çocuğun gerçek bir aile ortamında büyümesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir;

Çocuk Evi Hizmetinde görev alan personellerin ifadelerinden yola çıkılarak; çocuk evinde korunma altında kalmakta olan çocukların kendilerini daha güvende hissedebilecek bir evlerinin olması, aileleri yanında olmasalar bile ev tipi bakım hizmetinden faydalandırılarak ev sıcaklığını hissetmelerinin sağlanması, tüm ihtiyaçlarının kendilerine ait olduklarını bildikleri ev ortamında karşılanması, eşyalarına ve çevrelerine karşı sahiplenme duygularının gelişmesi, yaşlarına uygun sorumluluklar verilerek sorumluluk bilincinin geliştirilmeye çalışılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Çocuk evinde görevli personelleri çocukların aynı çocuk evinde kalan diğer arkadaşları, bakım elemanları ve ev sorumlusu ile ilişki düzeylerinde bireysel farklılıklar, karakterler, cinsiyetler ve yaş durumları gibi etkenlerin çocukların birbirlerine ve çevrelerine karşı davranışlarını şekillendirdiği, tüm bu durumlara rağmen çocukların çoğunun personellere karşı olumlu tutum geliştirdikleri ve aralarında duygusal bağ kurabildikleri, aynı çocuk evinde kalan çocukların zamanla aralarındaki duygusal bağın güçlendiği, aynı çocuk evinde kalan kardeşlerin kardeşlik bağlarının korunduğu, çocuk-çocuk, çocuk-personel arası iletişimlerin genel anlamda olumlu olduğu öğrenilmiştir. Bunun yanı sıra yaş durumunun çocuklar arası iletişimde çok önemli olduğu, aynı çocuk evinde kalan yaşıt veya aralarındaki yaş farkı az olan çocukların birbirleriyle iletişimlerinin daha kuvvetli olduğu, paylaşımlarının arttığı, ev içinde-dışında anlaşabildikleri, aralarında yaş farkının fazla olduğu çocuklarda ise yaşça büyük olan çocukların evde otorite kurarak diğer çocukları yönlendirdikleri, yaşı büyük olan çocukların evde yaşı küçük olan çocuklar üzerinde baskı oluşturdukları, bu durumun çocukların psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz etkilediği vurgulanmıştır.

Çocuk evinde kalan çocukların bakım elemanları ve ev sorumlusuyla ilişkilerinin genel olarak iyi olduğu, çocuklar bakım elemanlarının onların ihtiyaçlarını karşılaması, bakımlarını sağlaması gibi durumlardan dolayı bakım elemanlarını farklı bir yere koydukları, onları sevip saydıkları ancak bazı zamanlar çocuklar her şeyi elde edebileceklerini, çevredekilerin onlara her istediklerini karşılamak zorunda olduğunu düşündükleri, evde saygı ortamının azaldığı, bu durumun yaş gurubuyla da oldukça ilintili olduğu belirtilmiştir.

Araştırma kapsamında çocuk evinde kalmakta olan görüşme yapılan çocukların büyük bir kısmı; ailesi yanında kalmak istediklerini ve çocukların aileleri yanında olmalarının doğru olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuk evinde kalmaktan memnun ve mutlu olan çocuk sayısının da yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çocuk evinin çocuklara aile ortamı sağladığı, çocukların yaşadıkları evi sahiplendikleri ve aidiyet duygularının geliştiği görülmekle beraber hiçbir sistem hiçbir şekilde aile yerini tutmamakta, çocuklar kendilerinde hissettikleri bu eksikliği ifade etmektedirler.

Çocuk evlerinde kalan çocukların zaman zaman diğer çocuk evlerini ziyaret ettikleri, kurumun ya da çocuk evi açılışında protokolü olan derneğin planladığı etkinlikte bir araya geldikleri, farklı çocuk evlerinde kalan çocuklar arasında bir bağ kurulabildiği personeller tarafından ifade edilmiştir. Bu bağlamda gerçekleşen ziyaretler esnasında ortaya çıkan durumlarda yaş grubu, cinsiyet ve bireysel farklılıklar dikkate alındığında olumsuzluklar ortaya çıkabildiği, küçük yaş grubu çocuk evleri arasında gerçekleştirilen ziyaretlerde kıskanma durumlarının söz konusu olabildiği, büyük yaş grubu çocuk evlerinin gerçekleştirdikleri ziyaretlerde ise yaşça büyük çocuklar kendilerinden küçüklere üstünlük kurmaya çalışabildikleri, bunun aksine söz konusu ziyaretlerle çocuklar arasında sağlıklı bir bağ ve güzel arkadaşlıklar kurulduğu, çocuklar karşılıklı ziyaretlerle evlerine misafir geldiği zaman nasıl davranmaları gerektiğini ve birinin evine misafir olarak gittiklerinde nasıl davranmaları gerektiğini öğrendikleri, buna bağlı olarak büyük yaş grubu kız evlerinde mutfakta bakım elemanına yardım etme, yemek yapma, odasını toplama gibi temel becerilerin öğretildiği ifade edilmiştir.

Çocuk evinde görevli personeller; çocukların öğretmenleri ve okul arkadaşları ile ilişki düzeylerinin genel anlamda olumlu olduğunu, okulda uyum problemi yaşayan çocukların öğretmenlerinin durumu bildiklerinden çözüm odaklı yaklaşım sergilediklerini, çocukların okul arkadaşlarıyla iletişimde ise; çocuklar genelde aynı okulda yine çocuk evinde kalan bir çocuk varsa daha çok onunla samimi olduklarını, çocuk evinde uyumlu olan çocuğun genelde okuldaki arkadaşlarıyla da uyumlu, uyum problemi yaşayan çocuğun ise yine aynı şekilde olduğunu belirtilmişlerdir.

Çocuk evinde görevli personeller; kardeşi ile aynı evde kalan çocukların kardeşlerini yakın arkadaş olarak gördüklerini, çocuk evinde beraber kalan çocukların yaş grupları ve cinsiyetleri genelde aynı olduğundan sürekli beraber zaman geçirdiklerini ve beraber oyun kurdukları için birbirlerini en yakın arkadaşı olarak gördüklerini, okulda ise

genelde sıra arkadaşlarından söz ettiklerini ya da iyi anlayabildikleri bir çocuk varsa en yakın arkadaş olarak ondan bahsettiklerini ifade etmişlerdir.

Çocuk Evinde kalan çocukların genelde yaşadıkları çocuk evini, arkadaşlarını, görevli bakım elemanlarını ve ev sorumlularını benimsedikleri görülmekle beraber yaşadıkları olumsuz ya da olumlu durumları-kişilik yapılarına bağlı olarak- çocuk evinde paylaştıkları sonucuna elde edilen bulgular sonucu ulaşılmıştır.

Çocuk evinin civarında oturan kişilerin çocuklara yaklaşımının ne yönde olduğunu görevli personeller; komşuların genellikle çocukların yaşadıkları yerin çocuk evi olduklarını bildiklerinden gerekli hassasiyeti göstermeye çalıştıklarını, çocuklarla dışarı çıkıldığında yardımcı olma ihtiyacı içinde olduklarını, bazı komşuların çocuklarla duygusal bağ kurduklarını ve çocuk evine gelip gitmek istediklerini ya da çocukları kendi evlerinde ağırlamak istediklerini, bazı komşuların çocuklara acıyarak baktıklarını ve ulu orta personele para uzatarak bağışta bulunmak istediklerini, bunun aksine bazı komşuların çocuk gürültüsünden rahatsız olarak durumu görevli personellere sürekli dile getirdiklerini ya da site yönetimine çocuk evini şikayet ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak bahsedilen iki farklı yaklaşımdan büyük çoğunluğunun olumlu olduğunu, bunun yanı sıra komşuların çocuklara nasıl bakıldığını anlamak amacıyla çocukları ve bakım elemanlarını parkta, bahçede gözlem altında tuttuklarını da eklemişlerdir.

Çocuk evinde kalan çocukların dışarıdan herhangi bir komşu, gönüllü vb. kişiler evlerine geldiğinde mutlu olduklarını, onların da bu ziyaretleri gerçekleştirmekten keyif aldıklarını, bu gibi durumların çocuğun sosyal çevresinin genişlemesine ve sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı görevli personeller tarafından aktarılmıştır.

Araştırma kapsamında görevli personellere yöneltilen Çocuk evinde kalan çocukların parka vb. yerlere gittiklerinde akran grupları ile kolay iletişime geçip geçemedikleri sorulduğunda genel olarak alınan yanıt çocuğun ilk etapta çocuk evinde kalan arkadaşıyla oynamayı tercih ettiği ancak yanına tanımadığı bir çocuk gelince de onunla iletişime geçebildiği, oyununa dahil ettiği yönündedir. Çocukların yaş, gelişim düzeyi, cinsiyet gibi durumları göz önünde bulundurularak sosyal etkinliklere katılım sağladıkları, bu durumda dışarıda akran grubu çocuklarla iletişime geçme noktasında - kişilik yapısına bağlı olarak- çok zorlanmadıkları alınan genel yanıtlardandır.

Araştırma kapsamında değerlendirilen çocuk evlerinin yaklaşık yarısının gönüllüsü olduğu öğrenilmiş, personeller; çocukların çocuk evine gönüllü gelen kişilerle ilk etapta pek paylaşımlarının olmadığını ancak gönüllü kişi düzenli aralıklarla çocukları ziyaret etmeye başladığı zaman aralarında duygusal bağ kurulduğunu, çocukların gönüllülerle vakit geçirmekten keyif aldıklarını, bir süre eve gelmeyince merak ettikleri ya da özledikleri için sorduklarını, bazı çocukların gönüllülerinin evlerine gitmek, orda kalmak istediklerini dile getirdiklerini ifade etmişlerdir.

Görevli personeller; ailesi ile görüşen çocukların aile bireyleri ile iletişim düzeyinin çocuktan çocuğa farklılık gösterdiğini, bazı çocukların aileleri ile aralarında yoğun bir duygusal bağ olduğunu ve aile görüşmelerinin çocuk açısından olumlu geçtiğini, bazı çocukların aile görüşmelerinde aile bireylerinin çocuklara abur cubur getirdiklerini, çocukların ellerine telefon, tablet vererek görüşmeyi bu şekilde geçirdiklerini, bazı anne-babaların iki saatlik görüşme diliminde bile sıkılarak görüşmeyi erkenden sonlandırdıklarını, bu gibi görüşmelerin çocuk açısından olumsuz durumlara sebebiyet verdiğini, aile bağlarının yok denecek kadar az olduğunu belirtmişlerdir.

Çocuk Evlerinde görevli personeller çocuk evinde kalmakta olan çocuklarla dışarıda yapılan faaliyetlerde bazı çocukların etkinliklerden mutlu ayrıldıklarını, etkinliğin olduğu alanda akran grubu çocuklarla kaynaşma sağlayabildiğini, çocukların yaş ve gelişimine göre yapılan faaliyetlerin çocukların psiko-sosyal ve duygusal gelişimlerine katkı sağladığını, çocukların sosyalleşmesine etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Bunların aksine bazı çocukların dışarıya çıktıklarında kendilerini daha farklı tanıtmaya çalışma amacıyla farklı görünmek istedikleri, etkinlik bittikten sonra hoşnutsuz tavırlar sergiledikleri, normalden daha fazla hareketli oldukları, kuralların dışına çıkabildiklerini, bazı çocukların dışarı çıkıldığından ürkek ve çekingen olduklarını ifade etmişlerdir.

Genel olarak konu hakkında bakım elemanları ve ev sorumlularının ortak düşüncesi çocuklarda Çocuk Yuvası veya Yetiştirme Yurdundan geldikleri ilk zamana göre gözle görülür olumlu değişiklik olduğu yönündedir. Çocukların ev ortamında yetişmelerinin onlara tam olarak anne-baba olunamasa da aile sıcaklığının verilmeye çalışılmasının geri dönüşlerinin olumlu olduğunu, bir evde yaşamının kurallarını öğrendiklerini, çocukların ev ortamında yaşamaktan memnun ve mutlu olduklarını, çocuklarla birebir ilgilenilmesi sebebiyle durumun çocukların kişisel temizliklerine, ders başarılarına,

kendilerini ifade ediş şekillerine yansıdığını, her şeyden önce ve çokça önemli olarak çocukların aidiyet duygularının geliştiğini, evlerini benimsediklerini ve rahat davrandıklarını, diğere insanlarla iletişimlerinin daha olumlu yönde olduğunu ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan çocukların hemen hemen hepsi kaldıkları çocuk evini benimsedikleri, ev sorumluları ve bakım elemanlarını sevdiklerini, onlarla uzun süredir ilgilenen personelleri aile bireyleri olarak gördüklerini, aynı çocuk evinde beraber kalan kardeşlerin bu durumdan çok mutlu oldukları, diğere arkadaşları ile iletişimlerinin ise ne kadar süredir beraber kaldıkları ya da yaş grubuna göre değışiklik gösterdiği tespit edilmiştir.

Çocuklar başka çocuk evinde kalan çocuklarla görüştükleri, onların evlerine gelmelerinden mutluluk duydukları, arkadaşlarının evlerine ziyarete gitmeyi sevdikleri, bunun dışında komşu ziyaretleri gerçekleştirmekten büyük keyif aldıkları, gönüllüsü olan çocukların gönüllü kişilerden olumlu olarak bahsettikleri, beraber geçirdikleri zamandan son derece mutlu oldukları saptanmıştır.

Küçük yaş grubu çocukların öğretmenlerini çok sevdiklerini, ergen yaş grubundaki çocukların ise birden fazla öğretmenlerinin olduğunu, hepsiyle iletişimlerinin olmadığını, ilişkilerinin yüzeysel olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Arkadaş ilişkileri sorulduğunda ise kardeşiyle beraber kalan çocukların kardeşini, çocuk evinde kalan sevdiği bir arkadaşın ya da sınıfta kendisini yakın hissettiği arkadaşını en yakın arkadaşı olarak gördüklerini, ergen grubu olan çocuklar ise daha çok okulda kendilerini yakın hissettikleri arkadaşlarından bahsettikleri görülmüştür.

Çocuk evinde kalan çocukların okul arkadaşlarıyla olan ilişkileri genelde çocuğun yapısına bağılı olmakla birlikte çocuk kurum bakımına alınmasından itibaren zaten çokça çocukla bir arada olmakta, çocuklarla nasıl iletişim kurabileceğini bilmektedir. Yalnız ilk okulda diğere çocukları annelerinin okula bıraktığını gören çocuk evlerinde kalan çocuklar bu durumda haklı olarak üzülebilmekte ya da kıskanabilmektedir. Bazı çocukların bu gibi durumlarda çocuk evi bakım elemanını ya da ev sorumlusunu arkadaşlarına ‘anne, teyze’ gibi sıfatlarla tanıttığı, bazı çocukların kolay kabul göreceğı düşüncesiyle arkadaşlarına çocuk evinde kaldığını söylemedikleri, anne-babalarıyla beraber kaldıklarını ve onlarla geçirdikleri hayali zamanı anlattıkları görülmüştür.

Çocuk evinde kalan çocukların devam ettikleri okulların idare personelleri ve öğretmenleri genelde çocuğa karşı olumlu tutum geliştirmekte, çocuk ile ilgili gerekli hassasiyeti göstererek olumsuz bir durum geliştiğinde çocuğun velisi-ev sorumlusu- ile görüşüp durumunu sorarak evde ve okulda tutarlı davranışlar sergilenebilmesi adına iş birliği yoluna gitmektedir. Ancak bu noktada aksi tutumlarla da karşılaşılabilenekte çocuğun okulda sergilediği her olumsuz davranışı çocuğun kurum bakımında olmasına, çocuk evinde ilgilenilmemesine bağlamaktadırlar. Bu gibi durumlarla okul idaresi ve öğretmenler çocuğu bir eğitimciye yakışmayacak şekilde etiketlemekte, arkadaşlarından uzaklaştırmakta, okuldan soğutmaktadırlar.

Araştırma kapsamında değerlendirilen çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç 45 çocuktan 7'sinin aile bireylerinden birine, 15'inin kaldıkları çocuk evinde görevli bakım elemanı ya da ev sorumlusuna, 4'ünün çocuk evinin gönüllüsüne, 14'ünün kendilerine yakın hissettikleri arkadaşlarına, 2'sinin öğretmenine ve 3'ünün kimseye güvenmediğini ifade etmişlerdir. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde; çocuk evinde korunma ve bakım altında kalmakta olan çocukların ve bu alanda görevli personellerin çocuk evini benimsedikleri, çocukların diğer kurum bakımı yöntemlerine kıyasla çocuk evinde daha olumlu yönde gelişim gösterdikleri, çocuklar ile görevli personeller arasında güvenli ve sağlıklı bir bağ geliştiği, çocuk evi hizmet modelinin koruyucu-önleyici ve rehabilite edici yönü yüksek olan bir bakım yöntemi olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Küçükçekmece/İstanbul bölgesinde yer alan 14 çocuk evinde korunma altında bulunan 45 çocuk ve görevli 39 personel ile bu hizmet modelinin faydalandırılan çocukların sosyalizasyon sürecine etkisi konulu görüşme gerçekleştirilmiştir.

Çocuk evinde kalmakta olan çocukların ve çocuk evinde görevli personellerin bu hizmet modelini benimsedikleri, aralarında duygusal bağ geliştirdikleri saptanmıştır. Çocuk evinde kalan çocukların aynı evde kalan arkadaşları, bakım elemanı ve ev sorumlusuyla genel anlamda iletişimlerinin olumlu olduğu, çocukların kaldıkları yapıda mutlu oldukları ancak ne şartta olursa olsun aileleri yanında kalmak istediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte çocuğun sosyalizasyonuna yönelik yaş, gelişim düzeyi ve cinsiyetine uygun, akran grubu çocuklarla iletişime geçebileceği faaliyetlere ağırlık verilmelidir. Çocukların yetenek ve istekleri doğrultusunda düzenli olarak katılacakları spor, sanat vb. alanlara yönlendirilmeleri gerekmektedir.

Çocukların komşu ya da gönüllülerine gerçekleştirdiği ziyaretlerle çocuğun sosyal çevresi genişlemekte, bu durum çocuğun toplumsallaşmasına olumlu yönde etki etmektedir. Bu durum söz konusu gönüllü ve komşuların çocuklarıyla kaynaşma imkânı sağlamaktadır. Çocuk aynı evde kaldığı diğer arkadaşlarından başka yaş grubu aynı/farklı/cinsiyeti aynı/cinsiyeti farklı çocuklarla etkileşime geçmekte bu durum sonucunda da çocuğun iletişim kapasitesi genişlemektedir. Bu sebeple zaman zaman çocukların kendi akran grubu ile bir araya gelmelerini sağlayacak ziyaretler ya da etkinliklerin planlanması önemlidir.

Çocuk Evinin ya da çocuğun bireysel olarak gönüllülerinin olması bazen çocuk açısından dezavantaj olabilmektedir. Çocuk ile çok uzun süre zaman geçiren, duygusal bağı bulunan gönüllü çocuğun hep aynı yerde kalmasını, onunla zaman zaman görüşmelerinin devam etmesini istemektedir. Bu doğrultuda çocuğun aile odaklı hizmet modellerinden faydalandırılması noktasında; çocuğun koruyucu aile ya da evlat edindirme süreci varsa bu sürecin olumsuz seyrini ve sonuçlanmasını sağlayabilmektedir. Bu durumların yaşanmaması adına gönüllü olmayı isteyen kişiler ve hali hazırda çocuğa gönüllü kişilere “aile odaklı hizmetler” hakkında bilgi verilerek çocuk açısından en doğru bakımın bu olduğu açıklanmalıdır.

Çocuk Evi Hizmet Modelinin çok yeni bir kurum bakımı yöntemi olması, toplumumuzun bir kısmının halen bu yöntem hakkında bilgi sahibi olmamaları olumsuz durumlar yaşanmasına sebebiyet verebilmektedir. Tüm bu yaşanan olumsuz tutum ve davranışların azaltılması yönünde bu bakım yönteminin anlatılması, kamu spotu, sosyal sorumluluk projeleri gibi yöntemlerle toplumun bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Çocuk evi açılması planlanan daireye/apartmana komşu olan kişilere önceden görüşme yapılması, çocuklara yaklaşım tarzının nasıl olması gerektiği, karşılıklı ziyaret yapılabileceği ancak bu ziyaretler hususunda bazı durumlara dikkat edilmesi hakkında kişilerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çocukların komşuluk ilişkilerini tanımaları, akran grubu komşu çocukları ile tanışıp/kaynaşmaları, yaşıtı olan çocukların ne yaptığını gözlemleyerek sosyal öğrenme yoluyla toplumsallaşmasına katkı sağlanması önerilmektedir. Bu durum komşu ile çocuk arasında bir zaman sonra duygusal bağ olmasını sağlamakta kişi çocuğun gönüllü ya da koruyucu ailesi olmak isteyebilmektedir.

Çocuk evlerinde kalmakta olan korunmaya muhtaç çocukların hali hazırda devam ettikleri okullarda okul idaresi ve öğretmenlerin onlara karşı geliştirdikleri olumsuz düşünce, duygu ya da tutumların önlenmesi adına ev sorumlusu çocuğun gittiği okuldaki öğretmeni ve okul idaresi ile düzenli görüşerek çocuk hakkında karşılıklı paylaşımında bulunulmalıdır. Bunun yanı sıra korunma ve bakım altında bulunan çocukta görülen bazı davranış kalıpları, kurum bakımı, çocuk evleri hizmeti hakkında bilgilendirmeler yapılması önerilmektedir.

Çocuk Evi Hizmetinden faydalandırılan çocuklara bir evleri oldukları ve bu evde kalanların aile oldukları hissettirmeye çalışılsa da çocuğun öz ailesinin yeri doldurulamamaktadır. Bu bağlamda Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü; çocukların kurum bakımında kalmalarını engelleyici ve çocuğun aile yanında kalmasına/desteklenmesine yönelik sosyal politikalar geliştirmek için çalışmalara ağırlık vermiştir. ASPB bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kurum ve kuruluşlarda görevli meslek elemanlarının önceliği çocuğun kendi ailesi yanında yetişmesinin mümkünliğini araştırmak olmalıdır. Aile yanına dönmesi mümkün görülmeyen ya da halihazırda ailesi bulunmayan çocukların durumlarına göre koruyucu aile veya evlat edinme hizmetlerinden faydandırılmaları için gerekli mesleki çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Adams R. Dominelli L. Malcolm P. Çev. Tuncay T.(2005) Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar, Nika Yayınevi, 1. Baskı, 27-32. Ankara

Başer H.(2013) Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli: Çocuk Evleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Konya

Bekman S. Koç A.(2013) İnsan Gelişimi Aile ve Kültür: Farklı Bakış Açılıarı, Koç Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, 113-155. İstanbul

Bütün M.(2010) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Çocuk Bakım Hizmetleri Farklı Ülke Uygulamaları, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Afşaroğlu Matbaası, Ankara

Büyüköztürk Ş. Ve Ark.(2016) Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Vadi grup yayın, 21. Baskı, 151-163. Ankara

Bozkurt V.(2004) Değişen Dünyada Sosyoloji, Ekin Kitabevi, 111-131. Bursa

Can M.(2013) Günümüz Refah Politikaları Bağlamında Sosyal Hizmetin Farklı Modelleri, Nobel Akademi Yayınları, 52-98

Cılga İ. Hatiboğlu B.(2012) Sosyal Bilimler ve Sosyal Hizmet Üzerine Düşünceler, SABEV yayınları, 57-89. Ankara

Çakmaklı K. Aileler İçin Sosyal Hizmet, T.C. Devlet Bakanlığı Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Genel Yayın No:12, 2. Baskı

Çay, M.(2009) Osmanlı Devleti'nde Çocuk Koruma Sistemi, İdeal Sosyal Hizmet.

Çekin A.(2014) Maneviyat, Manevi Bakım ve Sosyal Hizmet, Etüt yayınları, 81-95. 1. Basım, Samsun

Çengelci E.(1998) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Aydınlar Matbaacılık, 1. Basım, Ankara

Çoban İ. Ve Ark.(2004) Türkiye'de Sosyal Hizmet Uygulamaları İhtiyaçlar ve Sorunlar, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2004 Alanya, Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara

Deniz M. Engin E.(2012) Çocukluk Döneminde Gelişim, Maya Akademi yayıncılık, 203-230. 4. Baskı, Ankara

Doğan R.(2013) Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği, Ankara Barosu Dergisi (<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2013-2/2013-2-5.pdf> Erişim Tarihi: 27.12.2017)

- Dinç A.(2016) Korunmaya Muhtaç Çocuk Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış, Kırklareli Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi,
([www.academia.edu/28740075/ KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK OLGUSUNA SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ](http://www.academia.edu/28740075/KORUNMAYA_MUHTAÇ_ÇOCUK_OLGUSUNA_SOSYOLOJİK_BİR_BAKIŞ) Erişim Tarihi: 06.01.2018)
- Duyan V. ve Ark (2014) Dünü Bugünü Yarınıyla İnsanı Anlamak: İnsan Davranışının Kökenleri ve Sosyal Çevrenin Etkileri, Nar Yayınevi, 108-119. İstanbul
- Duyan V.(2014) Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri, Sosyal Çalışma Yayınları, Ankara
- Fitcher J. çev. Çelebi N.(2000) Sosyoloji Nedir, Atilla Kitabevi,54-59. 4. Baskı, Ankara
- İ. Günşen T.(2009) Çocuk Suç ve Sokak: Sokakta Yaşayan Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar, TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Genel Yayın No:142, Birinci Basım, Ankara
(http://www.ailetoplum.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_58_cocuk_suc_ve_sokak.pdf Erişim Tarihi:30.01.2017)
- Karasar N.(2009) Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, 9. Basım, 44-45. Ankara
- Koşar N.(1992) Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı, 2.Basım,123-149. Ankara
- Karatay A.(2007) Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Karataş Z.(2015) Osmanlı Devleti'nde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Ocak
(<http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2014/12/osmanli-devletinde-korunmaya-muhtac-cocuklara-yonelik-sosyal-hizmet.pdf> Erişim Tarihi: 15.12.2017)
- Kır E.(2013) Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz ve İstismara Karşı Önleyici Eğitim Çalışmaları, Dergi Park Akademik, Cilt: 71, Sayı:1 (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/97787> Erişim Tarihi: 12.12.2017)
- Koşay A.(2013) Çocuk yuvasında ve Çocuk Evinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocuklar İle Ailesi Yanında Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, İzmir
- Oğuz E.S. (2011) Edebiyat Fakültesi Dergisi, Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı, Cilt:28 Sayı:2
- Öcel N.(2002) İletişim ve Çocuk, İstanbul Üniversitesi, İletişim yayınları, İstanbul
- Özbesler C.(2009) Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci, Aile ve Toplum
- Özdemir N. Ve Ark.(2008) Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: Korunmaya Muhtaç Çocuklar, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:32, No:2, Aralık
(<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1842.pdf> Erişim Tarihi: 29.12.2017)

- Özkan Y.(2011) Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı, Maya Akademi Yayınevi, 3.Baskı, 1-31. Ankara
- Salim M.(2011) Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta
- Sarıaltın D.M.(2017) Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara
- Saygılı S.(2007) Çocuk Psikolojisi, Nesil yayınları, 41-43. İstanbul
- Seyyar A.(2011) Sosyal Politika Bilimine Giriş, Sakarya Yayıncılık, Sakarya
- Sheafor B. Horejsi C. Çev. Bilgen(2015) A. Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler, Nika Yayınevi, 21-34. Şubat
- Şeker A.(2014) Sosyal Hizmete Giriş, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2533, 4.baskı, Mart (<http://www.nevoku.com/ViewDeck.aspx?deckID=2d08194b-b647-46d6-a1f0-f85f0a2fb9bf> Erişim Tarihi: 22.12.2017)
- Şeker A.(2008) Sosyal Çalışma Mesleği, SABEV yayınları, Ankara, Şubat
- Şenocak H.(2010) Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:51 (<http://www.arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/51602/makaleler/51/1/arastirmax-korunmaya-muhtac-cocuklara-saglanan-bakim-yontemleri.pdf> Erişim Tarihi: 09.01.2018)
- Şimşek Z. ve Ark.(2008) Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Türk Psikiyatri Dergisi, (<http://www.turkpsikiyatri.com/C19S3/235-246.pdf> Erişim Tarihi: 05.01.2018)
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü(2010) Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması, Ankara (http://www.ailetoplum.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/kutuphane_61_turkiyede_aile_degerleri.pdf Erişim Tarihi: 09.12.2017)
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü(2017) Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı Raporu, Ankara (<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/data/59df5127290eac12f01b70a5/ÇALIŞTAY%20RAPORU%20PDF.pdf> Erişim Tarihi: 15.01.2018)
- Tezcan M.(2005) Çocuk Sosyolojisi, Kök Yayıncılık, 10-21,97. Ankara, Eylül
- Tıraşçı Y. Gören S.(2007) Çocuk İstismarı ve İhmali, Dicle Tıp Dergisi, Cilt:34, Sayı: 1, (<http://www.dicle.edu.tr/Fakulte/Tip/dergi/yayin/14.Cocukistismariveihmali.pdf> Erişim Tarihi: 12.12.2017)

- Tomanbay İ.(1991) Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2875, AÖF Yayını No: 1832
- Tufan B.(2013) Toplum ve Sosyal Hizmet, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayını, Cilt:14, Sayı:2, Ankara
- Tunç İ.(2013) Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları, Ekim
- Türkmen B.(2015) Sosyal Hizmet Tarihi,1-25. İzmir
- Uluğtekin S.(1991) Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Bizim Büro Yayınevi, 26-31. Ankara
- UNİCEF(1998) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş
- Ünal V.(2015) Dünden Bugüne Kültürümüzde Koruyucu Aile Hizmetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler, Ankara
- Üstüner S. Ve Ark.(2005) Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi (http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/07/koruyucu_aile.pdf Erişim Tarihi: 28.12.2017)
- Vatandaş S.(2014) Alman Gençlik Dairesi (Jugendamt) ve Koruma Altına Alınan Türk Kökenli Çocuklar, Bilge Stratejisi Dergisi, Cilt:6, Sayı:10, (http://www.academia.edu/29995774/Alman_Genclik_Dairesi_Jugendamt_ve_Koruma_Altina_Alina_n_Turk_Kokenli_Cocuklar Erişim Tarihi: 01.01.2018)
- Yaban, E. Yükselen A.(2007) Korunmaya Muhtaç 7-11 Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt: 18, Sayı: 1, Nisan (<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423931341.pdf> Erişim Tarihi: 03.01.2018)
- Yaşar, Ö. Dağdelen N.(2013) Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerine Geçişin Çocukların Sosyo-Kültürel Ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:18 (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/215729> Erişim Tarihi: 14.01.2018)
- Yavuzer H. (2003) Çocuğu Tanımak ve Anlamak, Remzi Kitabevi, 10.baskı, 112-118. İstanbul, Şubat
- Yavuzer H.(1982) Çocuk ve Suç, Bilimsel Sorunlar Dizisi:6, Altın Kitaplar Yayınevi, 224-240.
- Yazıcı E.(2012) Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 9, Sayı:18 (<http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/139216-20140207143546-29.pdf> Erişim Tarihi: 11.01.2018)
- Yıldırım N. ve K.(2008) Sosyal Hizmete Giriş, Sakarya yayıncılık, 1.baskı, 115-124. Sakarya, Ağustos

Yıldırım Ş.(2013) Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların İlişki Dinamikleri: İzmir Örneği, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara

Yolcuoğlu İ. G. (2012) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurulması, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Kapatılması Konusunun İrdelenmesi (<http://ismetgalip.com/aile-ve-sosyal-politikalar-bakaligi-kurulmasi-ve-shcek-genel-mudurlugunun-kapatilmasi-ve-tasra-teskilatinin-il-ozel-idarelere-devredilmesi-konusunun-irdelenmesi/> Erişim tarihi: 29.12.2017)

Yolcuoğlu İ.G.(2010) Çocukların İhmal- İstismara Uğramasında Aile ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri ve Sosyal Hizmet Müdahalesi, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 1, Nisan (http://psikiyatriksosyalhizmet.com/wpcontent/uploads/2010/02/cocuk_ihmali_sosyal_hizmet_mudahalesi.pdf Erişim Tarihi: 30.12.2017)

Yolcuoğlu İ.G.(2009) Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi, Aile ve Toplum, Cilt: 5, Sayı: 18 (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/197984> Erişim Tarihi:05.01.2018)

Yörükoğlu A.(1992) Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Özgür Yayınları, 11-13. İstanbul, Ekim <http://alo183.aile.gov.tr/alo-183> Erişim Tarihi:15.01.2018

<http://canakkale.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/cocuk-evi-koordinasyon-merkezi> Erişim Tarihi: 17.01.2018

<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler> Erişim Tarihi: 15.01.2018

http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/cocukevleri_calismaesaslari.pdf Erişim Tarihi: 03.01.2018

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/mevzuat/kanunlar> Erişim Tarihi:19.12.2017

<http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme> Erişim Tarihi:27.12.2017

<http://www.koruyucu.aile.gov.tr/> Erişim Tarihi: 27.12.2017

<https://herkesindergisi.com/yasincetin/himaye-i-etfal-cemiyetiden-gunumuze-devlet-korumasinda-cocuk/> Erişim Tarihi: 09.01.2018

www.resmigazete.gov.tr Erişim Tarihi:30.12.2017

EK- A

Görüşme Formu-1
Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

“Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Sosyalleşmesi, Küçükçekmece/İstanbul Örneği”

Değerli katılımcılar bu çalışma bir araştırma amacıyla yapılmaktadır.

Araştırmanın amacı; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı hizmet vermekte olan Küçükçekmece/İstanbul bölgesindeki Çocuk Evlerinde kalan korunmaya muhtaç çocukların sosyalleşme sürecinin, Çocuk Evlerinde görevli bakım personelleri, meslek elemanları ve çocuklardan alınan görüşlerden yararlanılarak değerlendirilmesidir.

Yapılan görüşmede vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel çalışma amacıyla kullanılacaktır. Sosyalleşme olgusunun korunmaya muhtaç çocuklar açısından Çocuk Evi Hizmet Modelinde ne derece uygulanabilir olduğunu ölçmeyi hedef alan bu çalışmaya zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Hilal ŞAVLI

1. Cinsiyetiniz:
2. Yaşınız:
3. Eğitim Durumunuz:
4. Mesleğiniz:
5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı çalıştığınız kuruluşlar (Çocuk Evi Hizmeti dahil) ve çalışma sürelerinizi lütfen belirtiniz
6. Bu alanı tercih etme nedeniniz nedir?
7. Kurumda şu anki göreviniz nedir?
8. Görevli olduğunuz çocuk evi sayısı ve çocuk sayısı kaçtır?

9. Çocuk Evleri Hizmeti alanında çalışmaktan memnun musunuz?
10. Sizce kurum bakımında kalmakta olan çocukların faydalandırılacakları en uygun bakım yöntemi nedir?
11. Sorumlu olduğunuz çocuklardan aynı Çocuk Evinde kalan çocukların birbirleriyle olan iletişimleri nasıldır? lütfen ayrıntılı bir şekilde açıklayınız.
12. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerinde kalan çocukların başka çocuk evlerinde kalan çocuklar ile ilişki düzeyi nasıldır? Lütfen açıklayınız
13. Sorumlu olduğunuz çocukların Çocuk Evinde görevli bakım elemanı ve ev sorumlusu ile ilişki düzeyi nasıldır? lütfen ayrıntılı bir şekilde açıklayınız
14. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerindeki bakım elemanlarının birbirleriyle ve ev sorumlusuyla iletişim düzeyi nasıldır? İletişim problemi yaşanıyor ise nedeni nedir ve bu durum çocuklara yansıyor mu?
15. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerindeki çocuklar okula gidiyorlarsa öğretmeni/öğretmenleri ve okuldaki arkadaşlarıyla iletişimleri nasıldır?
16. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerindeki çocukların çocuk evinde en yakın arkadaşı olarak bahsettiği biri var mı? Varsa ilişki düzeyinin nasıl olduğunu lütfen açıklayınız
17. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerindeki çocuklar okuldan geldiklerinde okulda yaşadıkları olumlu ya da olumsuz durumları sizinle paylaşıyor mu?
18. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerinin civarında oturan kişilerin çocuklara yaklaşımı ne yönde olmaktadır? (olumlu/olumsuz) Lütfen açıklayınız
19. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerinde kalan çocuklar ile yaşadıkları bölgede parka vb. çıkıldığında oradaki akran grubu ile kolay iletişime geçebiliyorlar mı?
20. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerinde karşılıklı olarak komşu ziyareti yapılıyor mu? Yapılıyor ise bu ziyaretlerin çocuğu olumlu ya da olumsuz nasıl etkilediğini lütfen açıklayınız
21. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerinde kalan çocuklar öz aileleri ile görüşüyorlar mı? Görüşüyorlar ise görüşmenin sıklığı ve aile bireyleri ile iletişimleri nasıldır? Lütfen açıklayınız
22. Görev aldığınız Çocuk Evi/Evlerinin gönüllüsü var mı? Varsa Çocuk Evine geliş sıklığı nedir? Çocuklarla ilişki düzeyi nasıldır?
23. Çocuk evinde kalan çocuklar ile Çocuk Evi dışında yapılan faaliyetlerde çocukların davranışlarında farklılıklar oluyor mu? Oluyorsa lütfen ne yönde olduğunu açıklayınız

24. Sorumlu olduğunuz çocukların Çocuk Yuvasından Çocuk Evine ilk geldikleri zamana göre gözlenen olumlu/olumsuz değişimler nelerdir açıklayınız.
25. Kendi çevrenizde gördüğünüz ya da çocuğunuz/akrabanız olan çocuklarla Çocuk Evinde kalan çocuklar arasında ne gibi farklılıklar gözlemliyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

EK-B

Görüşme Formu-2
Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

“Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Sosyalleşmesi, Küçükçekmece/İstanbul Örneği”

Değerli katılımcılar bu çalışma bir araştırma amacıyla yapılmaktadır.

Araştırmanın amacı; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı hizmet vermekte olan Küçükçekmece/İstanbul bölgesindeki Çocuk Evlerinde kalan korunmaya muhtaç çocukların sosyalleşme sürecinin, Çocuk Evlerinde görevli bakım personelleri, meslek elemanları ve çocuklardan alınan görüşlerden yararlanılarak değerlendirilmesidir.

Yapılan görüşmede vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel çalışma amacıyla kullanılacaktır. Sosyalleşme olgusunun korunmaya muhtaç çocuklar açısından Çocuk Evi Hizmet Modelinde ne derece uygulanabilir olduğunu ölçmeyi hedef alan bu çalışmaya zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Hilal ŞAVLI

1. Cinsiyetin:
2. Yaşın:
3. Okula gidiyorsan kaçınıcı sınıfta olduğunu belirtir misin?
4. Kardeşin var ise kaç kardeşin olduğunu ve şu an nerede yaşadıklarını belirtir misin?
5. Kardeşlerinle beraber yaşamak ister misin?(aynı Çocuk Evinde kalmıyor ise)
6. Ne kadar süredir Çocuk Evinde kalıyorsun?
7. Çocuk Evine gelmeden önce çocuk yuvası/yetiştirme yurdunda kaldın mı? Kaldıysan süresini belirtir misin?
8. Aşağıdakilerden hangisinde yaşamayı tercih edersin, neden?
 - a) Bulduğum Çocuk Evinde
 - b) Çocuk Yuvasında
 - c) Yetiştirme Yurdunda

- d)Ailemle beraber kendi evimizde
 - e) Akrabalarımın yanında
 - f) Diğer
9. Çocuklar sence nerede yaşmalıdır? Neden?
- a) Çocuk Evinde
 - b) Çocuk Yuvasında
 - c)Yetiştirme Yurdunda
 - d)Ailesi ile beraber kendi evinde
 - e) Akrabalarının yanında
 - f) Diğer
10. Yaşadığın Çocuk Evinde yapmayı en çok sevdiğin ve sevmediğin şeyleri belirtir misin?
11. Çocuk evindeki bakım elemanlarıyla ve ev sorumlusuyla iletişimin nasıl?
12. Çocuk evinde kalan arkadaşlarınla iletişimin nasıl? Başka Çocuk Evlerinde kalan çocuklarla görüşüyor isen onlarla iletişimin nasıl?
13. Kaldığın çocuk evinin gönüllüsü var mı? Var ise gönüllü ile vakit geçiriyor musunuz ya da gönüllünün evine yatılı gidiyor musunuz?
14. Çocuk Evinde kalan arkadaşlarınla beraber ne sıklıkla dışarı çıkıyorsunuz? Bu seni mutlu ediyor mu?
15. Çocuk Evi dışında katıldığın düzenli yaptığın aktivite var mı? Bu aktivite sana katkıda bulunuyor mu?
16. Okul arkadaşlarınla iletişimin nasıl? En yakın arkadaşının ismini belirtip biraz ondan bahseder misin?
17. Okuldaki sınıf öğretmenle iletişimin nasıl?
18. Şu an hayatta en çok güvendiğin kişi kimdir?
19. Herhangi bir sorun yaşadığın zaman bunu ilk kiminle paylaşırsın?
20. Yaşadığın Çocuk Evinin bulunduğu yerde komşunuz var mı? Var ise sizi ziyaret ediyor mu/ siz onun ziyaretine gidiyor musunuz?
21. Ailenle görüşmeye gidiyor musun? Gidiyorsan bu görüşmelerde ailenle iletişimin nasıl oluyor?